

INSTITUUT VOOR DE
VEREDELING VAN
TUINBOUWGEWASSEN
WAGENINGEN

INSTITUUT VOOR PHYTOPATHOLOGIE
Laboratorium voor Mycologie
en Aardappelonderzoek
te
WAGENINGEN

3^E BESCHRIJVENDE
RASSENLIJST
VOOR

GROENTEGEWASSEN

[GROENTEGEWASSEN, TUINBOUWMAÏS, TABAK,
AARDBEI]

1948

REDACTEUR: DR O. BANGA

8451-15695

NN35567

INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

Stichting staande onder toezicht van het Ministerie
van Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening

BESTUUR

<i>N. Veldhuysen van Zanten</i>	te Enkhuizen, Voorzitter.	
<i>J. J. van den Berg</i>	te Naaldwijk	} Uit de kringen van de tuin- zaadbedrijven.
<i>J. J. Meddens</i>	te Nunhem	
<i>Abr. Sluis</i>	te Enkhuizen	} Uit de kringen van de boom- kwekerijbedrijven.
<i>P. v. d. Have</i>	te Kapelle Biezclinge	
<i>E. Kuiper</i>	te Veendam	} Uit de kringen van de groente- telers.
<i>J. Keiren</i>	te Lottum	
<i>M. Prins</i>	te Honsclersdijk	} Uit de kringen van de fruit- telers.
<i>Ir C. Koopman</i>	te Hoofddorp	
<i>Ir C. Rietsema</i>	te Hoorn	} Adviserende leden.
<i>Prof. Dr Ir S. J. Wellensiek</i>	te Wageningen	

STAF

Dr O. Banga, l.i., Directeur

Secretariaat

R. Vos, secretaris

Administratie

J. W. van Eijndhoven,
administrateur

Tuinpersoneel

J. Tromp,
tuinchef „de Goor” en Bornse Steeg
H. J. Blaas,
bedrijfsleider „de Santacker”

Rassendocumentatie

J. Davidse, chef

Rekenafdeling

M. Keuls, chef

Rassenarchief

N. G. Uilenburg, groenten
W. Koopmans, fruit

Kookafdeling

Mej. H. Koopman

Onderzoekers

E. T. Nannenga, biol. drs,
kenmerkonderzoek fruitgewassen
A. L. Thierens, biol. drs,
kenmerkonderzoek groentegewassen
Dr B. K. Boom,
kenmerkonderzoek laanbomen en
siergewassen
J. P. Braak, biol. drs,
physiologie en bloembiologie
Ir N. Hubbeling
peulvruchten
Ir J. M. Andeweg,
groenten met vlezige vruchten
Ir J. Sneep,
blad- en stengelgroenten, koolsoorten
Ir J. Floor
boomkwekerijproblemen
Mej. Ir H. G. Kronenberg
klein fruit
Ir P. de Sonnaville,
appel, pruim, c.a.
Ir C. J. Gerritsen,
peer, kers, c.a.

		Blz.
Voorwoord van de Directeur van de Tuinbouw		2
Inleiding van de redacteur		3
Aanduiding van de rassen		6
Aanmelding van nieuwe rassen van groentegewassen		6
I. Blad- en stengelgroenten		7
Andijvie	7	Sla 16
Artisjok	9	Snijbiet 20
Asperge	10	Snijmoes 21
Bleekselderij	11	Spinazie 21
Kardoer	11	Spinazie, Nw. Zeelandse 23
Molsla	12	Spinazie, Eng. Winter 24
Postelein	12	Tuinkers 24
Winterpostelein	12	Veldsla 24
Prei	13	Witlof 24
Raapstelen	14	Zeekool 25
Rabarber	15	Zuring 25
II. Koolsoorten		25
Bloemkool	25	Spruitkool 37
Brocoli	28	Boerenkool 39
Witte Kool	29	Chinese Kool 41
Rode Kool	32	Koolrabi 41
Savoye Kool	34	
III. Peulvruchten		42
Slaboon	45	Tuinboon 64
Spekboon	55	Doperwt 67
Snijboon	55	Peul 79
Pronkboon	60	
IV. Groenten met vlezige vruchten		81
Aurgur	81	Watermeloen 88
Eierplant	83	Paprika 88
Komkommer	83	Pompoen 89
Meloen	86	Tomaat 89
V. Knol- en bolgewassen		93
Consumptieraap	93	Ramenas 105
Knolselderij	94	Schorseneer 106
Koolraap	95	Sjalot 106
Kroot	95	Ui 107
Pastinaak	101	Wortel 113
Radijs	101	
VI. Keukenkruiden		115
Snijselderij	115	Peterselie 116
VII. Bijzondere gewassen		116
Maïs	116	Aardbei 122
Tabak	117	
Register		129

VOORWOORD

Het zal zeker worden toegejuicht, dat weer een nieuwe rassenlijst voor groenten verschijnt. De belangstelling voor het veredelen van de groentegewassen neemt immers nog steeds toe en kennis van rassen is daarbij een eerste vereiste.

Het samenstellen van de rassenlijst is daarom ook belangrijk, omdat alle rassen daarin worden gerangschikt en beschreven. En Dr Banga en zijn medewerkers krijgen zo de gelegenheid om naast eigen kennis en ervaring ook de rijke kennis van de praktijk zelve onder de aandacht van de zaadkwekers en groentetelers te brengen. Het nauwe contact, dat het I.V.T. met de praktijk onderhoudt, biedt daar immers de gelegenheid toe. Deze arbeid heeft belangrijk bijgedragen tot verbetering van de teelt van tuinzaden, zoals die door de zaadkwekers zelve in hun bedrijven wordt doorgevoerd. En de groenteteler vindt in deze rassenlijst een bron van voorlichting bij de keuze van de rassen, die hij teelt.

Bij het verschijnen van de eerste rassenlijst voor groenten werd vermeld, dat de samenstellers van deze lijst zich bewust waren van de vele gebreken en leemten, die er in te ontdekken zouden zijn. Ze deden echter een beroep op aller medewerking om te helpen, hieraan tegemoet te komen. Dit beroep is nog altijd van kracht. Een rassenlijst moet een levende zaak zijn, waaraan allen, die kennis op dit gebied bezitten, moeten medewerken.

Wij vertrouwen, dat ook deze rassenlijst door de praktijk zal worden gewaardeerd.

De Directeur van de Tuinbouw,
IR A. W. VAN DE PLASSCHE

INLEIDING VAN DE REDACTEUR

Medewerkers aan deze rassenlijst

Bij het algemene redactiewerk mocht ik krachtige hulp ontvangen van de heer J. Davidse. Verder werden verschillende hoofdstukken door specialisten bewerkt:

I Blad- en stengelgroenten door Ir J. Sneep

II Koolsoorten door Ir J. Sneep

III Peulvruchten door Ir N. Hubbeling; de erwten groente-deels door J. Davidse

IV Groenten met vlezige vruchten door Ir J. M. Andeweg

V Knol- en bolgewassen

Kroot en wortel door Dr O. Banga

Radijs door J. Davidse

Sjalot en ui door Ir C. W. C. van Beekom, Rijkslandbouwconsulent en Deskundige van de N. U. F. te Middelharnis

VII Bijzondere gewassen

Tabak door Ir L. F. J. M. van der Ven, Rijkstuinbouwconsulent voor Tabaksaangelegenheden te Didam

Aardbei door Mejuffrouw Ir H. G. Kronenberg (ongewijzigd overgenomen uit de Beschrijvende Rassenlijst voor Fruit 1948).

Niet-genoemde hoofdstukken of gewassen zijn in hoofdzaak ongewijzigd gebleven.

Ir R. P. Lammers, Deskundige van de Peulvruchten Studie Combinatie te Wageningen en Mej. Dr L. C. P. Kerling, Laboratorium voor Mycologie en Aardappelonderzoek te Wageningen, deelden ons ervaringen mede over ziekteresistentie van dop-erwten.

Van de hieronder genoemde Rijkstuinbouwconsulenten en hun assistenten ontvingen wij hulp bij het verkrijgen van enquête-materiaal of zij werkten met ons samen voor het uitvoeren van rassenproeven:

Ir B. K. Bartelds, Rijkstuinbouwconsulent te Utrecht;

Ir D. Bloemsma, Rijkstuinbouwconsulent te Apeldoorn;

Ir H. Burgmans, Rijkstuinbouwconsulent te Groningen;

Ir G. W. van der Helm, Rijkstuinbouwconsulent te Amstelveen;

Ir J. J. van Hennik, Rijkstuinbouwconsulent te Zutphen;

Ir D. Kers Hzn, Rijkstuinbouwconsulent te Barendrecht;

Ir W. G. v. d. Kroft, Rijkstuinbouwconsulent te Maastricht;

Ir J. M. Riemens, Rijkstuinbouwconsulent te Naaldwijk;

Ir C. Rietsema, Rijkstuinbouwconsulent te Hoorn;

Ir H. J. A. Slits, Rijkstuinbouwconsulent te Vught;

Ir W. van Soest, Rijkstuinbouwconsulent te Goes;

Ir J. H. M. v. Stuivenberg, Rijkstuinbouwconsulent te Kesteren.

De tekeningen in de tekst zijn gemaakt door J. Bäer, Chef Graphische afdeling I.V.T.

Aan al deze personen betuigen wij hierbij onze vriendelijke dank.

Verdere ontwikkeling van de rassenlijst

De Beschrijvende Rassenlijst voor Groentegewassen is in 1942 begonnen met het beschrijven van de rassen, die in de praktijk worden aangetroffen, om zodoende de bestaande toestand als uit-

gangsbasis te verkrijgen. Ons streven is nu om geleidelijk aan de kennis van de rassenproblemen zodanig te verdiepen, dat er van de rassenlijst ook leiding voor het toekomstig gebruik van de rassen kan uitgaan. Als men deze derde uitgave doorleest, zal men ervaren, dat van sommige gewassen, in vergelijking met de tweede uitgave, weinig nieuws is verteld, maar dat dit verdiepen van de kennis bij verschillende gewassen een begin heeft gevonden.

Een afzonderlijk probleem vormen de rassen voor particulieren, daar de ene particulier gewoon veel goede groente wil hebben, de andere meer spelenderwijs iets bijzonders en de derde groente van speciale kwaliteit. De eerste doet het best de gewone tuindersrassen te telen. De tweede vindt altijd wel iets, als hij de prijscouranten bestudeert van firma's, die speciaal op zulke dingen zijn ingesteld. De derde zal het moeilijkst te bevredigen zijn. Ons streven is de speciale kwaliteitsrassen, die voor beroepstuinders om een of andere reden niet productief genoeg zijn, maar door deskundige particulieren worden op prijs gesteld, als geschikt voor particulieren aan te geven. In de praktijk bestaat tot heden ook de omgekeerde tendens, n.l. het streven om rassen, die voor tuinders te slecht van kwaliteit zijn, aan particulieren te leveren, omdat deze er toch geen verstand van hebben. Deze tendens had ook hier en daar zijn neerslag gevonden in de eerste uitgaven van de rassenlijst. Daar het niet op onze weg ligt voor zulke rassen propaganda te voeren, zijn deze zoveel mogelijk geschrapt.

Tot ons genoegen konden in deze uitgave voor het eerst een aantal nieuwe rassen worden opgenomen, die zijn ingeschreven in het Centraal Rassenregister van de Raad voor het Kwekersrecht. Dit zijn drie nieuwe stamslabonen, zeven nieuwe peulen, een nieuwe tomaat en een nieuwe kroot (tomaat en kroot wel aangemeld, nog niet ingeschreven). Deze nieuwe rassen staan nog onder de letter N in de rassenlijst, hetgeen betekent, dat de ervaring hiermee nog gering is. Onze tot nu toe genomen proeven rechtvaardigen echter, dat men ze voor de aangegeven doeleinden eens voorzichtig probeert. Voor mededeling van ervaringen van tuinders houden wij ons aanbevolen.

Verder zijn hier en daar aanbevelenswaardige selecties van grondrassen in de rassenlijst vermeld, met name bij spinazie, pronkboon, kroot, winterwortel en ui. Voor de eerste vier gewassen berust deze vermelding van de selecties op onderzoek van het I.V.T., voor de ui op onderzoek van de N.Ui.F.

Het ligt in de bedoeling in de toekomst de vermelding van aanbevelenswaardige selecties vooral ook te baseren op praktijkproeven volgens het Deense systeem.

Praktijkproeven met selecties van grondrassen volgens het Deense systeem

Wij maken verschil tussen **determinabele** en **niet-determinabele** rassen.

Tot de determinabele rassen behoren rassen van erwten, bonen en verschillende andere overwegend zelfbestuivende gewassen. Een determinabel ras onderscheidt zich door constante kenmerken.

Rassen van geheel of gedeeltelijk kruisbestuivende gewassen, zoals koolsoorten, radijs, spinazie, enz. zijn niet constant in hun kenmerken. Wel zijn een aantal hoofdkenmerken constant, zodat het hoofdtype te herkennen is. Een Langendijker Witte Bewaar-

kool, of een Amsterdamse Bak-wortel is voldoende te onderscheiden als algemeen rastype. Maar in detailkenmerken (waarin veelal juist hun gebruikswaarde ligt opgesloten) kunnen zij zeer gemakkelijk variëren. Daarom noemen wij het goed herkenbare algemene type **grondras**. Een grondras als zodanig is natuurlijk determinabel. Anders zouden wij het niet kunnen beschrijven. Maar waar het voor de tuinders om gaat, dat zijn de kwaliteitsselecties uit het grondras. Kwaliteitsselecties van verschillende selecteurs, uit eenzelfde grondras, kunnen verschillen. Maar ook kan een kwaliteitsselectie van dezelfde selecteur van generatie tot generatie in een meer of minder groot aantal van zijn kenmerken iets variëren. Daarom zijn zulke kwaliteitsselecties uit grondrassen principieel niet-determinabel. Zij kunnen niet nauwkeurig beschreven worden, zij kunnen, in tegenstelling met de determinabele rassen, niet in het Centraal Rassenregister van de Raad voor het Kwekersrecht worden ingeschreven en toch belichamen zij de resultaten van zeer belangrijk veredelingswerk, dat voor de tuinder van onschatbare betekenis is.

Om deze goede kwaliteitsselecties onder de aandacht van de tuinders te kunnen brengen, zijn wij begonnen met de invoering van praktijkproeven met selecties van grondrassen volgens het Deense systeem. De hoofdlijnen van dit systeem zijn kort samengevat als volgt:

a. De proeven worden in eenvoudige vorm uitgezet bij bekwame tuinders en beoordeeld door een commissie, bestaande uit tuinders, zaadproducenten, ambtenaren en eventuele andere deskundigen. Door aldus gebruik te maken, zowel van de ervaring van verschillende soorten van vaklieden, als van ambtenaren, is het mogelijk in gemiddeld twee jaren een voldoende oordeel over de waarde van de selecties uit te spreken.

b. De proeven worden uitgevoerd en beoordeeld op de grondslag van een open samenwerking tussen de betrokken belanghebbenden. Noch de ambtenaren, noch de zaadproducenten, noch de tuinders, noch individuele personen uit één dezer groepen, nemen bij de beslissingen een autoritaire positie in. In principe is niemand van mede-oordelen uitgesloten. Ook zijn deskundige personen, die niet in de commissie zitten, niet uitgesloten.

c. De beoordeling van de selecties geschiedt onder nummer. Het Rijksproefstation voor Zaadcontrole verleent hierbij zijn medewerking door de ingezonden monsters in blanco zakken te verpakken, te nummeren en een geheime lijst aan te leggen van deze nummers en de inzenders van de monsters. De genummerde monsters in blanco zakken gaan naar de commissie, zodat van degenen, die aan de beoordeling deelnemen, niemand weet van wie een bepaald monster afkomstig is. Dit is nodig om zonder aanzien des persoons te kunnen oordelen.

d. De goed bevonden selecties worden na afloop van een serie proeven in de rassenlijst vermeld.

Slotwoord

Zowel de rassenlijst als de praktijkproeven met selecties van grondrassen kunnen alleen slagen, indien alle personen, die met de veredeling of het gebruik van rassen te maken hebben, hieraan op een of andere wijze hun medewerking schenken. Daarom moge ik ieder deskundig en belangstellend persoon uitnodigen, ons zijn critiek, zijn ervaringen of zijn suggesties mede te delen.

Wageningen, 19 October 1948

O. Banga

AANDUIDING VAN DE RASSEN

- A** = Algemeen aanbevolen ras of selectie.
B = Beperkt aanbevolen ras of selectie, hetzij omdat zij slechts voor een beperkt gebied of een beperkt doel bruikbaar zijn, of omdat zij nog niet overal geprobeerd zijn.
G = Grondras. Dit is een goed herkenbaar hoofdtype binnen een gewas. Een grondras heeft alleen waarde als uitgangsmateriaal voor kwaliteitsselecties. B.v. Amsterdamse Bak zonder meer is een grondras. Voor de tuinder gaat het erom, of hij een goede kwaliteitsselectie uit dit grondras ter beschikking heeft.
N = Nieuw of hier te lande nog weinig bekend ras.

AANMELDING VAN NIEUWE RASSEN VAN GROENTEGEWASSEN BIJ DE RAAD VOOR HET KWEKERSRECHT, TER INSCHRIJVING IN HET CENTRAAL RASSENREGISTER

1. Voor inschrijving komen alleen in aanmerking nieuwe rassen, d.w.z. rassen, die voldoen aan de volgende drie voorwaarden:
  - a. Op het moment van indiening van de aanvraag is er nog geen voortkwekingsmateriaal van in de handel gebracht;
  - b. De in te schrijven rassen zijn voldoende onderscheiden van andere rassen;
  - c. Zij zijn in voldoende mate raszuiver.
2. De mogelijkheid bestaat, dat men materiaal van een nieuw ras al vóór de indiening van de aanvraag aan telers uitgeeft ter beproeving. Om latere moeilijkheden te voorkomen, vrage men hiervoor echter eerst de goedkeuring van de Raad voor het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 215, Den Haag.
3. Om inschrijving te verkrijgen, vraagt men eerst een stel aanvraagformulieren plus beschrijvingsbladen voor zijn gewas aan bij de Raad vóór het Kwekersrecht, Bezuidenhoutseweg 215, Den Haag. De Raad zendt deze tegen een bepaalde vergoeding toe en geeft aanwijzingen, hoe men verder moet handelen.

I. BLAD- EN STENGELGROENTEN

Andijvie	Prei	Spinazie	Tuinkers
Artisjok	Raapstelen	Spinazie	Veldsla
Asperge	Rabarber	Nieuw-Zeelandse	Witlof
Bleekselderij	Sla	Spinazie	Zeekool
Kardoer	Snijbiet	Engelse Winter	Zuring
Molsla	Snijmoes		
Postelein			

ANDIJVIE (*Cichorium endivia* L.)

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenslands verbruik geteeld.

Er zijn breedbladige andijvierassen en rassen met smal, krullend blad.

De eerstgenoemde zijn het beste voor consumptie in gekookte toestand geschikt, terwijl laatstgenoemde bij gebruik in rauwe toestand het best tot hun recht komen. Daar andijvie in Nederland in hoofdzaak gekookt gegeten wordt, worden hier practisch uitsluitend breedbladrasen geteeld.

Alle in Nederland bekende andijvierassen zijn gevoelig voor jarowisatie, d.w.z. dat zij bij verblijf in jeugdtoestand bij temperaturen van omstreeks 0 tot 10° C doorschieten, voordat zij voldoende krop gevormd hebben. Daarom kan in de volle grond gewoonlijk niet voor eind Mei worden gezaaid. Sommige telers wachten hiermee zelfs tot de langste dag.

Daar het andijviegewas verder gevoelig is voor vorst, kan als regel niet meer na begin Juli in de volle grond worden gezaaid. Bij latere zaai is de kans te groot dat het gewas ontijdig door vorst vernietigd wordt.

Wil men telen voor of na de bovenaangegeven grenzen, dan moet men voor de gehele teelt of voor een onderdeel ervan glas te hulp roepen.

Vollegrondsandijvie, die in de zomer oogstbaar wordt, zgn. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn dan de zgn. winterandijvie, die in herfst en winter gesneden wordt. Deze laatste moet wat harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer te spoedig op het veld gaat rotten.

Voor teelt onder glas wenst men over het algemeen vlug groeiende, volle kroppen met weinig los buitenblad.

Breedbladige rassen

G — Breedblad Volhart (Haarlems Volhart, Zwijndrechtse Volhart, Tuindersvolhart, Gewone Volhart, Gewone Vroege Volhart, Breedblad Late Krop)

Langzamer groeiend, resistenter tegen ongunstig weer, iets minder mals dan Nummer Vijf. Geschikt voor alle teelten, maar speciaal voor nateelt in de volle grond en voor glasteelt in najaar en winter. Kan beter tegen verzending dan Nummer Vijf, kan zo nodig een dag overstaan en kan in de winter zelfs korte tijd in de schuur worden opgeslagen. Geniet voor inzouten de voorkeur, omdat het blad harder is en daardoor minder slinkt.

In de meeste herkomsten komen verschillende typen voor, die

door selectie soms meer op de voorgrond zijn gebracht. Hierbij kan men twee hoofdtypen onderscheiden:

1. Breedblad Volhart Zomer (Vroege Krop, Courte de Paris). Bovenkant van de krop plat, kort buitenblad, volle, vaste krop. Geschikt voor zomerandijvie en voor de teelt onder glas. Zeer gevoelig voor vorst. In de Venen gebruikt men dit type gewoonlijk, zolang de zaai onder glas plaats vindt, dus tot de eerste helft van Mei. Zodra men in de volle grond zaait neemt men het onderstaande type.

2. Breedblad Volhart Winter (Utrechtse Reuzenkrop, Groene Volhart). Meer losse, holle krop, met betrekkelijk lang, stug buitenblad. Speciaal voor herfstteelt. Sterker tegen ongunstige omstandigheden, ook iets sterker tegen lichte vorst, dan het bovengenoemde type.

Verschillende herkomsten zijn een tussenvorm van deze twee typen, of een mengsel van de typen en de tussenvormen. De namen, die zij dragen, wijzen niet altijd duidelijk aan met welk type men te maken heeft. Het is ons gebleken, dat een nauwkeurige classificatie van alle Breedblad Volhart-herkomsten zeer moeilijk is, daar de herkomsten niet constant zijn, maar vaak van jaar tot jaar wisselen in type, schieterneiging en uniformiteit.

A — Nummer Vijf (Monarch, Perfecta, Zomerkrop)

Wat lichter van kleur en wat meer bol van vorm, hart voller en meer gekroesd, buitenblad korter, onderzijde witter dan bij Breedblad Volhart. Blad zachter en malser, maar ook gauwer last van rotting. Gevoeliger voor ongunstige omstandigheden, volgens mededelingen uit de practijk ook gevoeliger voor vorst en voor bladvlekziekte. Groeit iets vlugger dan Breedblad Volhart.

Zeer geschikt voor zomerandijvie, maar op gemiddelde gronden ook voor alle andere teelten.

Met winterteelt onder glas moet men ook voorzichtig zijn. Zou op zware grond wel onvoldoende ontwikkeling van het gewas vertonen, daarentegen op veengrond neiging tot de vorming van een te losse krop bezitten. Daarom op veengrond alleen voor vroeg in de volle grond.

Door de broosheid van het blad vatbaar voor bladverlies bij de oogst en niet zo geschikt voor vervoer. De krop toont in de kist minder dan Breedblad Volhart, omdat het onderinde smal is en het buitenblad vaak afgepeld moet worden.

Speciaal geschikt voor inblikken. Wordt door de conservenfabrieken veel gevraagd. Momenteel het meest geteelde ras.

B — Nummer Zes (Herfstkoning)

Heeft veel van Nummer Vijf, maar is iets stugger en grover, met iets lossere krop, iets langer buitenblad en iets bredere voet. Staat daardoor tussen Nummer Vijf en Breedblad Volhart in. Is beter geschikt dan Nummer Vijf voor herfstteelt in de volle grond en voor winterteelt onder glas en kan in tegenstelling met Nummer Vijf ook op nieuw land worden gebruikt.

De laatst onderzochte herkomsten geleken zoveel op Nummer Vijf, dat onderscheid vrijwel onmogelijk was.

B — Reuzenkrop

Grove struik met lange, brede, rechtopstaande bladeren met zwaar ontwikkelde hoofdnerf. In vergelijking met de twee voorafgaande rassen behoorlijk vroeg en productief, matig oogstzeker, wat zijn gevoeligheid voor ziekten betreft. Schiet bij lage temperatuur in het voorjaar zeer snel. Wordt op humus- en stikstofrijke grond of onder glas gauw te wild. Voldoet beter op schrale grond. Toont in de kist weinig, door smalle voet van de krop.

Volgens onze ervaringen het best geschikt voor zomerteelt.

Er bestaan van dit ras typen, die vroeg een vaste, volle krop vormen en andere, die slechts zeer losse, grote „dozen” geven.

Gekruldbladvige rassen

Voor rauwkost als andijviesla (fiber). In hoofdzaak in particuliere tuinen en volkstuinen geteeld. Beperkte hoeveelheden worden ook door hotels, ziekenhuizen e.d. inrichtingen afgenomen.

B — Groene Krul (Fijne Krul)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Kleine Groene Krul.

In hoofdzaak voor particulieren.

B — Kleine Groene Krul

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig; de plant is groter dan de Moskrul, maar kleiner dan de gewone Groene Krul.

Voor particulieren.

B — Groene Moskrul

Klein, fijn plantje; er is geen bladschijf meer over, deze is geheel opgesplitst in tot de bladnerf gaande „krullen”.

Voor particulieren.

B — Gelé Krul (Fijne Krul, altijd gele)

Langs de hoofdnerf zijn nog samenhangende stroken van de bladschijf aanwezig. Over het algemeen minder goed dan de Groene.

Voor particulieren.

ARTISJOK (*Cynara scolymus* L.)

Men oogst van de artisjok de bloemhoofdjes nog, voordat de kleur van de bloemblaadjes zichbaar is en eet de vlezige bloembodem en de vlezige delen van de omwindselblaadjes. Vermenigvuldiging is mogelijk door zaad of door scheuren in 5-6 delen. Daar de rassen meestal niet zaadvast zijn, kan scheuring voordelig zijn, vooral als men het uitgangsmateriaal in de buurt heeft. Uit het zaad plegen echter naast minder goede planten

ook heel goede te komen, zodat zaai, gecombineerd met zaailingselectie, eveneens tot goede resultaten kan leiden. Men zoekt uit de zaailingen bij voorkeur de planten met een gedrongen groei en zo weinig mogelijk stekels. Deze laatste bezitten meestal forsere bladeren en zware knoppen. Men zoekt de planten met de zwaarste knoppen, de vlezigste schubben en de dikste bloembodem eruit.

In de winter de overblijvende delen van de planten zorgvuldig tegen de vorst beschermen.

B — Groene van Laon

Hoogte van het gewas 80-100 cm. Grote bloemknoppen met brede vlezige knopschubben en grote vlezige bloembodem. Sterk ras. Goed te overwinteren. Productief. Wat laat rijp.

B — Camus de Bretagne

Hoogte van het gewas 100-130 cm. Grote bloemknoppen met brede dikke bloembodem. Iets vroeger dan Groene van Laon.

B — Violette Franse

Hoogte 70 cm. Bloemknoppen klein. Bloembodem klein en dik. Vroeg. Vooral om rauw te eten.

ASPERGE

(*Asparagus officinalis* L.)

De asperge is tweehuizig, d.w.z. de planten hebben of vrouwelijke of mannelijke bloemen. Uiteraard heeft dus steeds kruisbevruuchting plaats. Hierdoor treedt een geweldige verbastering op. Daarbij nog in aanmerking genomen, dat de rassen altijd al zeer heterogeen van samenstelling zijn, is het moeilijk om bij asperge van scherp omliggende rassen te spreken; populaties is ongetwijfeld beter.

Door de vormenrijkdom van de oorspronkelijke rassen zijn op de plaatsen, waar men zelf zaad gewonnen heeft, vaak andere typen ontstaan, die speciaal in kwaliteit van het oorspronkelijke ras afwijken.

Deze twee omstandigheden in aanmerking nemend, geven wij hieronder met enig voorbehoud de omschrijving van de „rassen”.

Hoewel de dikste asperges niet bepaald de lekkerste zijn, worden zij op de veiling toch het best betaald. Men wenst ze in Nederland verder wit, recht en met vaste, gesloten top.

A — Roem van Brunswijk (= Brunswijker, Brunswijker Reuzen, Erfurter Reuzen, Bergen op Zoomse)

Top vast en gesloten; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvlezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat. Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge. Te Bergen op Zoom teelt men een Bergen op Zoomse selectie van de Roem van Brunswijk. De Roem van Brunswijk is het meest geteelde ras in Nederland.

A — Vroege van Argenteuil

Top spits; wordt niet gauw blauw. Niet een zo groot percen-

tage dikke stengels als Roem van Brunswijk, maar van fijnere kwaliteit. Vroeg, productief, loof blijft lang groen. Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge. Gevoeliger voor weersinvloeden dan Roem van Brunswijk. Daardoor in een koud voorjaar niet vroeg, of bij invallend koud weer in groei terugblijvend. Wordt in Wychen e.o. geteeld.

N — Mary Washington

Zeer spitse top, zeer goed gesloten. Schubben nauwelijks afzonderlijk te zien. Stengels bros, spoedig brekend. Mals, dunne schil. Wordt niet gauw blauw. Opbrengst vermoedelijk wat lager dan Roem van Brunswijk, echter wat vroeger.

Loof blijft lang groen. Enigszins resistent tegen roest.

BLEEKSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *dulce* (Mill.) DC.)

Dit gewas wordt geteeld om de sterk ontwikkelde bladstelen, welke in gebleekte toestand een uitstekende groente verschaffen. De teelt is in Nederland niet zeer omvangrijk, zij concentreert zich in hoofdzaak in de omgeving van Veur, Loosduinen en Vinkeveen.

A — Goudgele Zelfblekende (Chemin Doré)

Bladeren met lange nerven en lange geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor een krop gevormd wordt en de bladstelen zich enigszins zelf bleken. Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleken toch nodig.

A — Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

B — Grove Bleek (White Plume)

Amerikaans ras. Groei gedrongen, blad stugger. Buitenblad groen. Hartbladeren ivoorwit. Moet gebleekt worden. Wordt bij Vleuten geteeld.

B — Van Senten

Plaatselijk ras, geselecteerd door D. van Senten te Vinkeveen. Wordt bij Vinkeveen geteeld. Gelijkvormig, goede groei. Zware struiken. Wordt geteeld op de grond (niet in greppeltjes) voor markt en fabriek.

KARDOEN

(*Cynara cardunculus* L.)

De kardoen (cardons) is een overblijvende plant, die eenjarig wordt geteeld. Het gaat om de bladstelen, welke in gebleekte toestand op de wijze van asperges worden gegeten. Ook de vlezige wortelstok is goed voor consumptie geschikt. De rassen onderscheiden zich naar de breedheid en de volheid van de bladstelen en kunnen al of niet gedoornd zijn.

B — Van Tours

Hoogte 1 m. Naar de kwaliteit een zeer goed ras met dikke volle bladstelen, maar gedoornd.

B — Spaanse

Wordt iets hoger dan Van Tours. Goed ras. Bladeren niet ge-doornd.

B — Volribbige Zonder Doornen

Hoogte 70 cm. Wordt bij droogte en onvoldoende voedsel gemakkelijk hol, schiet dan ook voortijdig in het zaad.

MOLSLA

(*Taraxacum officinale* Weber).

Van de gewone paardebloem heeft men rassen met grotere, bredere bladeren gekweekt. De bladeren worden gebleekt en rauw als sla of gekookt als witlof gegeten. Sinds de opkomst van de witlofteelt van geen belang meer.

B — Verbeterde Grootbladige (Volhart)**POSTELEIN**

(*Portulaca oleracea* L.)

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht. Daarom wordt zij in het bijzonder onder warm of koud glas, maar vanaf Mei ook in de volle grond, gezaaid. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export lenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zowel voor vers gebruik als voor conserven en voor de week geteeld.

Al naar men grove of fijne postelein wenst, zaait men dun of dik.

A — Groene Postelein

Groot dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

B — Gele Postelein

Glanzend geelgroen blad. Mals, maar zwakker dan de Groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

B — Breedblad Gele

Stengel grover en forser, bladeren misschien wat kleiner, maar breder dan die van de Groene Postelein. Sterker dan de Gele, volgens mededelingen uit de practijk tenminste zo sterk als de Groene. Wordt op Walcheren zowel in de volle grond als onder glas geteeld.

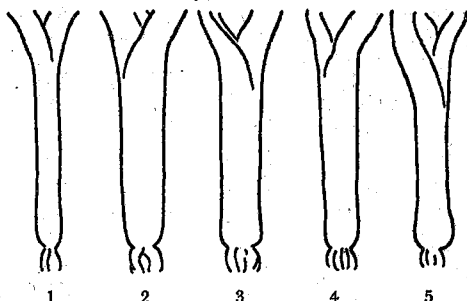
WINTERPOSTELEIN

(*Claytonia perfoliata* Donn)

In tegenstelling met gewone postelein is de winterpostelein bestand tegen strenge koude, zodat zij 's winters van de open grond gesneden zou kunnen worden. Daar echter door koude het blad roodachtig bruin wordt, teelt men haar liever in de bak. Men zaait vanaf eind Juli voor de teelt in de volle grond en vanaf half Augustus voor de teelt onder glas.

Afzonderlijke rassen zijn van deze groente niet bekend. Zij wordt weinig geteeld. In de omgeving van Leiden en van Rotterdam vindt men haar nog wel eens onder glas. Op sommige plaatsen (b.v. omgeving Naarden) als onkruid bekend, doordat zij gemakkelijk zichzelf uitzaait.

PREI
(*Allium porrum* L.)

1 = Franse Zomer   2 = Herfstreus   3 = Reuzen v. Carentan   4 = Winterreus
5 = Brabantse Winter

In het algemeen verlangt men prei met een hoge, dikke, vaste en blanke stam. Maar in bepaalde gevallen moet men deze eis noodgedwongen meer of minder matigen terwille van eigenschappen zoals vroegheid of wintervastheid.

Naar de tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

De zomerprei moet oogstbaar zijn in de nazomer of de vroege herfst en dient in hoofdzaak als toekruid bij sla e.d. Voor dit doel kent men alleen lichte rassen, daar de zware niet vlug genoeg klaar zijn.

De herfstprei wordt in de herfst geoogst en behoeft niet of slechts matig winterhard te zijn. De voor dit doel gebruikte rassen worden zeer zwaar en benaderen het ideaal van een mooie prei-vorm het meest.

De winterprei daarentegen moet in de winter op het veld kunnen blijven staan om gedurende winter en voorjaar geoogst te kunnen worden, zodat hij vóór alles winterhard moet zijn. Daar het moeilijk schijnt winterhardheid en zeer zware groei in één ras te combineren, zijn de winterpreirassen over het algemeen weer minder zwaar dan de herfstpreirassen. In het nieuwe ras Winterreus vindt men echter een ras, dat zwaar van stam wordt en, tevens behoorlijk winterhard is.

Overigens komt het verschil tussen herfst- en winterprei in de teeltwijze niet altijd duidelijk naar voren. Is de prei nl. goedkoop, dan laat men de herfstprei vaak gewoon tot in de winter op het veld staan.

Krijgt men dan een werkelijke strenge winter, dan bevroren toch ook de gewone winterpreirassen. Alleen bij matige vorst zal men dan een verschil in wintervastheid tussen herfst- en winterprei ervaren.

Zomerprei

B — Franse Zomer

Voor particulieren. Wordt gebruikt als toekruid.

Herfstprei

A — Herfstreus (Goliath, Olifant, Jumbo, Witte Zuil)

Kleur van het blad is grijsgroen. Zwaar blad, dikke, rechte tot iets taps toelopende stam. Zwaar. Vroegste ras voor herfstgebruik. Niet winterhard. Grote opbrengst, bij tijdig oogsten weinig afval.

Zeer veel geteeld ras.

B — Reuzen van Carentan

Zwaar. Iets later dan Herfstreus. Niet winterhard. Vrijwel niet meer als herfstprei gebruikt. Bij Amsterdam als zomerprei (geogst eind Juni-eind Juli).

Winterprei

A — Winterreus (Siegfried, Westlandia)

Donkergrijs blad. Zwaar. Rechte stam, van onder soms iets verdikt. Bereikt pas in de winter zijn volle ontwikkeling. Kan tot in het voorjaar geogst worden. Behoorlijk winterhard. Gedurende 1946-1947 overwinterden de Siegfried van Nunhem en de Winterreuzen Winterhard van Rijk Zwaan het best.

A — Brabantse Winter

Groeit kort en matig dik. Aan de voet een vrij duidelijke knobbel. De diverse herkomsten van dit ras variëren sterk in winterhardheid.

Gedurende 1946-1947 overwinterde de Brabantse Winter van Abr. Sluis het best.

RAAPSTELLEN

Raapstelen zijn de jonge bladeren en bladstelen van consumptierapen of van Chinese kool. De eerste zijn groen, de laatste geel, althans voorzover afkomstig van de rassen Pé-Tsai en Wong-Bok. Van het ras Cantonner Witkrop zijn ze bleekgroen. In de laatste tijd is ook de bladgroente Namenia in de handel gebracht, die geschikt is om als raapsteel gegeten te worden. Dit is een mosterdsoort, die, dik gezaaid, raapstelen levert en dun gezaaid, na uitdunning, planten geeft, die ongeveer de grootte krijgen van een krulandijvieplant en die als bladgroente kunnen worden gegeten.

Raapstelen worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld, als tussenteelt of als voorteelt. Afzet op binnenlandse markt beperkt, alleen gevraagd in perioden van schaarste aan verse groenten. Voor de binnenlandse markt moet het product fijn en mals zijn, hetgeen men bereikt door dik te zaaien.

A — Gewone Groene

Bladeren en bladstelen van de consumptieraap. Deze zijn groen van kleur en enigszins behaard. Dit is het meest gebruikte type.

B — Gele Malse

Jonge bladeren en bladstelen van Chinese kool. Kleur geel-

groen of bleekgroen. Op vochtige gronden spoedig last van gele lobbladeren.

B — Namenia

Geïntroduceerd door N.V. Gebrs. van Namen in 1937-1938. Geschikt voor het winnen van raapstelen in het voorjaar, door betrekkelijk dik te zaaien. Echter niet te dik zaaien, daar men dan weinig gewicht krijgt en het gewas spoedig gaat rotten.

RABARBER

(*Rheum rhabarbarum* L. en *Rh. rhaponticum* L.)

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen echter niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zoveel delen opsplitsen als er „neuzen” aanwezig zijn.

Rassen met rode, volle, ronde stelen en niet spoedig zaadstengels vormend, genieten de voorkeur.

A — Paragon.

Stelen slank, niet zeer lang; uitwendig rood, inwendig vrijwel groen; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Is vroeg. Kan buiten vervroegd en onder glas getrokken worden. Behalve voor gewone consumptie zeer geschikt voor jambereiding. Kan zeer vroeg in de zomer nogmaals geogst worden. Meest geteelde ras.

A — Goliath

Stelen zeer dik; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig groen; scherpzuur. Zelden zaadstengels. Is laat. Wordt toch ook wel eens voor forcering gebruikt, de stelen worden dan roder. Voor directe consumptie en conservering. Wordt éénmaal per jaar geogst. Het gebruik van dit ras neemt tegenwoordig in verschillende streken toe, doordat de kg-opbrengst hoger is dan van Paragon.

B — Champagne Rood

Stelen slank, niet zeer lang; uit-, maar ook inwendig rood; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Is iets vroeger dan Paragon en kan uitstekend getrokken worden. Oogstwijze en gebruik als Paragon.

Wordt aangetroffen in Kennemerland.

B — Victoria (Queen Victoria)

Dikke groene stelen. Schiet spoedig.

Later dan Paragon. Vroeger dan Goliath.

B — Vroege Engelse

Waarschijnlijk afkomstig van een stuk wortel aan een steel uit een bos rabarber, die in 1911 door iemand uit Engeland mee naar Walcheren is gebracht. Vermoedelijk synoniem met „Verbeterde Victoria”. Stelen betrekkelijk kort en krom, doordat de plant breed uitgroeit; kleur iets lichter dan van Paragon. Vormt zaadstengels. Kan zeer vroeg worden geogst. Wordt behalve op Walcheren en in Groningen weinig meer geteeld.

SLA
(*Lactuca sativa* L.)

Onder dit hoofd vindt men hierna de volgende botanische variëteiten van sla behandeld:

Kropsla   Bindsla   Snijsla   Pluksla

KROPSLA
(*Lactuca sativa* L. var. *capitata* L.)

Naar hun gevoeligheid voor de daglengte, d.i. voor de lengte van de dagelijkse lichtperiode, die zij genieten, vallen de sla-rassen uiteen in daglengtegevoelige en daglengteongevoelige rassen. De eerste schieten bij een lange dag voortijdig door en vormen alleen bij een korte dag kroppen, zodat zij alleen in de korte dagen van herfst, winter en voorjaar kunnen worden geteeld. De laatste zijn in staat om bij een lange dag te kroppen. Daarom is het niet te verwonderen, dat de meeste broei-, herfst-, winter- en voorjaarsrassen daglengtegevoelig, en alle zomerrassen daglengteongevoelig of althans weinig gevoelig zijn.

In Nederland wordt onder uiteenlopende omstandigheden van klimaat en bodem het gehele jaar door sla geteeld. De cultuur vindt zowel in warme kassen, warenhuizen, warme en koude bakken, als op de volle grond plaats. Toch is het aantal rassen, dat hierbij van werkelijke betekenis is, gering. Bijna alle onder glas geteelde sla en ook die, welke het meest voor de vroegste vollegrondsteelten wordt gebruikt, is Meikoningin of een van haar selecties, terwijl voor de zomerteelt overwegend Zwart Duits of Attractie worden gekozen.

Vroeger teelde men ook nog rassen als Vroege Steenkrop, Le Duc en Kardoes, uitgesproken broeirassen, met kleine, vroeg sluitende kroppen, die zich ook bij grote warmte in de bak nog vrij behoorlijk kunnen vormen en waarvan men er 28-40 per eenruiter kan plaatsen. Deze rassen zijn ongeveer geheel uit de cultuur verdwenen. Hiervoor worden o.a. de volgende oorzaken opgegeven. Ten eerste, dat zij niet meer gewild zijn door de handel, omdat de kroppen te klein en te weinig „lawaaiig” zijn, en ten tweede, dat de bakken, door mindere beschikbaarheid van broeimest, minder warm worden gemaakt en deze rassen juist alleen bij flinke warmte een voldoende ontwikkeling vertonen.

Rassen voor glasteelt en voor vollegrondsteelt in voor- en najaar

Mogen bij lange daglengte gerust doorschieten, daar zij steeds bij korte daglengte worden geteeld. Moeten in staat zijn om bij betrekkelijk weinig zonlicht toch een vaste krop te vormen. Niet zaaien na Maart of vóór Augustus.

A — Meikoningin (Delftse Chili)

Omstreeks 1902 geïntroduceerd door de firma Max Kretschmer te Görlitz.

Zaadkleur wit; het blad bevat enig anthocyaan (roodkleuring bij koude); vormt mooie vaste kroppen met mooie zachtgroene bladeren; schiet bij teelt in de lange zomerdagen tamelijk snel door.

Meest gebruikte ras voor teelt onder koud of warm glas, voor gelichte sla, vroege herfstteelt onder glas, waarvoor het

practisch het enig geschikte ras is en voor de vroege vollegrondsteelt in het voorjaar.

Bij late herfstteelt worden de kroppen te los.

Er bestaan selecties uit dit ras, die zich onderscheiden door een iets strakkere vorm van de bladeren, wat minder „lawaaï” en een iets blankere krop, die zich meer speciaal voor de broei lenen en andere, die een iets wildere groei vertonen en meer in het bijzonder voor de vollegrondsteelt en voor gelichte sla (Meesterproef Perozo van P. Rood & Zn., Pannevis Glory, Sel. Timmers van H. v. Noort e.a.) geschikt zijn.

G — Victoria (Blanke Meikoningin, Extelsior, Lentebode, No. 20, Prémice, Reuzen Mei, Vorbote)

Zaadkleur wit; het blad is vrij van anthocyaan (kleurt niet rood); vormt bij voorjaarsteelt een behoorlijke krop; schiet bij zomerteelt zeer snel door.

Geschikt voor vróége weeuwenteelt.

B — Kampioen

Gewonnen door Sluis & Groot uit een perceel Meikoningin, geïntroduceerd in 1935.

Dit ras heeft een minder gele bladkleur dan Victoria. Schiet in de zomer aanmerkelijk minder snel door. Kan ook in het voorjaar langer staan.

Zaadkleur wit; blad vrij van anthocyaan. Voor weeuwenteelt onder glas of in de volle grond.

B — Attractie

Als gelichte sla en als herfstsla. Zie onder rassen voor zomerteelt.

B — Wonder van Voorburg

Als herfstsla. Zie onder rassen voor zomerteelt.

B — Laibacher Eis

In de omgeving van Elburg en Harderwijk gebruikt voor weeuwenteelt. Bladeren bros en knappend. Bladranden sterk getand. Vrij dikke nerven. Anthocyaanhoudend. Schiet niet snel door.

In Amerika treden de ijsslarassen sterk op de voorgrond. De belangrijkste Amerikaanse ijsslarassen zijn donkergroen en bevatten geen anthocyaan.

De kroppen worden zeer zwaar en schieten niet gauw door. Het ras Great Lakes staat in beide opzichten ver bovenaan.

De Amerikaanse ijsslarassen bleken over het algemeen gevoelig voor sclerotinia.

Rassen voor zomerteelt

Voor zomerteelt deugen alleen rassen, die ook bij de lange daglengte in de zomer een goede krop kunnen vormen.

A — Zwart Duits (Zwart Zeeuws, Duitse Grote Gele)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; schiet in de zomer niet spoedig door. Wordt speciaal gebruikt voor zaai ter plaatse in de volle grond van Maart tot Juli. Vormt goede en vaste kroppen, klein van stuk, met brede, malse, groene bladeren en weinig omblad. De plantafstand kan daarom kleiner zijn dan bij de meeste zomerrassen. De plant vormt vaak zijscheuten onder de krop en is matig vatbaar voor meeldauw en voor randen.

Het blad is zacht en de krop rijpt vlug, zodat deze gemakkelijk bladeren verliest. Daardoor is het uiterlijk wel eens wat onooglijk, hetgeen in normale tijden de afzet niet bevordert.

Dateert op zijn minst van 1873 en is nog altijd een van onze belangrijkste zomerrassen.

A — Attractie (White Boston)

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad; vormt grote vaste kroppen met iets gegolfd, wat stug blad, van lichtgroene kleur; schiet in de zomer niet spoedig door.

Een uit Amerika afkomstig ras, dat over geheel Europa en Amerika gebruikt wordt.

Zeer geschikt voor vollegrondsteelt in de zomer. Groter % eerste soort dan Zwart Duits. Echter enige dagen later oogstrijp. Op vochtige grond wel eens last van roest. Weinig last van randen. Kan beter tegen vervoer dan Zwart Duits. In herfststeelt onder glas op vochtige grond treedt vaak „wit” op (valse meeldauw). Bovendien wordt de kwaliteit van de Meikoningin bij deze teeltwijze iets hoger gewaardeerd, omdat dit ras malsers is en een mooier kleur heeft. Is bruikbaar voor gelichte sla in het voorjaar.

B — Wonder van Voorburg (Triumphator)

Zaadkleur zwart; geen anthocyaan in het blad; vormt goede kroppen van brede, geelgroene bladeren; schiet in de zomer niet spoedig door, maar de krop staat korter dan bij Attractie en Zwart Duits; is bij volledige ontwikkeling een paar dagen later dan Attractie en vrij wat later dan Zwart Duits. De krop wordt, als hij voldoende ruimte heeft, groot. Gevoelig voor ongunstige weersomstandigheden en wind. Op veengrond in de herfst bovendien wel te los. In de zomer op gronden met onvoldoende watertoevoer gauw last van rand. Voldoet op de veengronden als zomerras zeer goed. Heeft jong geoogst reeds grote omvang. Voldoet eveneens goed bij vroege herfststeelt op de vollegrond. Bij herfststeelt onder glas veel last van randen.

B — Grote Gele Laatdoorschietende

Zaadkleur wit; geen anthocyaan in het blad. Wanneer men het goede type heeft, geeft dit ras een niet spoedig doorschietende, goede krop.

In vergelijking met Zwart Duits is het wat laat, maar de krop is groot. Onder deze naam worden echter ook wel typen verkocht, die spoedig schieten en een slechte krop vormen. Voor particulieren.

B — Bonte Chili

Zaadkleur wit; het blad is, vooral bij kou, roodbruin gevlekt; schiet in de zomer niet spoedig door; vormt een goede krop; is later dan Zwart Duits.

Werd vroeger zeer algemeen geteeld, maar is in de beroeps-groenteteelt verdrongen door Zwart Duits en Attractie. Vindt bij particulieren om het malse blad nog wel waardering.

Rassen voor winterteelt

Na de uitbreiding van de teelt van sla onder glas, is de cultuur van z.g.n. wintersla van zeer weinig belang geworden.

B — Limburgse Winter

Zaadkleur wit; het blad bevat anthocyaan. In September gezaaid haalt dit ras het er bij een niet te strenge winter in Limburg op de volle grond door. In het voorjaar levert het dan vrij vroeg een vrij behoorlijke krop.

BINDSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *romance* Gars.)

Een slasoort met betrekkelijk smalle, rechtopstaande bladeren, glanzend en knappend, met zware nerven. Bij de meeste rassen sluit de krop zich niet uit zichzelf, maar moet hij worden dichtgebonden.

Sommige zijn uit zichzelf in staat een vrij losse krop te vormen. Overigens bestaan er overgangsvormen tussen de uitgesproken bindslavormen en de echte kropsla.

Alle herkomsten van bindsla, welke in 1946, 1947 en 1948 beproefd zijn, schoten bij vollegrondszaai in het voorjaar, nog voor ze oogstrijp waren, door.

Personen, die in de zomer een iets knappende sla verkiezen boven botersla, kan aangeraden worden, de Amerikaanse ijsslarassen te beproeven. Great Lakes in de eerste plaats, daarnaast New-York en Imperial.

B — Parijse Gele Zelfsluitende (Paris White Cos, Blonde Marai-chère)

Tamelijk vaste, geelgroene krop met lichtgroen omblad.

Zaadkleur wit; blad opstaand, iets gebobbeld, zonder anthocyaan; krop zelfsluitend, tamelijk vast, bleekgroen, inwendig witachtig, van goede kwaliteit, zacht van smaak en knappend van structuur; iets later schietend dan Parijse Groene.

B — Parijse Groene (Paris Green Cos)

Zaadkleur wit; blad opstaand, matig dik, een weinig gebobbeld, aan de rand golvend, zonder anthocyaan; krop iets kleiner dan die van de Parijse Gele Zelfsluitende, iets driehoekig, vast, groen, van goede kwaliteit, tamelijk zacht en lichtelijk bitter van smaak, knappend van structuur.

SNIJSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *longifolia* Lam. en ook *L. sativa* var. *capitata* L.)

Het losse blad wordt in jeugdige toestand bij de grond afgesneden en heeft alleen waarde in de winter en in de vroege voorjaarsmaanden, als er geen of weinig kropsla te krijgen is. De teelt wordt derhalve uitsluitend onder glas toegepast. Men kan er de echte snijsla voor gebruiken, of zaad van gewone kropsla, dat dicht gezaaid wordt, b.v. van Grote Gele of Zwart Duits. De echte snijsla onderscheidt zich van de kropsla, doordat zij geen of onvoldoende kroppen vormt en doordat zij snel groeit. Snijsla kan na de eerste snede, na opnieuw uitlopen, nog een tweede snede leveren.

A — Wit Broeidunsel

A — Zwart Broeidunsel

B — Wit Dunsel

B — Zwart Dunsel

PLUKSLA

(*Lactuca sativa* L. var. *acephala* Alef.)

Daar de stengel gemiddeld pas 3 maanden na het zaaien gaat doorschieten, wordt de pluksla ook vaak gesneden ($\pm$ 50 dagen na het zaaien). De planten lopen daarna opnieuw uit en leveren na $\pm$ 25 dagen een tweede snede.

A — Australische Gele

Wit zaad. Geelgroen, fijn gekruld, enigszins bitter blad. Voor rauwe sla en stoofsla.

B — Amerikaanse Roodrand

Wit zaad. Blad groen met bruine vlekken (althans in de kou), iets gekruld, enigszins bitter.

Vanwege rode kleur bij teelt in de volle grond hoofdzakelijk voor stoofsla.

Bij teelt in de warme kas zijn de bladeren overigens geheel groen.

SNIJBIET

(*Beta vulgaris* L. var. *cicla* L.)

Van de snijbiet kan men op drie manieren groente verkrijgen:
a. Door de planten flink uit te laten groeien, het blad af te snijden en het ontdoen van de hoofdnerf. Het overblijvende bladmoes kan men dan als spinazie toebereden.

b. Door de bladeren in jonge toestand af te snijden, zodra zij zowat een handbreed hoog zijn, en deze in hun geheel als spinazie toe te bereiden. Dit afsnijden kan men meerdere malen achtereen herhalen, mits men rassen kiest, die er tegen bestand zijn.

Dit product is malser dan het onder a genoemde.

c. Door de bladstelen en de bladnerf, al of niet gebleekt, op de wijze van asperges toe te bereiden. Hiervoor kiest men vooral rassen met brede ribben.

Behalve door particulieren wordt de snijbiet ook op kleine schaal voor de verkoop geteeld.

Rassen, die herhaaldelijk gesneden kunnen worden

A — Gladde Groene Gewone

Groot, glad, groen blad; smalle, lichtgroene bladstelen.

B — Gladde Gele Gewone

Lichtgroen blad.

Rassen met zware ribben

A — Gladde Groene Witribbige Zilver

Middelmatig groot, donkergroen, glad blad met helderwitte nerven.

Korte, brede, helderwitte bladstelen.

B — Gekrulde Donkergroene Witribbige

Middelmatig groot, gebobbeld, donkergroen blad met witte nerven.

B — Lucullus (Goudgele Gekrulde, Gekroesde Gele)

Groot, sterk gekroesd, goudgeel, rechtopstaand blad. Brede, witte, sterk gootvormige bladstelen.

B — Geelbladige Witribbige

Groot, glad, geelgroen blad. Brede, witte bladstelen.

SNIJMOES

(*Brassica napus* L. var. *pabularia* (DC.) Rchb.)

Snijmoes is speciaal een gewas voor de volle grond, dat, in Maart gezaaid, omstreeks Juni-Juli geoogst kan worden. Daartoe worden de op de wortelhals staande bladeren iets boven de grond afgesneden. Als men de hartbladeren spaart, kan men het moes enige keren na elkaar van dezelfde planten winnen. Behalve de echte snijmoes, gebruikt men ook wel savoye kool voor dit doel.

B — Blauwe Groninger Snijmoes

In Groningen bij kleine oppervlakten algemeen geteeld.

B — Groene Gekrulde

SPINAZIE

(*Spinacia oleracea* L.)

Van de spinazie kent men de gladbladige rassen en rassen met gebobbeld blad. De eerstgenoemde lenen zich het beste voor de teelt van snijspinazie voor directe consumptie en van pikspinazie voor de conservenfabrieken. Doordat het blad glad is, laat het zich gemakkelijk reinigen, hetgeen voor dit doel noodzakelijk is. In Nederland pleegt men in de beroepstuinbouw alleen gladbladige spinazie te telen.

De rassen met gebobbeld blad ontleen hun betekenis speciaal aan hun geschiktheid voor vervoer. De gebobbelde bladeren komen niet zo dicht opeen gepakt te liggen en broeien daardoor niet zo gauw als de gladde. Ook vertonen zij minder neiging om te verwelken of geel te worden tijdens het vervoer.

Spinazie kan het gehele jaar door geteeld worden, maar is in hoofdzaak een groente voor het gebruik in voorjaar en herfst. De teelt vindt derhalve voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in nazomer en herfst.

In de tijd van eind Juni tot Augustus moet men geen spinazie op het veld hebben, daar anders in „luizenjaren” kans bestaat, dat alles aan virusziekten te gronde gaat.

Bij de teelt in winter en voorjaar onder glas kan de wolf (*Peronospora spinaciae*) zeer schadelijk worden.

Onvatbare rassen zijn er in ons land nog niet bekend. Overigens hangt alles af van de weersomstandigheden. Grote vochtigheid, gepaard gaande met een matige temperatuur zijn zeer funest.

De spinazierassen kan men verdelen in:

1. Rassen, die sterk gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

Deze groep kan men verder verdelen in:

a. rassen, die niet winterhard zijn;

b. rassen, die winterhard zijn.

II. Rassen, die weinig gevoelig zijn voor lange dagen, wat schieten betreft.

Deze rassen, welke bij lange dagen langzaam schieten, zijn minder geschikt voor de teelt bij korte dagen, in de herfst en de winter. De zéér trage schieters als Viking kunnen bij hun vegetatieve ontwikkeling niet alleen lange dagen verdragen,

maar hebben deze daarvoor ook nodig.

De snelschietende rassen kunnen hun vegetatieve ontwikkeling daarentegen ook bij korte daglengte volbrengen.

Kas, warenhuis, plat glas, vroeg vollegrond, herfst

G — Breedblad Scherpzaad Zomer

Speciaal voor vroege teelt in de volle grond en onder glas. Groeit snel. Blad groot en breed met matig spitse top; dik, glad; heldergroen. Schiet in de zomer betrekkelijk spoedig door. Zaad scherp. Wordt in Nederland nog altijd zeer veel geteeld. In dit grondras wordt nog een type aangeboden, met smalle, vrij lange bladeren, dat iets vroeger is en snel schiet.

Uit het grondras zijn verschillende selecties gewonnen, die zich t.o.v. het uitgangsras onderscheiden door een minder groot aantal zuiver mannelijke planten, forser blad, gelijkmatiger gewas en minder snel doorschieten. Zij zijn daardoor, behalve voor vroege teelt onder glas en in de volle grond, ook geschikt voor de teelt van de eerste zomerspinazie en voor teelt in de herfst.

De volgende selecties uit dit ras kunnen worden genoemd:

A — Ideaal van Abraham Sluis

A — Verbeterde Breedblad Scherpzaad Zomer van Sluis en Groot

A — Verbeterde Hollandia van A. R. Zwaan en Zoon

A — Vroeg Reuzenblad van Zwaan en de Wiljes

A — Heraut van Gebrs. Sluis

Snelgroeiend, groot blad, licht van kleur.

A — Preferent van F. de Vries en Zoon

A — Hollandia

Selectie van Zwaan en de Wiljes uit het Zweedse ras Walyria, dat zelf een selectie is uit de Breedblad Scherpzaad Zomer, gewonnen door W. Weibull, Zweden; geïntroduceerd in 1916. Aanvankelijk zeer vatbaar voor wolf, nu door selectie in dit opzicht verbeterd en niet gevoeliger dan de andere rassen. Blad donkergroen, groot, vroeg. Zaad scherp.

A — Amsterdams Reuzenblad

Geïntroduceerd in 1886 door Sluis en Groot. Voor de volle grond in het voorjaar. Ook wel onder glas. Snelgroeiend. Blad groot, rond, glad, donkergroen. Is iets later dan Breedblad Scherpzaad Zomer, schiet echter ook later door en kan daardoor nog later in het voorjaar gebruikt worden. Zaad matig scherp. Wordt o.a. bij Amsterdam en in Groningen veel geteeld.

A — El-De-Es

Gewonnen uit een kruising van Amsterdams Reuzenblad × Koning van Denemarken door Zwaan en de Wiljes. Munt uit door grote, dikke, vlezige bladeren. Schiet vrij laat door, echter ook enige dagen later snijdbaar dan Breedblad Scherpzaad Zomer. Voor het voorjaar op de vollegrond. Zaad scherp.

B — Viroflay

Oud Frans ras, vermoedelijk uit de tweede helft van de 19e eeuw. Speciaal voor zeer vroege teelt in het warenhuis. Vroeg snijdbaar. Blad groot tot zeer groot, dik, glad, glanzend heldergroen, zacht en vlezig. Schiet in de zomer spoedig door. Zaad rond.

Zomerteelt

A — Viking

Gewonnen door Sluis en Groot uit een kruising van Koning van Denemarken × Viroflay; geïntroduceerd in 1932. Speciaal geschikt voor zomerteelt, maar ook voor de teelten in het late voorjaar. Niet geschikt voor herfst- en wintersteelt. Blad zeer groot, breed eirond, dik, glad, zeer donkergroen, zacht en vlezig. Schiet zeer laat door. Zaad rond.

De onderzochte herkomsten van het ras Noorman, dat wel voor een synoniem met Viking doorgaat en andere herkomsten van Viking konden het type van Sluis en Groot niet evenaren.

A — Noordland

Selectie van A. R. Zwaan en Zoon uit de Nobel, geïntroduceerd in 1934. Komt de Viking nabij. Blad iets lichter van kleur. Schiet zeer laat door.

A — Nobel (Gaudflay, Supra, Mammouth)

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zoon uit een éénhuizige plant van de Gaudry; geïntroduceerd in 1926. Voor hetzelfde doel te gebruiken als Viking en Noordland, om zijn lichter gekleurd blad minder geliefd dan deze, snel groeiend. Blad zeer groot, dik, glad, helder groen, zacht en vlezig. Niet spoedig doorschietend. Zaad rond.

B — Koning van Denemarken

Gewonnen door Thomas Madsen, Denemarken. Door hem in 1919 geïntroduceerd als Antvorskov. Speciaal voor zomerteelt. Tamelijk vroeg snijdbaar. Blad lang gesteeld, groot, dik, gladbladig, dof donkergroen; zacht en vlezig. Schiet later door dan alle andere spinazierassen. Zaad rond. Wordt o.a. geteeld bij IJsselmuiden, Zwolle en Apeldoorn.

Winterspinazie in de open grond

In de winter van 1946 op 1947 is een aantal spinazierassen en herkomsten beproefd op hun winterhardheid. Het resultaat was, dat de rassen Utrechtse Winter en Géant d'Hiver (Winterreuzen), waarvan we helaas slechts één herkomst hadden, nog redelijk door deze bijzondere strenge winter heenkwamen. Alle andere rassen bleven hier ver bij achter, inbegrepen 2 herkomsten van Venlose Winter, Zenith en Wintervorst.

B — Utrechtse Winter

Rond zaad. Blad lichtgroen, vrij smal en zwak gelobd. Bladsteel lang.

B — Géant d'Hiver (Winterreuzen)

Rond zaad. Blad normaalgroen, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang.

NIEUW ZEELANDSE SPINAZIE

(*Tetragonia* *tetragonoides (Pall.) O. Kuntze (= *T. expansa* Murr.)

Een groot opgroeiende plant, waarvan de bladeren gedurende de gehele zomer geplukt worden om ze op de wijze van Spinazie te eten.

ENGELSE WINTERSPINAZIE

(*Rumex patientia* L.)

De planten zijn overblijvend en tegen strenge vorst bestand. De jonge bladeren ontwikkelen zich reeds zeer vroeg, soms al in Februari en geven dan een verse groente, die als spinazie wordt gegeten.

TUINKERS

(*Lepidium sativum* L.)

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nogal eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker bij het ontbijt een smakelijke toespijs te verschaffen, zolang de radijs nog ontbreekt of duur is.

- A — Gewone
- B — Gekrulde (Fijne Krul)
- B — Extra Fijne Moskrul

VELDSL

(*Valerianella locusta* (L.) Betcke (*V. olitoria* (L.) Poll.
en *V. eriocarpa* Desv.)

Veldsla wordt, zowel onder glas als in de volle grond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland.

In Limburg uitsluitend in de volle grond. De oogst valt in de herfst, winter of vroeg voorjaar.

Er werd steeds veel naar België geëxporteerd.

A — Grote Noordhollandse

Voor glas en volle grond. Het uitgezifte fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broeivet verkocht.

B — Goudblad (Goudhart)

Groen blad, hartblaadjes in het voorjaar goudgeel. Spoedig last van wegroten. Geschikt voor teelt in de bak. Voor particulieren.

B — Geelgroene Italiaanse (Régence)

Groot, geelgroen blad. Behoort tot *V. eriocarpa*. Voor particulieren.

WITLOF

(*Cichorium intybus* L.)

Van witlof zijn in ons land twee grondrassen te onderscheiden, het gewone witlof en het Meilof. Het gewone witlof is vroeger en het is geschikt om geforceerd te worden. Het Meilof is later, leent zich niet voor forcering, maar schijnt sterker tegen vuur in de kuil te zijn.

De meeste selecties dragen nog een populatiekarakter en slechts 20 % van de herkomsten zijn behoorlijk uniform. In deze laatste groep komen selecties voor, die vrij hoge smalle kroppen leveren en andere, welke korte, vooral aan de basis dikke kroppen leveren. Tussen deze twee uitersten bestaan vele overgangen.

Hoewel de proeven nog lopen hebben wij reeds de indruk gekregen, dat de selecties met korte, dikke kroppen het waardevolst zijn. Dit is ook het type, dat in België gewild is.

- G — Witlof
- G — Meilof

ZEEKOOL (*Crambe maritima* L.)

De jonge bladstelen worden in het najaar of later tot in het voorjaar in gebleekte toestand op de wijze van asperges, of ook wel als bloemkool toebereid, gegeten. Afzonderlijke rassen zijn er van dit gewas niet in de handel.

ZURING (*Rumex acetosa* L.)

Zuring kan als toekruid bij spinazie of als afzonderlijke bladgroente worden gebruikt. Een belangrijke teelt is er nergens van. Maar men kan ze op plaatsen zetten, waar zowat niets anders wil groeien, b.v. langs hagen, aan de Noordkant van schuttingen, enz.

A — Breedblad Nobel

Brede, lichtgroene bladeren. Minder winterhard dan Gewone.

B — Gewone of Gras

Wintervast.

B — Reuzen van Belleville

Lichtgroen.

B — Lyonse Grootbladige Gele

II. KOOLSOORTEN

Bloemkool
Broccoli
Witte Kool

Rode Kool
Savoye Kool
Spruitkool

Boerekool
Chinese Kool
Koolrabi

BLOEMKOOL (*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.)

De rassenkeuze bij bloemkool hangt in de eerste plaats af van de teeltwijze. Men kan in hoofdzaak drie teeltwijzen onderscheiden:

1. Weeuwenteelt. — Zaaï omstreeks eind September in koude bak, soms ook in de volle grond.
2. Vrijsterteelt. — Zaaï omstreeks Januari-Februari in koude bak en uitplanting in hoofdzaak in de volle grond.
3. Vollegrondsteelt van herfst-bloemkool. — Zaaï in Maart of April-Mei op zaaibedden in volle grond en uitplanting in Juni of Juli-Augustus.
4. Reuzenbloemkool. — Zaaï begin Juni, uitplanten 2e week Juli.

Voor weeuwenteelt kiest men bij voorkeur vroege rassen met betrekkelijk weinig blad. Tegenover het voordeel van de vroege staat het nadeel van een kleinere kool en een grotere gevoeligheid voor boren. De vroege rassen eisen daarom veel zorg en een ongestoord doorgaande groei. Dit geldt destemeeër naarmate zij vroeger zijn.

Bij vrijsterteelt komt het product later op de markt, zodat men een mooiere kool moet aanbieden om een behoorlijke prijs te halen. Bovendien is het gewas in de volle grond meer afhanke-

lijk van het weer dan onder glas en moet de kool sterker zijn tegen warmte en tegen slecht weer. Men kiest hiervoor bij voorkeur iets minder vroege, maar iets forsere rassen met een grotere kool.

Voor vollegrondsteelt voor oogst in herfst en winter heeft men rassen nodig, die de volle zomerwarmte goed kunnen doorstaan. Over het algemeen zijn dit nog weer wat zwaardere rassen dan die, welke voor de vrijstersteelt worden gebruikt.

Weeuwenteelt

Rassen uit de Erfurtergroep

G — Erfurter Dwerg (Delftse Kortpoot)

Blad tamelijk steil, matig vlak, vrij lang en breed. Kool wit, fijn van korrel. Uitgangsras voor vele selecties.

Sommige zijn wat vroeger en wat fijner en daarom ook wat gevoeliger voor ongunstige omstandigheden.

Als voorbeelden van het fijnere type kunnen we noemen:

Veentje met, in verhouding tot zijn breedte, betrekkelijk lang, rechtopstaand blad. **Gekruiste Veentjes** sluit zich hier nauw bij aan, terwijl **Ideaal** een type is met zo mogelijk nog steiler, smaller en spitsler blad.

Deze fijne typen zijn zeer geschikt voor teelt onder glas, ook in combinatie met andere gewassen.

Andere selecties zijn wat later, wat zwaarder en wat sterker, zoals b.v. die, welke gaan onder de naam **Remme**.

De Remme is oorspronkelijk een selectie van de heer Remme te Delft uit de Delftse Kortpoot. Maar volgens de heer Remme is wat thans als Remme wordt aangeboden, niet meer gelijk aan het oorspronkelijke type. Nu worden gewoonlijk onder de naam Remme aangeboden alle selecties uit Delftse Kortpoot met wat forsler en wat lawaaiërger blad en wat zwaarder kool.

Tussen de twee uitersten van Veentje en Remme bestaan tal van overgangen.

Rassen uit de Zesweekse groep

Deze rassen zijn gekenmerkt door een sterk gevouwen blad en een crème-witte kool met sterk geprononceerde korrel. Over de samenhang en het ontstaan van enkele in deze groep gebrachte rassen bestaan verschillende lezingen, die nadere bewijsvoering vereisen, alvorens kan worden bepaald, welke de juiste is.

Het belangrijkste ras in deze groep is de Alpha.

A — Alpha (Record, Glorie, Westlandia, Pionier, Speciaal, Delftlanders, Eminent, Superba, Purity, Robusta, Victoria)

Het steeds uitdijend aantal namen, dat naast die van Alpha hier vermeld is, bewijst, dat dit ras de bijzondere attentie geniet van de zaadproducten en de groenteteler. Het zijn voor een deel synoniemen, voor een deel namen van selecties uit de Alpha, die, hoewel meestal niet te onderscheiden van dit ras wat de morphologische kenmerken betreft, wel verschillen vertonen in kwaliteit.

Moet een selectie uit de Zesweekse zijn. In 1927-1928 geïntroduceerd door F. de Vries en Zoon te Alphen aan de Rijn. Vroeg tot middelvroeg. Fors. Blad sterk gevouwen. Behoorlijk zelfdek-

kend. Kool crème-wit, grove korrel. Schiet niet gemakkelijk en schiet traag. Uitstekend voor rijenkool en voor vroege weeuwenteelt in de volle grond; komt ook als vollegrondsteelt voor. Gevoelig voor hartloosheid. Schijnt op veengrond als weeuwplant minder goed te voldoen; in verhouding tot de bladmassa dan te kleine kool.

B — Zesweekse

Naar de verschillende herkomsten uiteenlopend. Meestal minder goed dan de rassen uit de Erfurter-groep, hoewel er ook enkele goede selecties van bestaan. Blad sterk gevouwen, behoort aan de voet breed en aaneensluitend te zijn, top meestal iets naar buiten knikkend. Kool crème-wit, grof van korrel. Wordt hier en daar nog geteeld, omdat enkele selecties uit dit ras iets vroeger zijn dan Alpha.

B — Mechelse

Verhouding tot Zesweekse groep nog niet duidelijk, maar voorlopig hierbij ondergebracht. Iets zwaarder dan Zesweekse. Aan de voet open door kale bladstelen. Kool crème-wit, grof van korrel.

Kan in kwaliteit niet op tegen Alpha, is echter speciaal in het stadium van jonge plant meer bestand tegen ongunstige omstandigheden, o.a. vorst. Wordt daarom in hoofdzaak nog gebruikt voor vroege weeuwenteelt in de volle grond.

Vrijsterteelt

A — Alpha

Zie voor beschrijving onder weeuwenteelt. Voor vollegrondssteelt alleen op goede, vochthoudende gronden. Niet op veen.

A — Lecerf

Tamelijk laat rijp. Donkergroen, sterk gevouwen, naar buiten uitbuigend blad, met sterk golvende bladrand. Zelfdekkend. Kool crème-wit, groot, tamelijk plat, grofkorrelig, schiet traag, uitstekend tegen vervoer bestand; veel voor export geteeld. Vollegrondsras. Begint meer en meer concurrentie te ondervinden van Alpha. Kan ook als weeuw worden geteeld, maar heeft dan nog al eens last van hartloosheid. Verder wordt gevoeligheid van rotstronken gemeld.

Vollegrondsteelt van herfst- en winterbloemkool

A — Lecerf

Zie onder vrijsterteelt. Veel gebruikt voor teelt na vroege aardappelen, sla, peen, enz. Gevoeliger voor koud en nat weer dan reuzenbloemkool. Daarom bij voorkeur niet later dan Juni of Juli planten en dan bij voorkeur op niet te zware grond. De kwaliteit van de kool voldoet bij deze teelt beter dan bij vrijsterteelt.

A — Alpha

Zie voor beschrijving onder weeuwenteelt. Voldoet in verschillende streken op uiteenlopende gronden uitstekend voor de vollegrondsteelt van herfstbloemkool. Is aanzienlijk vroeger dan Lecerf.

Rassen uit de groep Italiaanse Reuzen

Deze rassen onderscheiden zich door een zeer forse groei, een zeer lang, steil, blauwgroen blad, een matig lange tot lange poot en een grote, ronde, witte, zeer harde, middelmatig fijnkorrelige kool. Er zijn rassen, waarbij meer of minder paarskleuring van de kool voorkomt. Zij eisen een goede, niet te lichte grond en een zorgvuldige behandeling. Als ze te vroeg geteeld worden, schiften zij gemakkelijk. Zij zijn behoorlijk resistent tegen ongunstig weer, kunnen een droge nachtvorst verdragen, maar gaan te gronde bij een vorstperiode van meerdere dagen achtereen, ook al is deze niet bijzonder streng. De vroegste rassen zijn omstreeks begin October oogstbaar, de laatste niet voor December.

A — Tussensoort (Middelvroegre Reuzen)

Wordt in de Streek het meest geteeld. Bij zaai begin Juni en uitplanting in Juli, oogstbaar omstreeks November-December. Voor een reuzenbloemkool matig bladrijk. Blad enigszins afstaand. Kool mooi, vrij bonkig, in 't begin van de oogstperiode nog al eens paars gekleurd.

B — Allerheiligen

Bij uitzaai eind Mei—begin Juni, oogstbaar in October. Minder bladrijk dan Tussensoort, kool matig groot.

B — Late Reuzen (Lombokkers)

Wordt weinig geteeld. Bij zaai in Mei en uitplanting in Juli, oogstbaar in December-Januari. Zeer lang, zeer rechtopstaand blad, kan een mooie kool leveren, die echter zo laat klaar is, dat hij meestal door de vorst beschadigd wordt. Wordt daarom weinig geteeld.

BROCOLI

(*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L. f. *cymosa* Duch.)

Brocoli is een soort bloemkool, die geheel in de volle grond wordt geteeld en, al naar de uitgekozen rassen, in de herfst, de winter of het voorjaar geoogst kan worden.

Vroeger was de kwaliteit meestal slecht, maar in verschillende landen met zachte winters, waar de teelt een belangrijke plaats inneemt, heeft men door selectie bereikt, dat de brocoli, wat kwaliteit betreft, zeer na aan de bloemkool komt. Dit is vooral in Frankrijk en Engeland het geval.

In ons land is er echter weinig werk van gemaakt, daar de teelt bij ons in weerwil van allerlei voorzorgen, zeer wisselvallig is gebleken. Het winterklimaat is hier in de regel blijkbaar niet zacht genoeg. Op Walcheren gaat het nog het beste.

Herfstrassen hebben bij ons geen betekenis, daar er in de herfst voldoende bloemkool aan de markt komt. Alleen de maanden Januari, Februari en Maart, wanneer er geen bloemkool wordt aangevoerd, zouden geschikt zijn voor het veilen van brocoli.

Daar de brocoli niet winterhard genoeg is, om onze winters normaal op de volle grond te doorstaan, wordt momenteel gezocht naar de mogelijkheden van dit gewas bij teelt in een koud warenhuis. Zaaït men in de eerste week van Augustus, dan kan men sommige rassen omstreeks half Maart oogsten.

In het seizoen 1947-'48 voldeed op het I.V.T. de Late van Ve-

rona zeer goed. Een vaste, ronde kool met een voortreffelijke smaak. Weinig omblad. De kleur van de kool is geelwit, waartegen in Nederland nu eenmaal een vooroordeel bestaat. Een wezenlijk bezwaar voor de consumptie is dit echter niet.

Verder zitten in de **Vroege van Angers** wel enige herkomsten, die misschien bruikbaar zullen zijn. Dit ras is wat later (3e week van Maart) en wat bladrijker dan de Late van Verona. De kool is zeer mooi: wit, vast, rond.

B — Middelvroege Brocoli

Voor oogst in de winter.

B — Late Brocoli

Voor oogst in het voorjaar.

WITTE KOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. f. *alba* DC.)

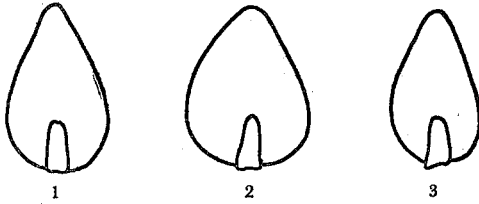
Ons belangrijkste sluitkoolgebied is de Langendijk in Noord-Holland. De Langendijker bouwers maken onderscheid tussen grage en taaie rassen. De eerste zijn snelgroeiend en maken gemakkelijk een kool, terwijl laatstgenoemde rassen trage groeiers zijn. Dit onderscheid betreft niet alleen vroege en late rassen, doch men spreekt ook ten aanzien van de late nog van meer of minder grage en taaie. Een tweede verschilpunt betreft de dikte van het blad en de nerven. Men spreekt van grof en fijn. De grove rassen zijn sterker in de groei. In het algemeen gaan de eigenschappen graag en grof samen, evenals de eigenschappen taai en fijn. Bij het selecteren van de taaie rassen moet men oppassen, dat de kool niet te fijn wordt, daar met te grote fijnheid een grotere vatbaarheid voor verschillende koolziekten en een geringere productiviteit samengaat. De grage rassen zijn productiever dan de taaie. Het telen van de taaiste rassen op lichte gronden is niet aan te bevelen.

Bij de selectie van bewaarkool neemt men als regel aan, dat aan de onderkant ongeveer 5 nerven zichtbaar moeten zijn. Indien dit aantal geringer is, is het een gevolg daarvan, dat reeds aan de voet der bladeren de bladschijf een grote breedte heeft verkregen, terwijl een groter aantal nerven zichtbaar wordt, wanneer de bladeren a.h.w. gesteeld zijn en de schijf pas begint op enige afstand van de stonk. Men beschouwt dit laatste als een verschijnsel van fijnheid. Verder wordt er op gelet, dat de bladeren de krop flink omsluiten, ze zijn dan vast.

De vroegste witte kool, die aan de Langendijk wordt verbouwd, is de Langendijker Vroege Witte, ook genoemd Poepewitte of Suikerwitte. De vorm is een beetje spits, zolang de kool niet rijp is; bij rijpheid is hij hoogronde. Men zaait hem tegenwoordig nooit voor Februari, de oogst valt omstreeks 10-15 Juli. Hierop volgt de Langendijker Vroege Herfstwitte, die meer rond is en in Februari onder glas of soms ook in Maart in de volle grond wordt gezaaid. Dan komt de Langendijker Late Herfstwitte of Zuurkoolwitte aan de beurt, die rond is en groter wordt. Deze wordt eveneens in Februari onder glas gezaaid. Ten slotte komt dan de Langendijker Witte Bewaarkool. Deze wordt omstreeks einde Maart-begin April gezaaid en in Juni geplant.

De vroege kool heeft wegens het vroege tijdstip van zaaien weinig last van draaihartigheid, doch veel van de koolvlieg.

Spitskool

1 = Vroege van Sappemeer 2 = Express 3 = Eersteling

Een bezwaar van de zeer vroege spitskool is, dat ze vrij snel barst. Daardoor is men soms gedwongen te oogsten, ook wanneer de prijs niet aantrekkelijk is.

Indien men dit risico niet wenst te lopen is het misschien de moeite waard, rassen te proberen, die minder snel barsten.

Zo levert Rijk Zwaan te Rotterdam een ras onder de naam van **Fijne Vroege Spitse**. Dit ras is aanmerkelijk zwaarder dan bijv. de Vroege van Sappemeer, het barst niet gauw, maar is ook vrij wat later. De **Vroege Groninger** van Jac. Jong komt er zeer veel mee overeen.

A — Vroege van Sappemeer

Gewonnen door de Gemeenteproeftuin Sappemeer; in de handel gebracht in 1923. Het ras kan door nabouw niet in stand worden gehouden, daar het een uit dezelfde ouders steeds opnieuw gewonnen F_1 is.

Kleine, iets spitse kool, met tamelijk grove nerven. Korte stronk. Zeer weinig buitenblad. Plantafstand van 50×50 cm voor volveldsteelt voldoende. Wordt ± 1.25 kg zwaar. Geschikt voor vroege teelt onder platglas en voor alle vroege combinaties in de volle grond. Bij goede teelt in de volle grond oogstbaar eind Mei-begin Juni.

A — Express

Ontstaan uit de Coeur de Boeuf (Ossenhart).

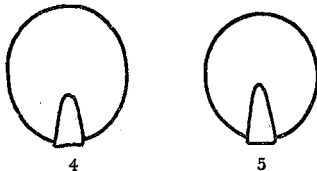
Matig grote, spitse, vaste kool. Grof generfd. Meer bladgewas dan Vroege van Sappemeer, ook iets later klaar. Minder geschikt voor tussenteelt. Wordt 1.50-2 kg zwaar.

B — Eersteling

Gewonnen door de firma Dippe in 1908 uit Express.

Kleine, vrij spitse, zeer slanke kool, weinig buitenblad, kleiner dan Vroege van Sappemeer en iets vroeger.

Rond of platrond, vroeg

4 = Langendijker Vroege Witte 5 = Gouden Akker

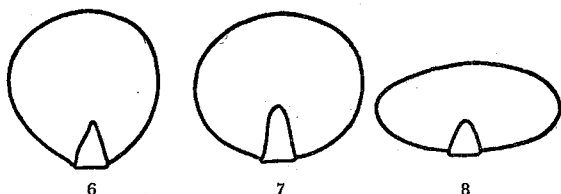
A — Langendijker Vroege Witte (Poepewitte, Suikerwitte)

Ronde, middelgrote kool. Korte, dikke stronk, tamelijk weinig buitenblad. Zaai tegenwoordig niet voor Februari. Kan ook voor weeuwenteelt gebruikt worden, maar daar men dan in sommige jaren gevaar voor te vroeg doorschieten heeft, is men daarvan teruggekomen. Vroeg snijdbaar, weegt dan ± 2 kg, kan echter ook uitgroeien, tot hij 5-6 kg zwaar is. Daar hij niet zo spoedig barst, is men bij dit ras niet aan een korte oogstperiode gebonden.

B — Gouden Akker (Eerste Oogst, Ditmarscher Treib)

Bolronde, fijngeribde kool. Korte stronk. Weinig omblad, wordt vrijwel uitsluitend voor weeuwenteelt gebruikt. Vroeger dan het voorgaande ras. Hoogstens 3 kg zwaar. Moet op tijd gesneden worden om barsten te voorkomen.

Rond of platrond, middelvroeg

6 = Langendijker Vroege Herfstwitte 7 = Roem van Enkhuizen 8 = Brunswijker

A — Langendijker Vroege Herfstwitte

Grote, ronde, vaste kool. Korte dikke stronk. Vrij veel buitenblad. Ongeveer een maand eerder rijp dan Langendijker Late Herfstwitte. Overigens in eigenschappen vrij veel overeenkomst met dit laatste ras. Voor zuurkoolbereiding. In de regel als vrijsters geteeld. Zaai Februari-Maart, oogstbaar half Augustus-September.

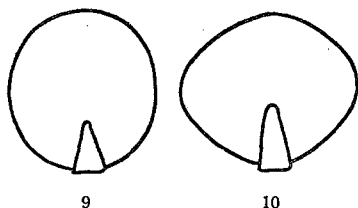
A — Roem van Enkhuizen

Tamelijk grote, bolronde, vaste kool, Middelvroeg. Korte stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Wordt in Groningen veel als weeuwenplant geteeld. Zou voor een goede oogst met minder stikstof toe kunnen dan andere rassen.

B — Brunswijker

Grote, platte kool. Korte stronk met tamelijk weinig buitenblad. Voor herfstgebruik en zuurkool. Alleen door particulieren gebruikt, in 't Oosten en Zuiden van ons land.

Rond of platrond, herfst

9 = Langendijker Late Herfstwitte 10 = Succes

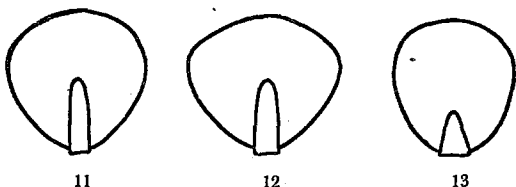
A — Langendijker Late Herfstwitte (Zuurkoolwitte, Inmaakwitte)

Grote, ronde, soms hoogronde, vaste kool. Korte dikke stronk. Met veel buitenblad. Voor zuurkoolbereiding. Zaaï Februari onder glas, oogstbaar October-half November.

A — Succes (Herfstdeën)

Gewonnen door Jacob Jong te Noordscharwoude; geïntroduceerd in 1936. Grote, iets platronde, vaste kool. Lange stronk, vrij veel buitenblad met sterk golvende bladrand. Een typisch kenmerk is, dat de plant in sommige groeistadiën soms iets rood geaderd is. Voor zuurkoolbereiding. De kool kan na de oogst ook nog enige tijd bewaard worden.

Rond of platronde, bewaarkool

11 = Langendijker Witte Bewaarkool 12 = Amager 13 = Blauwrand Kapper

A — Langendijker Witte Bewaarkool (Deense Witte)

Vrij grote, omgekeerd eironde, zeer vaste kool. Vrij lange stronk. Vrij veel buitenblad. Het ras, dat aan de Langendijker in de koolschuren bewaard wordt. De goede bewaarotypen zijn o.a. gekenmerkt door een gekartelde bladrand.

B — Amager (Deense Winter)

Vrij grote, ronde, soms iets platronde, vaste kool. Al naar de lengte van de stronk onderscheidt men kortstronk, middelstronk en langstronk.

Heeft overeenkomst met Langendijker Witte Bewaarkool, maar is grover. Het blad is korter en dekt de kool minder goed. De kool is minder bewaarbaar. De langstronk leent zich nog het best voor bewaring.

B — Blauwrand Kapper

Matig grote, vaak iets afgeplatte, vaste kool. Korte stronk. Buitenblad paarsgerand. Laat. Wil overal groeien. Kan lang op het veld blijven staan zonder te barsten. Kan kort bewaard worden. Daardoor voor particulieren.

RODE KOOL

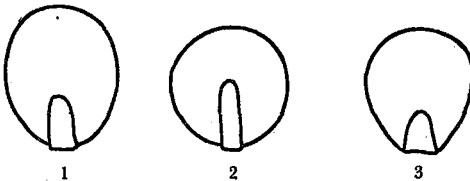
(*Brassica oleracea* L. var. *capitata* L. f. *rubra* DC.)

Men zie de algemene inleiding bij witte kool.

Alle rassen van de rode kool zijn zeer gevoelig voor aantasting door verschillende ziekten en vijanden, zoals vellersziekte, draaihartigheid en luisaantasting. Zij lijden meer van groeistoornissen door een slechte bodemtoestand dan de andere koolsoorten.

De rode bewaarkool vereist bij bewaring een zorgvuldiger behandeling dan de witte of de savoye.

Vroeg

1 = Langendijker Vroege Rode 2 = Zenith 3 = Allervroegste Kogel

A — Langendijker Vroege Rode

Hoogronde, middelgrote, vrij donkerrode kool; door de aanwezigheid van een waslaag doet de kleur aan die van blauwe druiven denken. Korte stronk. Weinig buitenblad, dat iets groen getint is. Wordt gebruikt voor weeuwenteelt of in het voorjaar onder glas gezaaid. Zaaityd aan de Langendijk overwegend Februari onder glas. Uitplanting in Maart-April en oogst in Juli-Augustus. Ook in andere streken van ons land veel geteeld. Een bezwaar van dit ras is, dat de kool meestal niet goed op kleur komt.

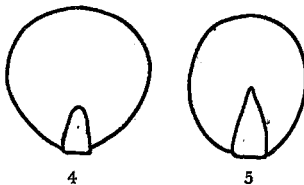
B — Zenith

Kleine, kogelronde, diep donkerrode kool. Korte tot halflange stronk. Weinig buitenblad. Een typisch kenmerk is, dat het buitenblad een ingetrokken hoofdnerf heeft. Wordt voor weeuwenplanten gebruikt. Later dan Langendijker Vroege. Zeeland, W-Brabant en enkele andere plaatsen.

B — Allervroegste Kogel

Selectie van Abraham Sluis, Enkhuizen. Middelmatig grote, hoogronde, zeer vaste, fijngeribde, rood gekleurde kool. Korte stronk. Weinig omblad, dat groen gekleurd is met grijspaarse tint, waardoor het ras herinnert aan de Langendijker rassen. Sterke waslaag op de bladeren. Barst niet gauw, kan lang op het veld blijven staan.

Middelvroeg en herfst

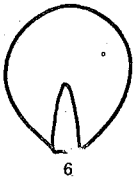
4 = Langendijker Herfstrode 5 = Utrechtse

A — Langendijker Herfstrode

Grote, hoogronde, vaste, donkerrode kool met iets lichtere waslaag dan Langendijker Vroege Rode. Matig lange stronk. Wordt in Februari onder glas of in de tweede helft van Maart in de volle grond gezaaid, oogst September-October. Voor herfstgebruik; de kool kan na de oogst echter nog enige tijd bewaard worden.

B — Utrechtse

Matig groot, vrij vast, donkerrood. Iets vroeger dan Langendijker Herfstrode. Niet veel omblad. Fijngeribd. Wordt geteeld te Vleuten, in de Bommelerwaard en op enkele andere plaatsen.

6 = Langend.
Rode Bewaar

Bewaarkool

A — Langendijker Rode Bewaar

Tamelijk grote, omgekeerd eironde, zeer vaste, donkerrode kool. Lange stronk. Iets opstaand buitenblad. In de Noord-Hollandse koolstreek bekend onder de naam „taaie rode”. Het enige rodekoolras, dat algemeen bewaard wordt. Wordt aan de Langendijk tweede helft Maart op de koude grond gezaaid. Wordt ook in andere streken van Nederland geteeld.

Men heeft wel vroegere zaai onder glas toegepast om de koolgalmug te ontsnappen. Deze teeltwijze is echter niet bevorderlijk voor de bewaarbaarheid van de kool en daarom weer verlaten.

SAVOYE KOOL

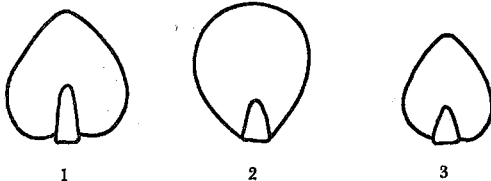
(*Brassica oleracea* L. var. *bullata* DC. f. *sabauda* (L.) Schulz)

Men zie de algemene inleiding bij Witte Kool.

Savoie kool is in het algemeen sterker dan witte en rode kool, d.w.z. heeft minder last van ziekten en stelt minder hoge eisen aan de grond. De voorkeur van de consument gaat als regel uitgesproken in de richting van de groene savoie kool, maar de gele blijft in stand, vooral omdat er hiervan goed bewaarbare rassen bestaan en van de groene niet. Vrijwel alle gele bewaarkool komt in N.-Holland (Langendijk) aan de veiling.

De andere savoie koolsoorten worden veel meer verspreid over het land geteeld, o.a. ook veel in West-Friesland, bij Amsterdam en Rotterdam en op IJsselmonde, bij Breda, Maastricht, Groningen, in het N.W. van Friesland, bij Rijnsburg en op andere plaatsen.

Groen, vroeg

1 = Spitse Vroege Groene 2 = Algro 3 = Fijne Vroege Groene

A — Spitse Vroege Groene

Kleine spitse kool. Korte stronk. Weinig buitenblad. De selectie van Rijk Zwaan, Rotterdam is uniform, levert een vrij grote kool en is, ondanks dit, vroeg oogstbaar.

B — Algro

Geïntroduceerd door Jacob Jong te Noordscharwoude in 1938.

Kleine, ronde tot iets hoogronde, donkergroene kool met korte stronk. Weinig buitenblad, grof gebobbeld. Barst vrij snel.

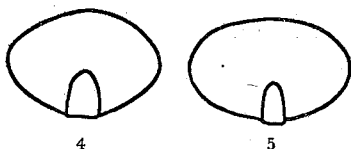
B — Fijne Vroege Groene

Kleine, iets hoogronde tot spitse, lichtgroene kool. Korte stronk. Weinig buitenblad, dat vrij donker is, zeer vroeg. Een goede selectie levert Sluis en Groot.

B — Bredase Fijne

Een selectie van Sluis en Groot uit de Bredase Putjeskool, welke zich o.a. van de Bredase Putjes onderscheidt door vroegheid. Groene, fijngebobbelde, vrij grote, platronde kool met korte stronk en weinig omblad. Geschikt voor vroege teelt, desgewenst voor weeuwenteelt. Ook voor nateelt zeer goed, mits vóór de winter geogst.

Groen, middelvroeg en herfst

4 = Novum 5 = Vertus (Grote Late Groene)

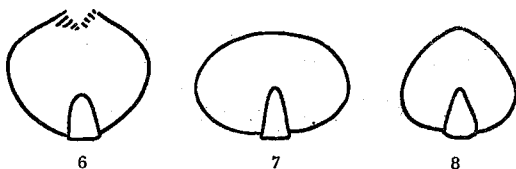
A — Novum

Geïntroduceerd door Jacob Jong te Noordscharwoude in 1936. Vrij grote, iets platronde, vrij vaste, donkergroene kool, met korte stronk en tamelijk weinig buitenblad, dat sterk gebobbeld is. Veel gebruikt voor de nateelt na vroege en middelvroeg aardappels.

B — Vertus (Grote Late Groene)

Grote, platronde, iets lichtgroene, vrij grof gebobbelde kool, korte stronk. Vrij veel en fors buitenblad, dat donker grijsgroen is.

Groen, winterhard

6 = Putjeskool 7 = Winterkoning 8 = Walcherse Groene Punt

G — Putjeskool

Groene, fijn- of grof gebobbelde, platronde of hoogronde kool met korte stronk en weinig tot tamelijk veel omblad.

Dankt zijn naam aan het putje aan de top van de kool, dat ontstaat, doordat de bladeren niet over elkaar sluiten, zoals bij de andere rassen, maar vóór het bereiken van de top in een omgekrulde rand eindigen.

Er zijn verschillende typen van Putjeskool en ook verschillende namen, zoals de Bredase, Zwijndrechtse, Westlandse en Deventer, maar deze namen worden meer of minder door elkaar gebruikt.

Onder de verschillende typen valt allereerst op de Bredase Fijne van Sluis en Groot, die 1 à 1½ maand vroeger is dan alle andere onderzochte Putjeskool-herkomsten en daarom onder de categorie „Groen, vroeg” is gebracht. Voor vroege teelt, of voor nateelt, die voor de winter klaar is, is dit het beste ras, daar het in verre weg de kortste tijd een kool voortbrengt, die in netto-gewicht tenminste even zwaar, maar in de meeste gevallen zwaarder is dan de andere herkomsten.

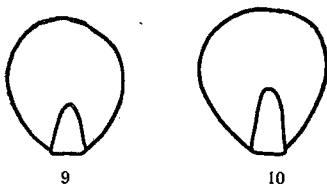
De andere typen, die onderzocht zijn, zijn alle aanzienlijk later, maar lopen verder uiteen naar hun vastheid, de fijnheid van hun bobbeling, de vorm van de kool en de hoeveelheid omblad, die zij bezitten. Daar voor deze late typen hun waarde vooral in hun graad van wintervastheid moet zitten en deze nog niet bepaald is, zullen wij een nadere classificatie hiervan nog achterwege laten.

A — Winterkoning

Middelgrote, iets platronde, weinig vaste kool. Vrij lange stronk. Donkergroen met grijze dauwlaag. Zeer fijn gebobbeld. Vrij veel omblad. Speciaal als nateelt en voor overwintering op het veld. Naast de Putjeskool de meest winterharde groene kool.

B — Walcherse Groene Punt

Middelmatig grote, ovaalronde, iets spitse, lichtgroene kool. Korte stronk. Matig omblad. Matig gebobbeld. Op Walcheren meest geteeld na vroege aardappelen.

9 = Langend. Vroege Gele 10 = Langendijker Herfstgele

Geel, vroeg en middelvroeg

A — Langendijker Vroege Gele

Tamelijk grote, ronde kool met groene nerven. Korte, dikke stronk. Tamelijk weinig buitenblad. Zeer productief. T.o.v. de gele rassen vroeg, t.o.v. de groene middelvroeg.

Geel, herfst

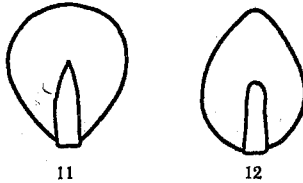
A — Langendijker Herfstgele

Tamelijk grote, ronde, vaste kool. Vrij korte stronk. Tamelijk veel buitenblad. Zeer productief. Later dan Langendijker Vroege Gele.

B — Grote Gele Ronde

Grote, ronde, gele kool. Matig lange stronk. Vrij veel buitenblad. Bijna uitsluitend door particulieren gebruikt. In de Bommelerwaard teelt men een vorm van dit ras onder de naam Rijnsburger Grote Gele.

Geel, bewaarkool

11 = Langendijker Gele Bewaarkool 12 = Bloemendaalse Gele

A — Langendijker Gele Bewaarkool (Huisgele)

Vrij grote, omgekeerd eivormige, zeer vaste, geel-groene kool. Lange, zware stronk. Zwaar buitenblad. Aan de Langendijk algemeen in de koolschuren bewaard. Behalve aan de Langendijk ook in andere streken van Nederland geteeld. Van dit ras komt ook een meer groengeel type voor.

B — Bloemendaalse Gele

Vrij kleine, zeer losse, granaatvormige, goudgele kool. Matig lange stronk. Tamelijk veel buitenblad. Matige opbrengst. Behoorlijk winterhard.

SPRUITKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *bullata* DC. f. *gemmifera* (DC.) Schulz)

Het Westland en IJsselmonde zijn de voornaamste centra van spruitenteelt. Verder worden in Rijnsburg, Groningen, Utrecht, Breda, in de Beemster en de streek ten Noorden van Rotterdam in belangrijke mate spruiten geteeld.

Spruiten moeten in de eerste plaats hard zijn. Verder moeten zij rond zijn en niet een lange voet vertonen, maar kort op de stam zitten. Zij moeten glad zijn, de blaadjes moeten flink om elkaar liggen en niet gerimpeld zijn. De spruiten moeten op de stam niet te dicht op elkaar staan, daar dit aanleiding geeft tot rot en het plukken er door bemoeilijkt wordt. De kleur moet groen zijn; er mogen geen gele blaadjes aanwezig zijn. Overigens meent men wel, dat lichtgroene spruiten over het algemeen lekkerder zijn dan donkergroene.

Late rassen bevriezen dikwijls, voordat zij hun oogst geleverd hebben. Hierbij is winterhardheid dus een begerenswaardige eigenschap. Vroege rassen daarentegen geven nog al eens losse spruiten. Overigens spelen de groeiomstandigheden t.o.v. de kwaliteit van de spruit een zeer grote rol. Daardoor zijn verschillende telers er toe gekomen, zelf zaad te winnen. Zij hebben locale selecties gewonnen, die goed aan de streek zijn aangepast. Daar men bij deze zaadwinning meestal niet op het gevaar van verbastering let, bevatten deze plaatselijke rassen soms eigenschappen van alle spruitkoolrassen, die men in zo'n streek wel teelt. Enkele van deze rassen zijn in onderzoek.

Hoog

A — Roodnerf (Paarsnerf, Kennemer Paarsnerf, Barendrechtse, Roem van Barendrecht, Hoge Overmaasse, Zwijndrechtse Markt)

Hoog gewas. Bladeren groot, vlak, niet gebobbeld, donker grijs-groen, iets opgericht. Bladstelen lang, sterk paars getint (veelal ook de hoofdnerf).

Spruit vast, middelmatig groot, omgekeerd eivormig, normaal tot donkergroen. Laat.

Veel geteeld ras, dat vrij goed tegen koude bestand is. Veelal als nateelt of gecombineerd met vroege aardappelen.

A — Lierse (Westlandse)

Hoog gewas. Bladeren groot, vrijwel vlak, iets gebobbeld, vrij donkergrijsgroen. Vrij lange, soms paars getinte bladstelen. (Verbastering met Roodnerf). Spruit matig vast, middelmatig groot, omgekeerd eivormig met een neiging naar een wat langere vorm, donkergroen. Vrij laat.

B — Beemster

Van dit ras zijn verschillende, vaak vrij sterk uiteenlopende selecties in omloop.

Hoog gewas. Bladeren groot, vrijwel vlak, niet gebobbeld, grijs-groen, iets opgericht. Bladstelen lang. Spruit vast, middelmatig groot, omgekeerd eivormig, normaal groen. Laat. Na vroege aardappelen en gecombineerd met andere gewassen, zoals erwten en bonen. Doet het in de Beemster zeer goed. Volgens verschillende ervaringen niet geschikt voor zandgrond.

B — Huizer

Hoog gewas. Bladeren vrij groot, vrijwel vlak en niet gebobbeld, donker grijsgroen, opgericht. Bladstelen lang. Spruit vast, donker (iets blauwachtig), vrij klein, omgekeerd eivormig. Middelmatig laat. Wordt op IJsselmonde veel geteeld, verder o.a. ook in Groningen. Voldoet in Groningen op zavelgrond beter dan Lierse en Roodnerf.

B — Bredase

Hoog gewas. Fors. Bladeren vrij groot, iets komvormig, enigszins gebobbeld, zeer lichtgroen, iets opgericht, overigens vrij slap. Bladstelen lang. Spruit vrij vast, matig groot, bleekgroen, omgekeerd eivormig. Wordt veel in de omgeving van Breda geteeld. Middellaat.

Halfhoog

B — Nunhem's Spiraal (Octrooi)

Halfhoog gewas. Niet erg fors. Bladeren matig groot, zeer sterk komvormig, enigszins gebobbeld, lichtgrijsgroen, enigszins opgericht. Bladstelen middelmatig lang. Spruit matig vast, matig groot, omgekeerd eivormig, normaal tot donkergroen. Vrij vroeg. Speciaal voor het Zuid Oosten van het land.

B — Nunhem's Kolom

Halfhoog gewas. Bladeren vrij klein, enigszins komvormig, vrijwel niet gebobbeld, donkergrijsgroen, opgericht. Bladstelen matig lang. Spruit matig vast, klein, normaal tot donkergroen, bolrond. Middelvroege.

B — Perfection (Kogel, Kogelronde, Ideaal, Brusselse Halfhoge)

Halfhoog gewas. Bladeren middelmatig groot, enigszins komvormig, iets gebobbeld, vrij donkergrijsgroen. Bladstand horizontaal tot iets opgericht. Bladstelen vrij kort. Spruit vrij los, klein, normaal groen, omgekeerd lang eivormig. Middelvroeg. Voor tuinders te weinig productief. Door de lange vorm van de spruiten, raken deze elkaar niet, daardoor minder last van smet. Hierdoor geschikt voor particulieren.

Laag

B — Hercules

Laag gewas. Bladeren middelmatig groot en vrij breed, vrijwel vlak, iets gebobbeld, donkergrijsgroen. Bladstand horizontaal tot een weinig overhangend. Bladstelen vrij lang. Spruit matig vast, matig groot, omgekeerd lang eivormig, normaal groen. Vroeg.

BOERENKOOL

(*Brassica oleracea* L. var. *acephala* DC. f. *laciniata* (L.) Schulz)

Daar boerenkool 's winters op het land staat, is de winterhardheid het eerste richtpunt bij de rassenkeuze. Verder zijn smakelijkheid, opbrengst en tijd van oogstbaarheid van belang. De fijngekrulde rassen zijn vaak het smakelijkst, maar zij zijn het minst winterhard. Voor deze laatste eigenschap moet men juist de grofgekrulde hebben. De fijngekrulde rassen hebben verder het bezwaar, dat bij vochtig weer spoedig bruine rottingsplekjes op de bladeren verschijnen, die zich soms zeer snel uit kunnen breiden.

Lage rassen worden bij sneeuwval spoedig door sneeuw bedekt, waardoor zij tegen strenge vorst beschut zijn. Maar bij regenachtig weer worden zij erg bespat, zodat de bladeren zonderig worden. Bij hoge rassen is de toestand net andersom. Zij heffen de bladeren hoog boven de grond uit, waardoor zij schoon blijven. Maar ze steken door een eventueel sneeuwdak meestal naar buiten en staan daardoor weer bloot aan vorst. Ook heeft de hoge stand meer beschadiging door storm tengevolge.

De middenweg tussen deze tegenstrijdige eisen heeft in Nederland de meeste ingang gevonden. Men teelt het meest de halfhoge matig fijngekrulde rassen.

Hoge rassen

B — Hoge Groene Fijngekrulde

Hoogte ± 90 cm. Zeer fijn gekrulde, donkergroene bladeren. Wordt geogst als het gevoren heeft. Door de hoge stand verliezen de planten in het najaar, vooral met regen en wind, veel bladeren, en blijft alleen de kop goed. Matig winterhard.

B — Hoge Groene Grofgekrulde (Westerwoldse)

Hoogte 1 m. Grofgekruld, zeer hoogstammig, fors groeiend gewas. Winterhard. Zeer grote opbrengst. Voor consumptie minder goed geschikt, in hoofdzaak geteeld voor groenvoer in de winter (als veevoer, voor kippen en geiten).

Halfhoge rassen

A — Halfhoge Fijngekrulde Westlandse (Halfhoge Amsterdamse)

Hoogte $\pm$ 70 cm. De eerste bladeren zijn iets grof gekruld, doch in de herfst en winter wordt het blad fijn gekruld. Brede platte koppen. Ook na vorst behoudt dit ras een flinke zware kop, daar het onderblad niet afvalt, zodat men een flinke opbrengst verkrijgt. Blad normaalgroen van kleur. Behoorlijk winterhard. Er zijn grovere en fijnere selecties, die in verband daarmee ook variëren in winterhardheid, kwaliteit en opbrengst.

Het meest geteelde ras in Nederland. Op schrale grond vroeg zaaien.

B — Roem van Hees

Hetzelfde type als Mosbacher Halfhoge, maar donkerder.

Hoogte $\pm$ 50 cm. Als jonge plant heeft het blad een brede, gladde bladschijf met fijngekrulde rand. De bladnerf is breed en lichtgroen tot groenachtig wit. Later worden de bladeren iets smaller met bredere, fijngekrulde rand. Hoe meer naar het voorjaar, hoe fijner gekruld. Goede opbrengst.

B — Groninger Withart (Zilverhart)

Hoogte 70-85 cm. Tamelijk fijngekruld, met wit hart, dat zich na het invallen van de vorst scherp aftekent. Grote opbrengst. Wordt hier en daar in Groningen geteeld.

B — Halfhoge Moskrul (Halfhoge Extra Fijngekrulde)

Hoogte 70-85 cm. Tamelijk fijngekruld, met wit hart, dat zich bijzonder grote kop. Laat tegen de winter de onderste bladeren vallen, moet vroeg worden geoogst (half September tot half October). Is in de herfst oogstbaar, maar moet ook vóór de winter gesneden worden, daar hij niet winterhard is. Matige opbrengst. Wordt bij Amsterdam tamelijk veel geteeld. Door de consument gevraagd. In hoofdzaak voor particulieren.

B — Tongblad (Tongvormige Halfhoge Extra Fijngekrulde, Hamburger Markt, Lerchenzungen)

Hoogte 80 cm. Donkergroen, lang, smal, zeer fijn gekruld blad. Winterhard. Geringe opbrengst. Wordt in de Bommelerwaard geteeld. Overigens in hoofdzaak voor particulieren.

Lage rassen

B — Lage Groene Fijngekrulde

Hoogte 25 cm. Groeit bijna zonder stronk. Bladeren op de grond liggend. Vrij winterhard. Opbrengst tamelijk gering. Voor particulieren.

B — Lage Groene Moskrul

Hoogte 25 cm. Blad uiterst fijn gekruld. Kleine kop. Niet winterhard. Geringe opbrengst. Voor particulieren.

B — Bonte of Sierkool

Hoogte uiteenlopend van laag tot halfhoog, met bontgekleurde, meer of minder fijn gekrulde bladeren. Wordt voor beplanting van winterperken gebruikt. De bladeren dienen ook vaak tot versiering van fruitschalen.

CHINESE KOOL

(*Brassica cernua* (Thbg) Forb. & Hemsl.; *Bras. pekinensis* (Lour.) Rupr.)

Toen een aantal jaren geleden de teelt van deze koolsoort op verschillende plaatsen in ons land begonnen werd, brachten de in kleine hoeveelheden aangeboden producten een behoorlijke prijs op. Toen de teelt zich uitbreidde, bleek echter, dat het publiek deze groente niet erg gunstig opnam en de prijzen bleven betrekkelijk laag.

Deze kool kan als nateelt gebruikt worden. Begin Juli of half Augustus op de blijvende plaats gezaaid. Wordt deze groente vroeger gezaaid, dan vormen vele planten bloemstengels, voor ze oogstbaar zijn.

A — Cantonner Witkrop (Granaat, Torpedo)

Vormt een lange, smalle krop. Bladeren donkergroen. Schiet gemakkelijk door. Zeer vatbaar voor knolvoet.

KOOLRABI

(*Brassica oleracea* L. var. *gongylodes* L.)

De stengel van de koolrabiplant is verdikt tot een stengelknol, welke gegeten wordt. Deze behoort kogelrond of min of meer platrond te zijn. Minder gewenst is de peervorm. De bladeren zijn langgesteeld en op de stengelknol ingeplant. Er zijn rassen, geschikt voor teelt onder glas, voor vroeg buiten en voor de zomerteelt. Ook in het najaar kan men koolrabi telen. Zomerteelt is echter riskant, wegens sterke aantasting door de koolvlieg. Vindt bij de binnenlandse consument over 't algemeen weinig waardering. Kan als bloemkool worden gegeten.

Vroege rassen

A — Dvorsky's Treib

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig kleine, fijngesteelde bladeren. Het is een selectie uit de Prager Fijne Witte Broei (Prager Weisse Treib) en voor vroege teelt onder glas zeer goed.

A — Roggli's Freiland

Een Zwitsers ras van Gebr. Roggli te Hilterfingen. Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Weinig, breed ovale bladeren van blauwgroene kleur. Vroeg, korte groeiperiode. Resistent tegen vorst.

De ervaring met de teelt onder onverwarmd glas in de late voorjaarsmaanden en de daarop volgende vollegrondsteelt is in het Westland en ook elders, uitstekend geweest. De resultaten waren beter dan met Dvorsky's Treib.

A — Prager Fijne Witte Broei

Knol platrond, matig groot, groenachtig wit. Zeer weinig zijn blad. Heeft een snelle groei en vormt zeer malse knollen. De uit dit ras gewonnen Dvorsky's Treib heeft een nog iets kortere groeiperiode en nog fijner blad. Overigens gelijken ze veel op elkaar.

Late rassen

B — Goliath Witte Reuzen

Knol groot, vrij grof, enigszins ovaalronde. Bladeren groot, fors, met dikke stelen. Kan vrij lang blijven staan zonder houtig te worden. Teelt in de nazomer.

B — Goliath Blauwe Reuzen

Dezelfde kenmerken als Goliath Witte Reuzen. Knol en bladstelen blauw gekleurd.

III. PEULVRUCHTEN

Slabonen	Snijbonen	Tuinbonen	Peulen
Spekbonen	Pronkbonen	Doperwten	Sojabonen

BONEN

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende bonen zijn als volgt in te delen:

1. Slaboon of Princesseb. *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon . . . . . *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon . . . . . *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon . . . . . *Phaseolus coccineus* L.
(*Phaseolus multiflorus* Lam).

Bij deze groepen onderscheidt men stam- en stokbonen. De stambonen zijn doorgaans in vergelijking met de stokbonen vroeger en stellen meestal minder eisen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden).

Zij zijn daarentegen vlugger afgedragen, waardoor zij een kleinere oogst voortbrengen. Als regel geven ze peulen van minder goede kwaliteit dan de stokbonen, wegens aantasting door schimmelmziekten, ten gevolge van hoge luchtvochtigheid en sterke temperatuurschommelingen vlak bij de grond.

Het al of niet slagen van de teelt van bonen is in sterke mate afhankelijk van het optreden van ziekten. Daarom is bij de rassenkeuze de graad van vatbaarheid of resistentie ten opzichte van deze ziekten van groot belang. In verband hiermee wordt eerst een overzicht gegeven van de belangrijkste bonenziekten.

1. Virusziekten

Deze remmen de normale ontwikkeling van de planten. Zij worden meestal door bladluizen overgebracht. Het voorkomen van deze ziekten is derhalve gelegen in het bevorderen van een snelle ontwikkeling van de planten, voordat de luizen massaal optreden. In het algemeen is de schade in de kustprovincies geringer dan in het midden en Oosten van ons land.

a. Rolmozaïek Dit virus brengt een grijsgroene mozaïektekening teweeg in het blad, dat overigens groen gekleurd blijft. De bladranden buigen daarbij naar beneden om, evenals de bladpunt. Aldus ontstaat het karakteristieke rollen van de bladeren. De verspreiding vindt primair plaats door bladluizen en secundair met zaad van zieke planten. Bij matig vatbare rassen lijkt het primaire ziektebeeld op een geel nervenmozaïek, bij zeer vatbare op steengrauw.

b. Scherpmozaïek Het blad, en vaak ook de peul, vertoont hierbij een bleke tot geelgroene scherpe mozaïektekening. Aanvankelijk treedt „kroezen” op ten gevolge van groeiremming in de nerven.

De volwassen planten hebben van een late infectie weinig meer te lijden. Meestal blijven ze gezond, hoogstens vertonen enkele peulen een scherpe mozaïektekening.

Bij matig vatbare rassen lijkt het primaire ziektebeeld op steengrauw, bij zeer vatbare rassen op stippelstreep.

Het virus wordt door de bladluizen overgebracht en gaat niet over met zaad, doch overwintert waarschijnlijk o.a. in rode klaver en honingklaver.

c. Steengrauw Hierbij constateert men dezelfde groei-remmingsverschijnselen als bij scherp mozaïek, echter in heviger mate. Bladeren worden broos, vertonen gele of bruinrode vlekken, terwijl de nerven dikwijls rood kleuren. De peulen worden onregelmatig van vorm, versmallen en verkorten en vormen slechts gedeeltelijk normale zaden.

d. Stippelstreep Dit virus veroorzaakt roodbruine vlekken en strepen in stengels en peulen. Nicotiana-virus 11? Daarbij vertonen de bladnerven een rode verkleuring, die in de fijne nerven begint en zich in de hoofdnerf voortzet. De stengeltoppen, bladeren en de zijscheuten verwelken geheel of gedeeltelijk en verdorren. Dit virus komt zelden voor, speciaal in veenstreken en waterrijke gebieden. Het wordt niet door bladluizen overgebracht.

e. Zwarte Vaatziekte Bijna het gehele houtvatenstelsel in Phaseolusvirus 2? wortels, stengels, bloemen en peulen wordt tenslotte rood- tot zwartbruin. Peulwand en zaadhuid vertonen vaak een duidelijke bruine adering. De peulen hebben soms een kenmerkende, zwarte buiknaad. Overigens lijken de verschijnselen in het begin op verkleuring en verwelking door stippelstreep.

De ziekte wordt door bladluizen overgebracht.

2. Bacterieziekten

In ons land is tot nu toe één bacterieziekte bij bonen bekend, welke met het zaaizaad wordt verspreid. Te velde verbreidt deze ziekte zich met wegspattende regen of dauwdruppels.

a. **Vetvlekkenziekte** Deze ziekte vertoont op de bladeren, stengels en peulen donkergroene, waterdoordrenkte, vetachtige vlekken, welke bij het indrogen roodachtig verkleuren. Om de vlekken op de bladeren ziet men dikwijls lichtgele randen, waarin de donkergroene nerven zich scherp aftekenen. De zaden verschrompelen of tonen vetvlekken of een donkere adering in de zaadhuid. Zaadontsmetting geeft geen afdoende resultaten.

3. Schimmelziekten

Deze worden of met het zaad verspreid, of vanuit de grond of door de lucht (met sporen) overgebracht. In het algemeen ontwikkelen de schimmels zich in vochtige omgeving en verspreiden de sporen zich bij regen of dauw met wegsplattend druppels. De sporen der grauwe schimmel worden zwevend ver door de lucht verspreid en zijn derhalve overal aanwezig.

Ook de roestsporen zweven door de lucht, zodat men tegen het einde van het seizoen overal roest ziet optreden.

a. **Spikkelziekte** Deze schimmels veroorzaken vooral in de nazomer een roestbruine verkleuring van stengels en peulen, terwijl ook de bladeren bruin worden en vroegtijdig afvallen. De aantasting wordt soms gekenmerkt door het vormen van concentrische groeiringen. In het begin ziet men tal van kleine bruine vlekjes optreden, welke langzamerhand ineenvloeien en het gehele blad overdekken. Ten gevolge van het binnendringen van de schimmel in de zaden van de aangetaste peulen, vertonen de zaden grauwbrown vlekken. Witte of lichtgekleurde zaden worden aldus waardeloos en moeten als piksel worden uitgelezen. Uitlezen en ontsmetten biedt onvoldoende bestrijdingskans, hoewel enige verbetering verwacht kan worden.

b. **Vlekkenziekte** Deze schimmel veroorzaakt op de aangetaste stengels en peulen ingezonken, afgeronde, bruinzwarte vlekken, welke vaak een lichtbruine of oranjekleurige rand bezitten. In het centrum der vlekken ziet men meestal rose of grijswitte sporenhoopjes. Op de bladeren beperken de vlekken zich vooral plaatselijk tot de nerven, zodat hoekige bruinzwarte vlekken ontstaan. De schimmel gaat over op de zaden, welke dientengevolge donkerbruine vlekken vertonen. Door uitlezen en ontsmetten is enige verbetering te verwachten, hoewel zulks geen afdoende bestrijdingsmogelijkheden biedt.

Andere schimmelziekten, welke bij bonen kunnen voorkomen, zijn: roodneuzenziekte, grauwe schimmel, schuimziekte, rode voetziekte, verwelkingsziekte, roest.

Als zgn. gebreksziekten zijn o.a. bekend: kaligebrek, phosphorgebrek, mangaangebrek of „kwade harten”, en „zuur-ziek” (kalk- en magnesiumgebrek?).

Dierlijke beschadigingen komen vrij veel voor; ze worden o.a. veroorzaakt door: aaltjes, bladluizen, bladrandkever, bonenvlieg, spint, wantsen.

SLABOON

Hiervan onderscheidt men een groot aantal rassen naar de volgende kenmerken:

Naar de lengte van de plant: stamslabonen en stokslabonen.

Naar de kleur van de scheden: groene slabonen (met groene scheden) en wasbonen (met gele scheden).

Naar de breedte en dikte van de scheden: enkele slabonen en dubbele slabonen.

Naar de aanwezigheid van draad: zonder draad en met draad.

Naar de vliezigheid of hardheid van de schede: weekschillen en hardschillen. De ietwat hardschillige rassen moeten, als slaboon geteeld, vroegtijdig worden geplukt. Zeer jong geplukt kunnen ze worden gegeten als „haricots verts”.

Naar de kleur van de zaden: witzadige rassen en gekleurdzadige rassen.

Naar de kleur van de bloemen: witbloeiende en gekleurdbloeiende rassen.

De conserven- en diepvries-industrie eist groene slabonen zonder draad, die slechts 10-12 cm lang behoeven te zijn, opdat ze ongebroken kunnen worden ingemaakt. Voorts moeten de scheden zacht, mals, vlezig en zonder vlies zijn.

Voor conservering in blik kan men alleen witzadige rassen gebruiken, daar gekleurdzadige troebelingen en verkleuringen geven.

Voor directe consumptie stelt het Nederlandse publiek bijna even hoge eisen. In het voor- en na-seizoen wordt bij beperkt aanbod ook genoegen genomen met mindere kwaliteit.

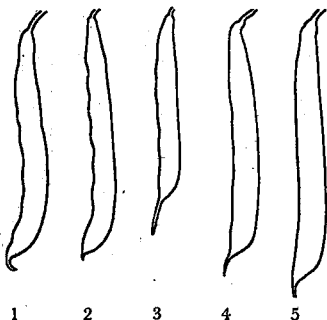
STAMSLABOON

Hierbij kan men in hoofdzaak vijf verschillende teeltwijzen onderscheiden:

- a. Vroege teelt onder glas.
- b. Zaai onder glas, gevolgd door uitplanting in de volle grond.
- c. Vroege teelt open grond; zaai in April. Wordt in Limburg wel toegepast.
- d. Normale teelt open grond; zaai in Mei.
- e. Late teelt.

De onder d. genoemde teelt is de voornaamste. Die onder c. en e. betekenen betrekkelijk weinig; hiervoor kiest men gewoonlijk gekleurdzadige rassen, omdat verschillende hiervan sterker zijn tegen virusziekten en minder gunstige weersomstandigheden.

Dubbele stamslabonen met witte zaden

1 = Dubbele Witte z. dr. 2 = Furore z. dr. 3 = Fruca Media z. dr.
4 = Dubbele Witte m. dr. 5 = Groninger Weeckschil m. dr.

Meestal worden deze normaal geteeld in de open grond. Het hieronder eerstgenoemde ras wordt ook voor vroege teelt gebruikt onder glas.

Voor de late teelt zijn de oude rassen van deze groep minder geschikt wegens vatbaarheid voor virusziekten.

Waarschijnlijk worden de vatbare rassen binnenkort verdrongen door nieuwe, minder vatbare, zoals enkele hieronder genoemde.

A — Dubbele Witte z. dr. (Dubbele Stamprinces z. dr.)

Schede zwak gebogen, ovaalrond, 10-12 cm lang, glad, groen, vast, vlezig, lange tijd mals blijvend en smakelijk. Zaad langwerpig wit. Rijke opbrengst. Onder glas, in de luwte en op stikstofrijke grond soms wat rankend. Weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte. Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek en *Ascochyta*. Het gemakkelijkst gezond te telen in het Noorden, Noordwesten en Zuidwesten van ons land. Voor teelt in de open grond, onder platglas, in warenhuizen en in koude en warme kassen. Ook voor vroege en late teelt gebruikt. Meest geteelde stamslaboon in Nederland, zowel voor vers gebruik als voor conserveren.

N — Furore z. dr.

Gekweekt door Rijk Zwaan te Rotterdam. Komt in 1949 in de handel als nieuw ras, dat door de Raad voor het Kwekersrecht werd ingeschreven in het Centraal Rassenregister. Komt in eigenschappen veel overeen met Dubbele Witte z. dr., doch verschilt daarvan wegens onvatbaarheid voor rolmozaïek. Peulen zwak gebogen, 10-12 cm. lang, ovaal, iets afgeplat, lichtgroen. Zaden langwerpig, aan de uiteinden meestal iets afgeplat.

Het gewas ontwikkelt zich iets later en levert een groter aantal peulen op, die soms iets lichter van kleur zijn dan die van Dubbele Witte z. dr. Bij warm weer wordt Furore z. dr. soms zwak aangetast door zwarte vaatziekte, hetgeen dan de kwaliteit van de peulen benadeelt.

Indien de zwarte vaatziekte niet in ernstige vorm voorkomt is de Furore door zijn resistentie tegen rolmozaïek bruikbaar voor late teelt.

De vatbaarheid voor vetvlekkenziekte en schimmelziekten komt vrijwel overeen met die van Dubbele Witte z. dr.

N — Fruca Media z. dr.

Gekweekt door C. N. Vreeken Sr. te Dordrecht. In 1948 voor het eerst in de handel als nieuw ras, dat door de Raad voor het Kwekersrecht werd ingeschreven. De peulen zijn zwak tot matig gebogen, $\pm$ 10 cm lang, rond, donkergroen, aanvankelijk weinig ingesnoerd, en met een lange punt. Zaden zwak niervormig, aan de uiteinden iets afgeplat. De oogst is nog iets later dan die van de Furore. De planten hebben naar boven gerichte stengels zonder enige neiging tot kruipen of ranken. Men dient derhalve bij het plukken op te letten, dat de planten niet omvallen en afbreken. Het ras ondervindt ondanks aantasting door rolmozaïek daarvan weinig schade en is resistent tegen zwarte vaatziekte. Hierdoor mede geschikt voor late teelt, althans voor zover de wat late oogst hiervoor geen bezwaar is. Weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, matig vatbaar voor vlekkenziekte.

B — Dubbele Witte m. dr.

Schede gelijk op die van Dubbele Witte z. dr., is iets rechter en in de jeugd wat breder; bonen sneller dik en zichtbaar wordend. Zaad langwerpig wit. Rijke opbrengst. Sterker tegen ziekten en ongunstige weersomstandigheden dan Dubbele Witte z. dr. en een weinig eerder rijp. Practisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte. Tamelijk vatbaar voor rolmozaïek. Matig vatbaar voor scherpmozaïek, Ascochyta en vlekkenziekte. Vroeger veel geteeld; nu voor conservenfabrieken niet meer gevraagd vanwege de draad.

G — Groninger Weekschil m. dr. (Dubbele Langschedige m. dr., Ostfriesische Speck m. F.)

Schede zwak gebogen, 13-15 cm lang, ovaalrond, dik en vlezig; groen; ook in afgerijpte toestand perkamentloos en smakelijk. Zaad groot, langwerpig, wit, dikwijls met lichtgele navelring. Productief, middelvroeg. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en Ascochyta, practisch onvatbaar voor vetvlekkenziekte en vlekkenziekte.

Geschikt om gedroogd te eten. In Groningen rijgt men meestal de rijpe peulen aan draden, om ze te drogen. Men kan dit zonder gevaar voor vliezig worden nog doen, zelfs wanneer ze reeds geheel verkleurd zijn.

Van de Groninger Weekschil komen selecties voor, die enigszins verschillen in lengte en dikte van de scheden en in hoogte van gewas. Ostfriesische Speck m.F. is zeer fors en grof.

Enkele stamslabonen met witte zaden

Wegens het nagenoeg ontbreken van productieve, oogstzekere rassen worden deze vrijwel uitsluitend door particulieren gebruikt.

B — Perfect z. dr.

Door Daniël Vriend in 1900 gewonnen uit de Volgers z.dr. Schede iets gebogen, 10-11 cm lang, tamelijk plat, groen, snoert spoedig in. Zaad klein, rond, wit. Laat rijp, weinig oogstzeker. Eist goede grond. Tamelijk rankend. Zeer vatbaar voor rolmozaïek en scherpmozaïek. Tamelijk vatbaar voor Ascochyta en vlekkenziekte. Voor vetvlekkenziekte practisch onvatbaar.

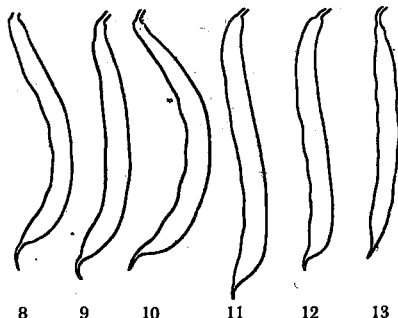
6. = Perfect z.dr.
7 = Fruca Minor
z. dr.

N — Fruca Minor z. dr.

Gekweekt door C. N. Vreeken te Dordrecht. In 1947 voor het eerst in de handel als nieuw ras, dat door de Raad voor het Kwekersrecht werd ingeschreven. De peulen zijn recht tot zwak gebogen, 8-10 cm lang, ovaal, donkergroen en hebben een lange punt. De peulen zijn niet zo plat als van de andere enkele stamslabonen, maar ze zijn smaller en dunner dan de dubbele.

De zaden zijn ovaal tot langwerpig, dikwijls iets afgeplat. Het ras is iets vatbaarder voor rolmozaïek dan Fruca Media, doch ondervindt van aantasting geen ernstige schade. Onvatbaar voor zwarte vaatziekte. Weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte. Zeer vatbaar voor vlekkenziekte. Is wegens de fijne kwaliteit door particulieren gewild voor vers gebruik en inmaak.

Stamslabonen met lichtgevlamde zaden

8 = Conserva z.dr. 9 = Conservanda z.dr. 10 = Alpha Lichtgevl. z.dr.
11 = Lichtgevl. Reuzen z.dr. 12 = Witte Reuzen z.dr. 13 = Transvaalse Bonte m.dr.

De kleurstof van de zaadhuid bij deze rassen is in het oogstadium nog niet aanwezig, daardoor zijn ze geschikt voor conservering. Ze hebben echter andere minder gunstige eigenschappen, waardoor ze voor conservendoeleinden op de 2e plaats komen (peulen te krom, te grof of te veel draad).

In deze groep zijn ook enige overeenkomstige rassen met witte zaden ondergebracht.

B — Conserva z. dr. (Casa Gevlamde z. dr., Konserva met weiss-grundigen Bohnen o. F.)

Gewonnen uit een kruising van Saxa z.dr. met Alpha Lichtgevlamde z. dr. door David Sachs (1925). Schede gebogen, 11-13 cm lang, rond, lichtgroen, matig dik. Zaad ovaal tot langwerpig, grijswit met rose marmering, (gevlamd); navel geel gerand. Weinig productief, vroeg. Matig vatbaar voor rolmozaïek, Ascochyta en vlekkenziekte. Nagenoeg onvatbaar voor vetvlekkenziekte.

B — Conservanda z. dr. (Casa Witte z. dr., Conserva Witte z. dr., Profusa z. dr., Konserva weiss o. F.)

Als Conserva z. dr. Zaad wit. Iets zwakker dan Conserva z. dr.

B — Alpha Lichtgevlamde z. dr. (Alpha mit weissgrundigen Bohnen o. F.)

Schede sterk gebogen, 12-15 cm lang, rond, dik, smakelijk. Zaad vrij groot, ovaal, wit met rose marmering en vlakke geelgerande navel. Middelvroeg, maar vaak verlaat tengevolge van aantasting door virusziekten. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vetvlekkenziekte, Ascochyta en vlekkenziekte. Voor conserven ongeschikt wegens kromme schede.

B — Lichtgevlamde Reuzen z. dr. (Hinrichs Riesen Weissgrundig o. F.)

Schede iets gebogen, 13-15 cm lang, rond, vlezig, lichtgroen, soms rose gestreept. Wordt spoedig vliezig, dient vroeg geplukt te worden. Zaad ovaal, wit met rose marmering en geelgerande navel. Matig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, Ascochyta en vetvlekkenziekte. Zeer vatbaar voor vlekkenziekte.

B — Witte Reuzen z. dr. (Hinrichs Riesen Weiss o. F.)

Als Lichtgevlamde Reuzen z. dr. Zaad ovaal, wit.

B — Transvaalse Bonte m. dr. (Vroege Roodbonte Princes m. dr.)

Schede ± 12 cm lang, rond, dunwandig, weinig vliezig. Zaad klein, ovaal, roodbont. Vrij laat. Sterk ras. Kwaliteit als slaboon matig, zaden worden ook droog gegeten. Matig vatbaar voor rolmozaïek en scherpmozaïek. Vatbaarheid voor schimmelziekten gering. Voor particulier gebruik. Speciaal geschikt op zeer vochtige humusrijke grond.

Stamslabonen met gekleurde zaden en groene scheden

Deze rassen zijn uitsluitend geschikt voor vers gebruik. Men teelt ze vroeg of laat in de open grond of onder glas.

Ze zijn vroeg rijp en afgedragen en kunnen slechts tweemaal worden geplukt. De scheden van de meeste rassen worden spoedig vliezig en hard, wanneer ze niet tijdig worden geoogst. Zolang geen slabonen van betere kwaliteit aan de markt komen, zijn deze rassen bruikbaar.

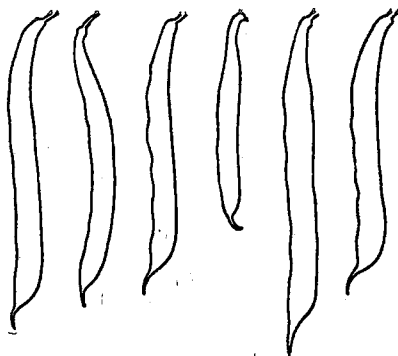
Ook minder gunstige omstandigheden, b.v. bij slechte weersgesteldheid of op lichte zandgrond worden deze rassen nog met succes geteeld.

Mogelijk komen voor export als zaaizaad naar Zweden nog enige rassen in aanmerking, die doorgaans behoorlijk gezond blijven. Het zijn de rassen: **Honderd voor één m. dr.** (Hundra for en) (met kleine bruine zaden) en **Olsok m. dr.** (zelfde type met grotere bruine zaden).

Rassen voor vroege teelt

A — Vroege Wagenaar m. dr. (Venlose Vroege Gele m. dr.)

Schede recht, ± 15 cm lang, ovaal, tamelijk breed, lichtgroen; moet in jeugdige toestand geplukt worden, anders te hard; vast en vlezig. Zaad langwerpig, licht geelbruin. Rijkdragend. Is spoedig afgeoogst, daardoor geschikt als voortteelt. Speciaal gebruikt voor vroegste teelt onder glas. In Limburg half tot eind April in de volle grond, al of niet na voorkieming. Matig

14   15   16   17   18   19

14 = Vroege Wagenaar m.dr.   15 = Saxa z.dr.   16 = Vroege Wagenaar z.dr.
 17 = Belgische Zwarte z.dr.   18 = Chocoladebruine m.dr.   19 = Chocoladebruine z.dr.

vatbaar voor rolmozaïek, Ascochyta, vlekkenziekte en vetvlekkenziekte.

Er bestaat ook een **Dubbele Wagenaar m. dr.**, die langere scheden voortbrengt (tot 18 cm lang). Dit ras is echter aanzienlijk later dan de Vroege Wagenaar m. dr. Bovendien wordt de kwaliteit van de scheden spoedig minder, wegens vliezigheid en aantasting door vlekkenziekte.

B — Saxa z. dr. (Saxa o. F.)

Schede zwak tot matig gebogen, $\pm$ 12 cm lang, rond, lichtgroen; wordt niet spoedig hard en vlezig, zoals die van Wagenaar m. dr. Zaad langwerpig, lichtgeelbruin met roodbruine navelring. Tamelijk rijk dragend, weinig later dan Vroege Wagenaar m. dr. In de handel komen vele partijen voor, die een mengsel vormen van de echte Saxa z. dr. en andere soortgelijke typen, die verschillen vertonen in vroegheid, bloemkleur en kleur navelring. Matig vatbaar voor rolmozaïek, vlekkenziekte, Ascochyta en vetvlekkenziekte.

B — Vroege Wagenaar z. dr. (Dattel Zuckerbrech o. F.)

Schede recht tot zwak gebogen; $\pm$ 13 cm lang, ovaal-rond, lichtgroen. Zaad langwerpig, geelbruin, navelring roodbruin. Goede opbrengst. Dubbele Gele z. dr. en Wagenaar z. dr. selectie Nunhem, gekweekt door Prof. Sprenger, zijn later dan de normale Wagenaar z. dr. en iets productiever. Matig vatbaar voor rolmozaïek, vlekkenziekte, vetvlekkenziekte en Ascochyta.

B — Belgische Zwarte z. dr.

Kan vroeger gezaaid en is dan eerder oogstbaar dan Vroege Wagenaar m. dr.; de zwak gebogen, donkergroene, ovaalronde scheden zijn mals en vlezig. Weinig vatbaar voor rolmozaïek en Ascochyta, vetvlekkenziekte en vlekkenziekte. Sterker dan Vroege Wagenaar m. dr. Wordt in het Zuiden van ons land, o.a. in Zeeuws Vlaanderen, geteeld in de volle grond. Zaai eind April.

Er bestaan ook een **Koning der Belgen m. dr.** (Roi des Belges) met lange, vliezige scheden, en een **Belgische Zwarte m. dr.** (Noir Hatif de Belgique). Deze rassen zijn iets vroeger dan Belgische Zwarte z. dr.

Rassen voor late teelt

B — Chocoladebruine m. dr. (Bruine Rotjes m. dr., Rattenkeutels m. dr.)

Schede recht, ± 16 cm lang, ovaal, donkergroen, tamelijk hardschillig. In jonge toestand geplukt is de schede mals. Zaad langwerpig, chocoladebruin. Bij Venlo wel voor late teelt gebruikt; is sterker dan de Vroege Wagenaar m. dr. Weinig vatbaar voor rolmozaïek, matig vatbaar voor vetvlekkenziekte en Ascochyta, tamelijk vatbaar voor vlekkenziekte.

B — Chocoladebruine z. dr. (Bruine Rotjes z. dr., Rattenkeutels z. dr.)

Schede zwak gebogen, ± 12 cm lang, ovaalrond, donkergroen, tamelijk mals blijvend. Matig vatbaar voor rolmozaïek en Ascochyta, weinig vatbaar voor vetvlekkenziekte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte.

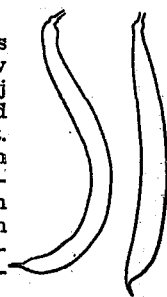
Stamslabonen met gele scheden (Wasbonen)

Voldoen in ons klimaat niet best. De teelt is hier wat riskant. Daarom in de beroepstuinbouw weinig geteeld. Alleen in Limburg komen zij wel voor. In de andere streken van ons land vrijwel uitsluitend door particulieren gebruikt. Hoewel wasbonen in Nederland weinig of geen aftrek vinden, wordt op beperkte schaal zaadteelt van deze rassen bedreven voor export. In dit verband dienen ook enige Zweedse rassen te worden genoemd, die vroeg rijp zijn en doorgaans behoorlijk gezond blijven, terwijl bovendien de kwaliteit goed is. Het zijn de rassen:

Ideal m. dr. (wit zaad)

Express m. dr. (geelbruin zaad, rechte peul)

Gullaker m. dr. (geelbruin zaad, zwak gebogen peul)

20

21

20 = Brittle Wax z.dr.
21 = Mont d'Or z.dr.

B — Wasboon Brittle Wax z. dr.

Scheden ± 12 cm lang, gebogen, rond, geel. Zaad langwerpig, wit met om de navel zwarte vlekken. Matig vatbaar voor rolmozaïek, vetvlekkenziekte en Ascochyta. Tamelijk vatbaar voor vlekkenziekte. In hoofdzaak voor particulieren.

B — Wasboon Mont d'Or z. dr.

Schede 12-14 cm lang, bijna recht, ovaalrond, geel. Zaad langwerpig zwart. Middelvroeg. Weinig vatbaar voor rolmozaïek. Tamelijk vatbaar voor vetvlekkenziekte. Matig vatbaar voor vlekkenziekte en Ascochyta. In hoofdzaak voor particulieren.

WAARDEBEPALENDE EIGENSCHAPPEN DER STAMSLABONENRASSEN, UITGEDRUKT IN VERHOUDINGSCIJFERS

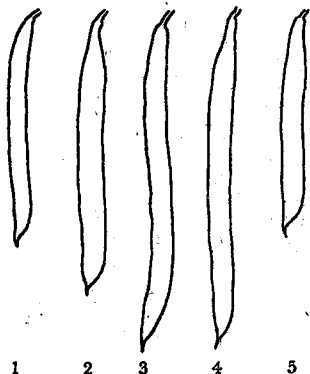
In het algemeen geeft een hoog cijfer een gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap aan, behoudens bij stengellengte, lengte, breedte en dikte der scheden en grootte der zaden, waar een hoog cijfer een grote lengte, breedte enz. aangeeft.

	Stengellengte	Vertakking	Bladgrootte	Vroegheid	Vroegheid	Vroegheid	Vroegheid	Vroegheid	zaadrijping	Kwaliteit	Malsheid	Draadoosheid	Lengte scheden	Breedte scheden	Dikte scheden	Productie- vermogen	Aantal scheden/ plant	Aantal zaden/ schede	Grootte der zaden	Tien korrel- gewicht	Opbrengst groene pluk	Opbrengst zaden	Oogsizekerheid	Restemte tegen rolhozak	Restemte tegen schermozak	Restemte tegen veelkennzakte	Restemte tegen vlekkennzakte	Restemte tegen Aschofya		
Dubbele witzadige																														
Eurore zonder draad	7½	5	9	6½	7	6½	6	6	6	8	8	8	5½	5	3	8	7	7	6	3	8	7½	6	6	7½	7	9	6		
Dubbele Witte zonder dr.	7½	8	9	7	7½	6	6	6	6	8	8	8	5½	5	5	7½	9	7	6	3	7	6	6	7	7	6	6	7		
Fruca Duplex zonder dr.	7½	8	9	7	7½	6	6	6	6	8	8	8	6	5	5	7½	9	7	6	3	7	6	6	7	7	6	6	7		
Dubbele Witte met dr.	7½	8	9	7	7½	6	6	6	6	8	8	8	6	5	5	7½	9	7	6	3	7	6	6	7	7	6	6	7		
Gron. Weckschil met dr.	7½	8	9	7	7½	6	6	6	6	8	8	8	6	5	5	7½	9	7	6	3	7	6	6	7	7	6	6	7		
Eenkele witzadige																														
Perfect zonder dr.	9	6	5	4½	5	4½	4	4	4	8	8	8	5½	3	4½	8	7	7	2	2	4½	6	4	4	7	6	6	6	6	
Fruca Paarl.	8½	8	6	5½	5	5	5	5	5	8	8	8	4½	5	6½	8	7	7	2	2	6½	6	7	7½	5	5	5	5	5	
Gevlamde zadenige (en over- eenkomstige witz. rassen)																														
Alpha Lichtgevl. z. dr.	8	8	7	7½	8	8	8	8	7½	7	8	8	7	7	6½	5	6	6	7	5	6	6	6	6	6	6	7	7	7	
Conserva zonder dr.	5	7	6	8	8	8	8	8	7½	7	8	8	4½	5	5½	5	5	5	6	3	5	5	7	6	8	6	6	6	6	
Conservanda zonder dr.	5	7	6	8	8	8	8	8	7½	7	8	8	4½	5	5½	5	5	5	6	3	5	5	7	6	8	6	6	6	6	
Reuzen-Gevlamde z. dr.	7	7	7	7½	7½	7	7	7	7	6	5	7	6	5	6	6	6	6	6	4	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
Reuzen Witte zonder dr.	7	7	7	7½	7½	7	7	7	7	6½	9	7	7	5	6	6	6	6	6	4	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
Transvaalse Bonte met dr.	6	7	6	6	6	6	6	6	7	5	7	3	6	4	6	8½	7	7	4½	2½	5	6	7½	6	6	8	8	7½	7	
Gekleurde zadenige																														
<i>Rassen voor vroeger teelt</i>																														
Vroeger Wagenaar m. dr.	7	8	8	8	9	8	8	8	8	5	5	4	6½	4	4	7	7	7	4	4	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
Wagenaar zonder draad	6	8	7	8	8	8	8	8	7	6	8	8	5	5	6	6	6	6	6	4	6	6	7	6	6	7	7	7	7	
Saxa zonder draad	6	8	7	8	8	8	8	8	7	6	8	8	6	5	6	6	6	6	6	4	6	6	7	6	6	7	7	7	7	
Belg. Zwarte zonder draad	7	8	7	8	8	8	8	8	8	5	7	8	6	5	4	7	7	7	4	4	7	7	7	7	7	7	7	7	7	
<i>Rassen voor late teelt</i>																														
Chocoladebruine met dr.	7	8	7	7	7	7	7	7	7	4	4	4	8	6	4	7	7	7	7	5	7	7	7	8	7	6	8	8	8	
Chocoladebruine z. dr.	6	8	7	6	7	6	6	6	6	5	7	7	6	5	6	5	6	6	6	4	5	6	6	6	6	4	6	6	6	
Stamslabonen met gele scheden																														
Brittle Wax zonder dr.	6	7	6	7	7	7	7	7	7	6	8	8	6	5	6	6	6	6	6	3	6	6	6	7	7	5	7	7	7	
Mont d'Or zonder dr.	7	8	7	7	7	7	7	7	7	6	7	7	6	5	7	9	6	6	7	3	7	7	7	8	7	6	8	8	8	

STOKSLABOON

De hieronder genoemde stokslabonen zonder draad zijn geschikt voor conserven, wegens het bezit van groene scheden zonder vlies en witte zaden. De aantasting door schimmels is doorgaans van weinig betekenis. Van virusziekten, in het bijzonder van rolmozaïek, hebben de vatbare rassen soms veel te lijden.

Enkele stokslabonen

1 = Non Plus Ultra z.dr. 2 = Ideaal z.dr. 3 = Superator z.dr. 4 = Voorburgers z.dr.
5 = Perfect z.dr.

Zijn iets minder productief dan de Dubbele, maar doordat hun kwaliteit hoger wordt gewaardeerd brengen ze gewoonlijk een betere kilogram-prijs op. De zaden zijn klein, rond tot ovaal, wit.

A — Non Plus Ultra z. dr. (Excelsior z. dr., Franse Trosprinces z. dr., Pareltros z. dr., Preferent z. dr.)

Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. voorheen Jo's Reijers te Zwijndrecht. Schede recht, $\pm$ 11-13 cm lang, plat, lichtgroen, mals; tussen de zaden ingesnoerd; in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit zeer goed. Rijkdragend. Tamelijk vroeg plukbaar. Draagt lang door. Onder de enkele trosprincessen het meest bestand tegen mozaïekziekten. Voor vers gebruik en conserven. Er bestaan selecties uit Non Plus Ultra z. dr., waarvan men enkele hieronder vindt. (Ideaal, Superator).

B — Ideaal z. dr. (Verbeterde Enkele z. dr.)

Selectie van A. Zwaan Jr. te Enkhuizen uit Non Plus Ultra z. dr. Scheden zwak gebogen, 12-14 cm. lang, breder dan Non Plus Ultra, plat, lichtgroen, tussen de zaden ingesnoerd, in trossen van 6-8 stuks. Kwaliteit goed. Rijkdragend. Iets vroeger plukbaar dan Non Plus Ultra. Goed bestand tegen mozaïekziekten. Aanbevolen voor vers gebruik en conserven.

B — Superator z. dr.

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht (1939); geselecteerd uit de Non Plus Ultra z. dr. Schede 15-20 cm lang, vlezig, in trossen van 6 stuks. Rijkdragend, zeer laat plukbaar. Voor conserven en vers gebruik. Vrij goed bestand tegen mozaïekziekten.

Op zware grond, waar vroegheid geen grote rol speelt, geeft dit ras door zijn langere scheden een goede opbrengst.

A — Voorburgers z. dr. (Rentegevers z. dr.)

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zn te Voorburg uit een kruising van Rentegevers m. dr. en de stamslaboon Perfect z. dr. Schede recht, slank, 15-17 cm lang, plat, heldergroen, iets ruw, tussen de zaden ingesnoerd; in trossen van ± 8 stuks, van goede kwaliteit. Rijkdragend, laat plukbaar. Vrij goed bestand tegen mozaïekziekten. Voor vers gebruik en conserven. Geschikt voor zware gronden.

B — Perfect z. dr.

Door Daniël Vriend in 1908 gewonnen uit stamslaboon Perfect z. dr. In 1909 door Turkenburg in de handel gebracht onder de naam Superba. Schede 10-12 cm lang, vlezig, heldergroen, in trossen van 4-6 peulen. Kwaliteit zeer goed. Vroeg plukbaar. Voor inmaak en vers gebruik. Vrij goed bestand tegen mozaïekziekten.

Voor tuinders te weinig productief, voor particulieren alleen wegens de goede kwaliteit aan te bevelen.

6 = Westlandia z.dr.
7 = Dubb. z.dr.

Dubbele stokslabonen

Dubbele stokslabonen bereiken in het volle seizoen meestal geen hogere prijzen dan dubbele stamslabonen. Derhalve worden ze voor normale teelt in hoofdzaak door particulieren gebruikt. Door tuinders voor late teelt of kasteelt gebruikt.

N — Westlandia z. dr.

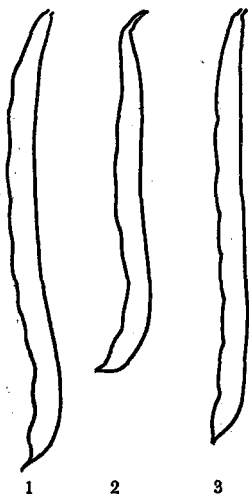
Door Gebrs. v. d. Berg te Naaldwijk in 1941 in de handel gebracht. Schede recht tot iets gebogen, ± 12 cm lang, rond, vlezig, in trossen van ± 6 stuks. Zaad en schede van het type Dubbele Witte z. dr. (stamslaboon). Vroeg. Rijkdragend. Weinig gevoelig voor mozaïekziekten.

B — Dubbele z. dr.

Schede iets gebogen, 12-14 cm lang, vrijwel rond, dikvlezig, in trossen van 4-6 stuks. Zaad groot, ovaal, wit. Sterke groei, rijkdragend, middelvroeg. Soms gevoelig voor mozaïekziekten. Loopt kans door nieuwe betere rassen te worden verdrongen.

SPEKBOON

- 1 = Phenomeen m.dr.
2 = Phenomeen z.dr.
3 = Mombacher Spek m.dr.

De spekboon is een grove stokslaboon, die wegens betrekkelijk grote afmetingen van zijn scheden tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen productiever dan de gewone slabonen, terwijl zijn smaak uitstekend is. Hoewel hij hier geleidelijk aan meer bekend wordt, is hij tot nu toe in hoofdzaak geteeld voor export naar Duitsland en wel speciaal in de omgeving van Venlo. Waarschijnlijk worden de hieronder genoemde rassen binnenkort verdrongen door nieuwe mozaïekresistente rassen z. dr.

A — Phenomeen m. dr.

Een selectie uit de Rijnse Spek. Schede recht, nabij de top zwak gebogen, $\pm$ 25 cm lang, ovaal, zeer vlezig. Zaad langwerpig, iets plat, wit.

Zeer productief, vrij laat. Sterk tegen ongunstige weersomstandigheden, maar tamelijk vatbaar voor mozaïekziekten en vlekkenziekte; kan daardoor nadelig in zijn opbrengst worden beïnvloed. De scheden blijven lang mals, zo, dat meestal slechts drie maal geplukt behoef te worden.

Voor vers gebruik en conserveren, maar voor dit laatste doel is het bezit van draad wel een nadeel.

De Lange van Nunhem is een Phenomeen-type met iets korter schede.

B — Phenomeen z. dr.

Een Phenomeen-type zonder draad. Schede meestal gebogen. Overigens is de kwaliteit goed, maar doordat de opbrengst minder is, is het ras uitsluitend geschikt voor particulieren.

B — Mombacher Spek m. dr. (Ras Peeters)

Schede recht, 20-22 cm, ovaal tot rond. Zaad langwerpig, gevuld, wit. Zeer productief, tamelijk vroeg. Onvatbaar voor rolmozaïek. Tamelijk vatbaar voor zwarte vaatziekte, roest en vlekkenziekte. Door onvatbaarheid voor rolmozaïek en vroege plukbaarheid is dit ras productiever dan de Phenomeen m. dr. Maar de scheden zijn spoedig hard, zodat veel vaker geplukt moet worden. Gebruik als boven.

SNIJBOON

De snijbonen eisen een goede bodem en verzorging. In ons land worden uitsluitend witzadige rassen met groene scheden geteeld. De algemeen geteelde rassen zijn groenschedig en vaak niet vrij van vlies of perkament, als bij droog zonnig weer niet op tijd geplukt wordt. De hoop is gevestigd op nieuwe rassen, die weinig of geen vlies bevatten. Voor de conserveren- en diep-

vriesindustrie dient liefst geen draad of perkament aanwezig te zijn.

Voor vers gebruik behoeft draad geen bezwaar te zijn.

STAMSNIJBOON

Het verschil in kwaliteit tussen de scheden van stok- en stamsnijbonen is meestal groter dan bij de slabonen, ten gevolge van sterke vatbaarheid van laatstgenoemde voor vlekkenziekte en mozaïekziekten. Daarom worden stamsnijbonen voor de teelt in het volle seizoen weinig gebruikt. Zij vinden haast uitsluitend toepassing voor vroege teelt onder glas of in de volle grond. De rassen zijn gerangschikt naar vroegrijpheid en lengte der scheden.

B — Eerste Pluk m. dr. (Vroege Juni m. dr., Juniboon m. dr., onjuist Noordster m. dr.) Selectie uit Noordster m. dr.

Schede iets gebogen, 16-18 cm lang, matig breed, spoedig hard en vliezig. Zaad gevuld, ovaal, wit. Rijkdragend en zeer vroeg. Zeer vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte. Door zijn vroegheid en gedrongen groeiwijze voor vroege teelt onder glas. Teelt in de volle grond riskant door de grote vatbaarheid voor ziekten.

B — Noordster m. dr.

Schede meestal vrij recht, 17-19 cm lang, matig breed. Zaad gevuld, iets plat, ovaal-langwerpig, wit. Rijkdragend, vrij mals en tamelijk vroeg. Tamelijk vatbaar voor mozaïek en vlekkenziekte. Wegens iets hogere groei minder geschikt voor teelt onder platglas dan Eerste Pluk z. dr., maar door iets mindere vatbaarheid voor ziekten minder riskant in de vollegrondsteelt dan deze. Van dit ras kan als selectie genoemd worden: Meteor m. dr. van „Nunhem“.

B — Uitkijkers m. dr. (Hoogstammige m. dr.)

Schede $\pm$ 20 cm lang, breed, dik, in lange trossen, vrij spoedig vliezig. Zaad gevuld, iets plat, niervormig, wit, meestal gele navelring. Rijkdragend, later dan Noordster m. dr. Matig vatbaar voor mozaïekziekten. Draagt de bonen vrij hoog, zodat zij de grond niet gauw raken. De vorm van de bonen blijft langer goed en zij zijn minder aan schimmelaantasting onderhevig.

B — Lange Brede m. dr.

Schede, als van Uitkijkers m. dr., $\pm$ 20 cm lang, breed, mals. Zaad plat, breed, niervormig, wit, dikwijls gele navelring. Goede opbrengst, maar aanzienlijk later dan Noordster m. dr. Matig vatbaar voor virusziekten en vlekkenziekten.

B — Brede z. dr.

Gewonnen in 1906 door Daniël Vriend te Andijk. In 1914 door Turkenburg te Bodegraven in de handel gebracht. Schede meestal breed en dik, krom, draadloos, mals. Zaad als van Lange Brede m. dr. Opbrengst meestal zeer matig; nog later dan de Lange Brede m. dr. Zeer vatbaar voor virusziekten en vlekkenziekten. Geschikt voor particulier gebruik in streken, waar de kans op ziekten gering is.

Waardebepalende eigenschappen van stamsnijbonenrassen zie nevenstaande tabel.

In het algemeen geeft een hoog cijfer een gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap aan, behoudens bij stengellengte, lengte, breedte en dikte der scheden en grootte der zaden, waar een hoog cijfer een grote lengte, breedte enz. aangeeft.

	Stengellengte	Verpakking	Bladgrootheid	Voergruifheid	Voegheid bloei	Voegheid groene pluk	Voegheid zaadrijping	Kwaliteit	Malsheid	Draadoosheid	Lengte scheden	Breedte scheden	Dikte scheden	Productie- vermogen	Aantal scheden per plant	Aantal zaden/ schede	Grootte der zaden	Voegheid groene pluk	Voegheid zaden	Oogstzekerheid	Resistente tegen rolmozatek	Resistente tegen schermozatek	Resistente tegen vielekkniziekte	Resistente tegen velekniziekte	Resistente tegen Ascochyta	Tien korrel- gewicht
Stamsnijbonen																										
Eerste Pluk met draad	4	6	8	9	9	7 $\frac{1}{2}$	6	4	4	5	8	4	4	6	5	8	7	6	5	5	3	8	4	7	5	5
Noordster met draad	6	8	9	9	6	7	6	5	5	5	9	7	4	7	7	8	7 $\frac{1}{2}$	7	7	6	4	9	4	7	5	
Uitkijkers met draad	8	9	9	9	6	6	6	10	5	10	10	10	5	7	7	9	8	7	6	5	7	9	6	7	6	
Lange Brede m. draad	7	8	9	9	6	6	6	10	5	10	10	10	5	7	7	9	8	7	6	4	7	9	6	6	6	
Brede zonder draad	7	8	9	9	5	5	5	5	5	8	10	10	10	5	8	8	8	5	3	4	4	8	5	6	6	

WAARDEBEPALENDE EIGENSCHAPPEN DER TUINBONENRASSEN, UITGEDRUKT IN VERHOUDINGSCIJFERS

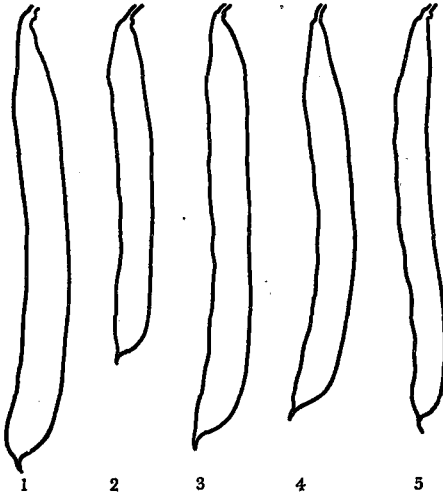
In het algemeen geeft een hoog cijfer een gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap aan, behoudens bij stengellengte, hoogte der peulaanzetting, lengte, breedte en dikte der scheden en grootte of aantal der zaden, waar een hoog cijfer een grote lengte, hoogte, enz. aanduidt.

	Stengellengte	Verpakking	Bladgrootheid	Voegheid bloei	Voegheid groene pluk	Voegheid rijping	Hoogte peulaanzetting	Kwaliteit	Lengte scheden	Breedte scheden	Dikte scheden	Malsheid	Productie- vermogen	Aantal scheden/ plant	Aantal zaden/ schede	Grootte der zaden	Voegheid groene pluk	Voegheid zaden	Opbrengst zaden	Tien korrel- gewicht					
Hoge tuinbonen																									
Express	9	7	8	8	8	8	5	7	6-7	8-9	4	7	7-8	5	4-5	7	7-8	7	14						
Witkiem	8	7	8	8	8	7	6	7	7	9	4	7	8	5	5	8	8	7	16						
Witkiem Langschedige	8	7	9	9	8	6	6	7	9	9	4	7	7	4	6	8	9	8	16						
Lange Hangers	9	6	9	8	7	9	8	7	9	8	5	7	7	4	6	6	7	6	18						
Windsor Witte	8	7	8	8	7	6	8	8	6	10	4	8	6	6	2	9	7	6	18						
Windsor Langschedige	9	7	8	8	7	9	8	8	7	7	4	8	7	4	4	9	8	7	18						
Driemaal Wit	8	5	9	8	7	7	8	6	8	7	5	9	6	4	4	6	7	6	10						
Lage tuinbonen																									
Emma	4	6	7	8	8	8	6	6	6	5	6	6	5	7	5	7	8	8	12						
Mazagan	5	4	7	7	7	7	6	5	4	5	6	5	8	4	4	5	6	5	7						
Lage Vrooge Witte Broei	4	4	7	7	7	7	7	5	4	5	6	4	5	6	4	5	5	5	7						

STOKSNIJBOON

De stoksnijsbongen worden geteelt in de volle grond of voor vroege of late teelt in kassen en warenhuizen gebruikt. Voor teelt onder glas komen speciaal de vroege rassen in aanmerking. Evenals de dubbele stokslabongen en spekbongen hebben ze dikwijls te lijden van mozaïekziekten. Zullen waarschijnlijk gedeeltelijk verdrongen worden door nieuwe, minder vatbare rassen, zonder draad.

Stoksnijsbongen met matig lange scheden met draad

1 = Verschoor m.dr. 2 = Vroege Veense m.dr. 3 = Allervroegste m.dr.
4 = Eersteling m.dr. 5 = Veense z.dr.

A — Verschoor m. dr. (Vermeer m. dr.)

Door J. Vermeer te Nieuw-Hardingsveld gewonnen uit een van de verbeterde Veense rassen en door De Zeeuw te Barendrecht als Ras Verschoor in de handel gebracht.

Schede recht, 22-25 cm lang, vrij breed, plat, vlezig, matgroen. Zaad: zwak niervormig, iets gevuld, wit, neiging tot openbarsten. Krachtige groei, rijkdragend, later dan Vroege Veense m. dr., maar matig vatbaar voor mozaïekziekten. Buiten de Venen de meest geteelde stoksnijsboon in de volle grond. Ook voor de teelt in kassen geschikt. Voor conserven en vers gebruik. Er bestaat ook een selectie, die vlak bij de grond begint te dragen: Veense m. dr.

G — Vroege Veense m. dr. (Kassnijsboon)

Schede recht, 18-22 cm lang, matig breed, groen. Zaad wit. Rijkdragend op vochtige humusrijke grond, zet reeds laag bij de grond peulen aan; vroeg. Zeer vatbaar voor mozaïekziekten. Van dit ras bestaan verschillende selecties, welke in geringe mate verschillen in lengte en vliezigheid van de scheden. Gangbaar in de Venen is een meer langschedig type: De Vroege Lange Veense m. dr. Practisch alleen in de Venen verkrijgbaar voor

vollegrondsteelt aldaar. Bruikbaar voor teelt onder glas. Buiten de Venen mislukt de teelt in de volle grond geheel, wegens het optreden van mozaïekziekten.

Voor conserven en vers gebruik.

B — Allervroegste m. dr. (Eerste van de Markt m. dr., Primo m. dr.)

Dit ras komt overeen met Eersteling, onderscheidt zich evenwel door grotere raszuiverheid en grotere ziekteresistentie. Schede recht, 21-24 cm lang, matig breed, glanzend, donkergroen, spoedig vlezig. De planten blijven, behalve aan de basis, onvertakt en geven vanaf de grond een rijke opbrengst. Evenals bij de Eersteling m. dr. laat de kwaliteit veel te wensen over, als niet op tijd geplukt wordt. Speciaal geschikt voor vroege teelt.

Weinig vatbaar voor mozaïekziekten.

B — Eersteling m. dr. (Avantgarde m. dr., Voorpost m. dr., Specialis m. dr. selectie v. Die)

Schede iets langer en breder dan die van Vroege Veense m. dr. Vroeger dan dit ras, maar van minder goede kwaliteit. Wordt door de Allervroegste m. dr. langzamerhand vervangen, wegens grote vatbaarheid voor mozaïekziekten.

Stoksnijbonen zonder draad

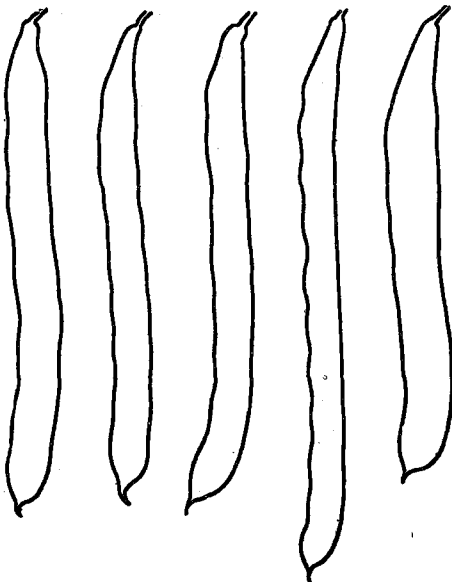
B — Veense z. dr. (Vroege Veense z. dr.)

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zn. te Voorburg.

Schede 20-23 cm lang, smaller en vleziger dan bij Verschoor m. dr., glanzend groen. Zaad wit. Vrij goed bestand tegen mozaïekziekten. Matig rijkdragend. Wegens draadloosheid geschikt voor conserven.

Stoksnijbonen met lange scheden

6   7   8   9   10

6 = Extra Langschedige m.dr.
7 = Secundo m.dr.
8 = Vroege Slagzwaard m.dr.
9 = Premier m.dr.
10 = Slagzwaard m.dr.

N — Extra Langschedige m. dr.

Selectie van B. Loenen te Wilp.

Schede 25-27 cm lang, breed, plat. Zaad plat. Blijft langer mals en vleziger dan Vroege Slagzwaard m. dr. Weinig vatbaar voor rolmozaïek. Het type komt meer overeen met een lange Verschoor, dan met een Slagzwaard.

B — Secundo m. dr.

Selectie van Gebrs. Sluis, Enkhuizen, uit Vroege Veense. In 1939 in de handel gebracht. Schede recht tot zwak gebogen, ± 27 cm lang, smal. Spoedig vliezig. Weinig vatbaar voor mozaïekziekten. Zaad gevuld, wit.

B — Vroege Slagzwaard m. dr. (Vroege Paartmans)

Schede 26-30 cm lang, matig breed, groen, zaad iets gevuld, wit. De peulen moeten jong geplukt worden, daar zij spoedig vliezig worden. Weinig vatbaar voor mozaïekziekten.

B — Premier m. dr.

Selectie van Gebrs. Sluis, Enkhuizen, uit Slagzwaard. In 1939 in de handel gebracht. Schede recht tot iets gebogen, ruim 30 cm lang, smal, spoedig vliezig. Sterke draad. Zaad gevuld, wit. Weinig vatbaar voor mozaïekziekten.

Bij vervoer in zakken worden de scheden door hun lengte gemakkelijk beschadigd.

B — Slagzwaard m. dr. (Lange Brede Slagzwaard m. dr.)

Schede zwak gebogen, 22-26 cm lang, zeer breed; groen. Zaad plat, wit, Zeer vatbaar voor mozaïekziekten. Overigens wordt dit meer dan 125 jaar oude ras nog door particulieren gevraagd. De schede blijft lang mals.

PRONKBOON

De pronkboon is grover dan de stoksla- en de stoksnijsboon, maar hij is sterker tegen de meeste ziekten en meer bestand tegen ruwe weersomstandigheden. Daarom wordt hij vanouds veel als windkering om snijsbonen, augurken, tabak, enz. gebruikt. Van verschillende rassen voldoen de scheden echter zo goed als snijsboon, dat zij wegens hun grotere opbrengst en oogstzekerheid op de zandgronden, in sterke mate de gewone snijsboon hebben kunnen verdringen en in grote omvang volvelds worden geteeld.

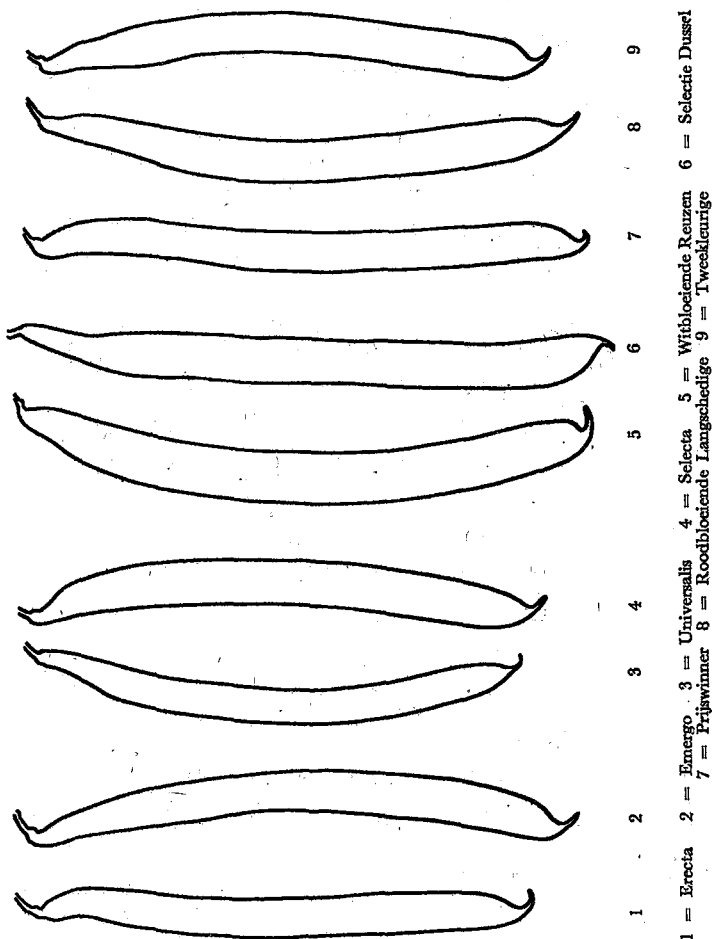
De roodbloeiende en de bontbloeiende rassen vinden in ons land alleen enige afzet bij particulieren.

De pronkbonen zijn onvatbaar voor virusziekten en hebben doorgaans ook weinig van schimmelziekten te lijden. Op koude, natte gronden komt soms verwelkingsziekte (*Fusarium*) voor. Verder zijn vooral de roodbloeiende rassen nogal vatbaar voor vetvlekkenziekte.

Witbloeiende rassen

A — Erecta

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht uit een kruising tussen de roodbloeiende Prijswinner en de Witbloeiende Langschedige. Geïntroduceerd in 1927. Witbloeiend. Schede recht of zwak

gebogen, 25-30 cm lang, smal, vlezig. Zaad wit. Zeer productief, laat; resistent tegen virusziekten, matig vatbaar voor vetvlekkenziekte, tamelijk vatbaar voor verwelkingsziekte (*Fusarium*), vooral op natte grond. Uitstekend als snijboon, mits niet te laat geplukt. Voor vers gebruik en conserven.

A — Emergo

Selectie uit Erecta. Scheden dikwijls iets langer (25-32 cm) en gladder dan van Erecta, smaller en groener dan die van Witbloeiende Langschedige. Kan dikwijls iets vroeger en productiever zijn dan Erecta, maar komt er soms geheel mee overeen.

B — Universalis

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht. Geïntroduceerd in 1936. Witbloeiend. Schede recht of zwak gebogen, 25-28 cm

WAARDEBEPALLENDE EIGENSCHAPPEN VAN STOKSL.

	In het algemeen geeft een hoog cijfer lengte, breedte en dikte der scheden								
	Vertakking	Bladgrootte	Vroegheid	Vroegheid bloei	Vroegheid groene pluk	Vroegheid zaadrijping	Kwaliteit	Malsheid	Draadloosheid
Enkele stokslabonen									
Perfect z.dr.	7	6	6½	7	6	6½	8	8	8
Non Plus Ultra z.dr.	7	6	7	7	7½	7	8	8	8
Ideaal z.dr.	7	6½	7	7	7	7½	8	8	8
Voorburgers z.dr.	8	7	6½	6	6½	6½	7½	7	8
Superator z.dr.	8	7	6	6	6	6	7½	7	8
Dubbele stokslabonen									
Westlandia z.dr.	8	8	7	7	7	7	8	8	8
Dubbele z.dr.	7	9	6	7	6	5	7	8	8
Spekbonen									
Phenomeen m.dr.	8	9	7	7	7	7	7	8	5
Phenomeen z.dr.	8	9	6½	7	6½	6	6	8	8
Mombacher Spek m.dr.	7½	8½	7½	7	8	7½	6	6	5
Stoksnijbonen met draad									
Allervroegste	6	8½	9	9	9	9	5	5	5
Eersteling	6	8½	8½	8	8	8½	5	5	5
Vroege Veense	7	8	8	7	8	8	5½	6	5
Verschoor	8	9	5½	5	5½	6	7	7	5
Stoksnijbonen zonder draad									
Veense z.dr.	7	8½	6	6	5½	6	7½	7	8
Brinio z.dr.	8	8½	5	5	5	5	7-8	9	8
Stoksnijbonen met lange scheden									
Vroege Slagzwaard m.dr.	7	9	8	8	8	7½	6	6	5
Secundo m.dr.	7	9	7½	8	7½	7	6	6	5
Premier m.dr.	7	9	6	6	6	6	6	6	4
Extra Langschedige m.dr.	8	9	6	6	6	5	6½	7	5
Slagzwaard m.dr.	8	9½	5½	5	5½	6	6	7½	5
Witbloeiende pronkers									
Universalis.	6	7	6½	6½	6½	7	7	7	4
Erecta	7	7½	7	7	7	7	7	7	4
Emergo	7½	8	7	7	7	7	7	7	4
Witbl. Langschedige.	8	8	7½	7½	7½	7	6½	6½	4
Witbl. Reuzen	8	8½	7½	7½	7½	7	6	6½	4
Roodbloeiende pronkers									
Prijswinner	7½	8	7	7	7½	7	5½	7	4
Roodbl. Langschedige	8	8	7½	7½	7½	7	5	6½	4
Tweekleurige.	8	8	7½	7½	7½	7	5	6½	4

ONEN, SPEKBONEN, STOKSNIJBONEN EN PRONKBONEN

in gunstige ontwikkeling der betrokken eigenschap aan, behoudens bij stengellenge,
voote der zaden, waar een hoog cijfer een grote lengte, breedte enz. aangeeft.

Lengte scheden	Breedte scheden	Dikte scheden	Productie- vermogen	Aantal scheden	Aantal zaden/ schede	Grootte zaden	Opbrengst groene pluk	Opbrengst zaden	Oogstzekerheid	Resistentie tegen rolmozaiek	Res. tegen zw. vt.z. en scherpm.	Resistentie tegen vetvleckenziekte	Resistentie tegen Ascochyta	Resistentie tegen vleckenziekte	Tienkorrelgew.
6	5	3½	6	8	6	4½	6	6	8	7	8	8	8	7	3
6½	5	3½	7	8	7	5	7½	6½	8	7	8	8	8	7	2½
7	6	3½	7½	8	7½	5	8	7	8	7½	8	8	8	7	3
8	5	3	8	7	8	5½	8	7½	7½	7	8	7½	8	7	2
9	5½	3	7½	6	9	6	8	7	7	6½	8	7½	8	7	2½
6	5½	5	8	8	7	6	8	8	7½	7	8	7½	8	7	3½
7	7	6½	7	6	7	7	7½	6½	5	5	7	7	8	7	5
8	5½	4	8½	8	9	8	9	8	6	6	8	7½	6	6	4½
7½	5	4	7	7	8	7½	7	7	5	6	8	7½	6	6	4½
7	4½	4½	9	9	8	7½	9	9	7	9	4	6½	5	6	4½
7	6	2½	7	7	7	8	7	7	7	7	7	8	8	7	6
7	6	2½	6	7	7	8	6	6	6	4-6	5	8	8	7	6
6-7	5-6	2-2½	6	6	6	7½	6	6	5	6	4	8	8	7	5½
7½	7	2	7	7	8	8	7½	7	6½	7	6	7½	8	7	6
7	6	2½	6½	7	7	8	7	6	6½	7	5	7½	7	7	5
7½	7	2	6	6	7	8	6	6	5½	5	5	8	8	7	5
9	6	2½	7	5	9	8	7	6½	7	7½	7	7	8	7	6
9	5½	2½	8	8	9	8	8	8	7½	8	7	8	7	7	5½
10	5½	2½	8	7	10	8	8	7½	7½	8	7	8	8	7	6
9	7	2½	8½	8	9	8	8½	8	7½	8	7	8	8	7	5
8	9½	2	6	5	8	8½	6½	6	5	6	4	7	8	7	5½
8½	6	3	8½	8	8	8½	8½	8½	8	9	9	8	9	7	12½
9	6½	3	9	8	8½	9	9	8½	8½	9	9	7½	9	7	12½
9½	6½	3	9½	8½	9	9	9½	9	8½	9	9	7½	9	7	12
9½	7	3	10	9	9½	9½	10	9-10	8	9	9	7½	9	7	13½
10½	8	3	10	8½	10	10	10	10	8	9	9	7½	9	7	15
9	6½	3	9½	8½	9	9	9½	9	8	9	9	7½	9	8	13
8-9	7	3	9-10	9	9	9½	10	9-10	8	9	9	7	9	8	14
8-9	7	3	9-10	8-9	8-9	9½	9-10	9-10	8	9	9	7	9	8	15

lang, smaller dan bij *Erecta*, vlezig. Zaad wit; schijnt in hoofdzaak op veenachtige gronden te voldoen. Heeft minder last van het verstikken en afvallen van bloemen dan andere witbloeiende rassen.

G — Witbloeiende Langschedige

Witbloeiend. Schede iets langer, iets breder, ruwer en lichter groen dan bij *Erecta* en *Emergo*. Zaad wit. Uitstekend als snijboon, mits jong geplukt. Voor vers gebruik en conserven. Grotendeels verdrongen door *Erecta*. In de laatste tijd neemt de belangstelling voor dit grondras weer toe, daar men *Erecta* wat laat oogstbaar vindt. Verschillende selectiebedrijven bezitten selecties. Over sommige van deze komen gunstige berichten binnen:

A — Selecta van Pannevis, 25-32 cm lang. Schede lichtgroen, smal.

B — Selectie Dussel van J. Kamstra, Paterswolde. Schede 35 cm, vroeger dan Witbloeiende Reuzen.

B — Witbloeiende Reuzen van verschillende selectiebedrijven. Schede tot ruim 35 cm lang, zeer breed, wordt in Groningen nog al geteeld.

Roodbloeiende rassen

B — Prijswinner (Prizewinner)

Schede zwak gekromd, 25-30 cm lang, vrij smal. Zaad roodpaars met weinig zwarte strepen. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

B — Roodbloeiende Langschedige (Scarlet Emperor)

Schede matig tot zeer lang; breed. Zaad violet met veel zwarte stippen en strepen, met zwarte vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

B — Tweekleurige (Bontbloeiende, Painted Lady)

Vlag donkerrood, zwaarden wit tot lichtrose. Zaad beige, met donkerbruine stippen en strepen en donkerbruine vlek om de navel. Matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

TUINBOON (*Vicia faba* L.)

Tuinbonen worden volvelds geteeld of als windkering in combinatie met teerdere gewassen. Dikwijls worden tuinbonen onder plat glas gezaaid, om later in de volle grond te worden uitgeplant. De hoge rassen worden verreweg het meest geteeld. De lage rassen kunnen langer met glas bedekt blijven en lenen zich dus beter voor zeer vroege teelt onder glas. Tuinbonen worden geteeld voor vers gebruik en conserven. De rassen zijn o.a. te onderscheiden aan de volgende kenmerken:

Naar de lengte van de plant: hoge en lage rassen.

Naar de lengte, breedte en dikte der scheden.

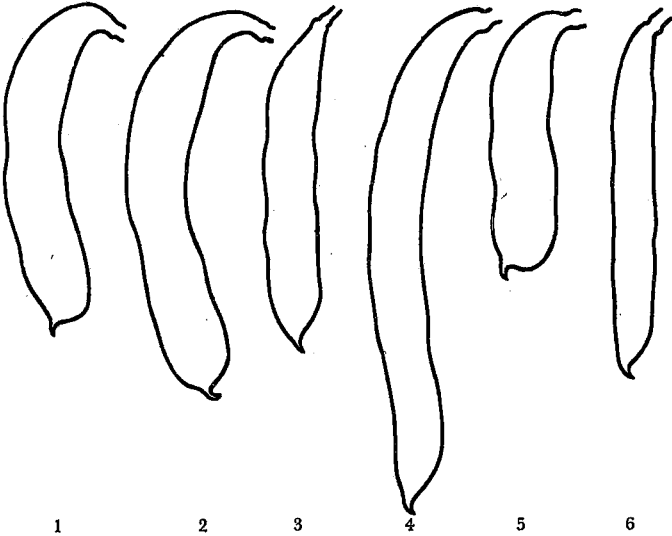
Naar de stand van de scheden: rassen met opgerichte, afstaande en hangende scheden.

Naar de kleur van de zaadlobben: groene en witte rassen.

Naar de kleur van de navel: witkiemen en zwartkiemen.

Naar de kleur van de bloemen: witbloeiende en bontbloeiende rassen.

Hoge tuinbonen

1 = Witkiem 2 = Witkiem Langschedige 3 = Express 4 = Lange Hangers
5 = Windsor Witte 6 = Driemaal Wit

G — Witkiem (Brede Witkiem, Vroege Brede Witkiem, Zwijn-drechtse Witkiem)

Gewas 100-120 cm hoog. Bontbloeiend. Peul: gebogen, 14-18 cm lang, breed, stomp, met 3-5 bonen. Zaad grijswit met witte navel. Vroeg en rijkdragend. Het meest geteelde ras in Nederland; zowel voor volveld, tussenteelt, windschut als broei.

Voor vers gebruik en conserven.

Er bestaan verschillende selecties van Witkiem.

Sommige zijn wat vroeger en wat minder productief, andere wat forser, later en productiever.

A — Witkiem Langschedige

Verbeterde Witkiem, selectie Rijk Zwaan.

Fors, zwaar gewas. Bontbloeiend. Scheden 18-20 cm lang, breed, met 4-5 grote bonen. Speciaal geschikt voor zware grond.

B — Express (Premier)

Selectie uit Vroege Conserven Witkiem.

Gedrongen, ijl gewas. Bontbloeiend. Peul ± 14-16 cm lang, vrij smal tot matig breed, met 3-5 matig kleine bonen. Geschikt voor vroege of zeer vroege teelt op voedzame, vochthoudende, niet te zware grond.

G — Lange Hangers (Extra Hangers, Leidse Hangers, Blanke Hangers, Hangdown)

Gewas 100-130 cm hoog. Bontbloeiend. Peul afhankelijk, 18-20 cm lang, met 5-7 bonen. Zaad grijswit met zwarte navel. Rijkdragend, tamelijk laat plukbaar. Alleen voor volveldsteelt in de volle grond.

Voor vers gebruik en conserven. Er bestaan ook **Groene Hangers** en **Witkiem Hangers**.

B — Windsor Witte

Gewas 100-125 cm hoog. Bontbloeiend. Peul afstaand, 10-14 cm lang, breed met 2-3 bonen. Zaad grijswit met zwarte navel. De planten dragen lang door, daar de peulen over de gehele stengellengte verspreid zitten.

De kwaliteit is zeer goed voor vers gebruik. Er bestaat ook een **Windsor Groene**.

B — Windsor Langschedige

Als Windsor Witte, scheden 14-16 cm lang, breed met 3-4 bonen.

B — Driemaal Wit (Witbloeiende Witblijvende Witkiem)

Gewas 80-100 cm hoog. Witbloeiend. Peul vrij recht, bij de aanhechting sterk gebogen, ± 16 cm lang, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine bonen. Zaden grijswit met witte navel; ze behouden bij rijpheid de grijswitte kleur en worden bij koken en bij bewaring niet bruin. Daarom wordt deze boon wel speciaal voor de inmaak gebruikt. Een nadeel is echter, dat ze de typische, pikante tuinbonensmaak mist. Niet vroeg oogstbaar. Moet echter als jonge peul geplukt worden, daar de bonen spoedig hard en stug worden. Is zwakker dan Witkiem en Lange Hangers en, vooral bij ongunstige groeiomstandigheden, minder productief.

Lage tuinbonen

7 = Emma
8 = Mazagan

N — Emma

Gewonnen door Turkenburg te Bodegraven. Geïntroduceerd in 1941. Gewas ± 50 cm hoog. Bontbloeiend. Peul ± 12 cm lang, met 5-6 bonen. De peulen zitten onderaan, dicht bij elkaar. Zaad matig groot, wit met witte navel. Vroeg, zeer productief, vooral wanneer men op de netto-opbrengst let. Kwaliteit behoorlijk. Kan in twee keer afgeplukt worden. Goed voor combinatie-teelt.

G — Mazagan

Gewas 50-60 cm hoog. Bontbloeiend. Peul recht opgericht, 9-10 cm lang, met 4-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte of witte navel. Turkenburg's Zaadhandel bracht in 1940 een selectie met witte navel in de handel. Moet vroegtijdig geplukt worden, daar de bonen spoedig hard worden. Wordt voor inmaak gebruikt.

Voor particulieren.

B — Lage Vroege Witte Broei

Gewas ± 40 cm hoog. Bontbloeiend. Peul 8-9 cm lang, met

3-5 kleine bonen. Zaad klein, grijswit met zwarte navel. Er bestaat ook een **Lage Vroege Groene Broei** (Beck's Groene Broei).

**Waardebepalende eigenschappen der tuinbonenrassen
zie tabel op blad. 57**

DOPERWT

(*Pisum sativum* L. en var. *arvense* (L.) Poir.)

Doperwten zijn de onrijp geogste zaden van erwten. Om deze te produceren maakt men gebruik van de echte doperwtenrassen, dit zijn tuinbouwrasen van *Pisum sativum*, die een vliezige peul bezitten; verder van sommige capucijnerrassen (*Pisum arvense*) en van een aantal landbouwrasen van *Pisum sativum*, die als regel om de droge erwten worden geteeld, maar, onrijp geogst, ook goede doperwten leveren.

De doperwt wordt geteeld voor vers gebruik, conserven of voor het diepvriezen.

De teler voor vers gebruik heeft speciaal belang bij zeer vroege rassen, daar de vroegste verse doperwten uiteraard de beste prijs opbrengen. Daar vroegheid en grote opbrengst enigszins tegenstrijdig zijn, kunnen voor dit doel geen rassen met massaopbrengst worden gekozen. Dit neemt overigens niet weg, dat er gedurende de gehele zomer vraag blijft naar verse doperwten, zodat ook voor vers gebruik de latere rassen van belang blijven.

De teler voor de conservenindustrie moet het meer zoeken in de goedkopere massaproductie. Opeenvolgende plukrijpheid is hier voor oogstspreading van belang. Ook de geschiktheid voor de verwerking tot blik- of vriesconserven.

De blik-conservenindustrie vraagt liefst kleine, ronde of gerimpelde, groene erwten, die tijdens of na het steriliseren niet „geleren”. Daar enige gewone groene landbouwerwten aan deze eis m.o.m. voldoen¹⁾ en zij in de landbouwbedrijven betrekkelijk goedkoop kunnen worden voortgebracht, worden deze, groen geplukt, gaarne door de conservenfabrieken gebruikt. Desalniettemin worden ook nog steeds grote hoeveelheden echte doperwten en capucijners door de fabrieken ingemaakt. Men zoekt nog steeds naar een ras, dat de goede kwaliteit van de tuinbouwdoperwt verenigt met de productiviteit en de mechanische oogstbaarheid van de landbouwerwt.

Wat de eisen voor de diepvriesindustrie betreft is men het er over eens, dat men hiervoor rassen moet hebben met gekreukte, groene zaden. Voor export naar Engeland moeten het speciaal grootzadige kreukerwten zijn.

Hierna zijn de rassen ingedeeld in:

1. Groen- en geelzadige doperwten.
2. Capucijners en rozijnerwten, die als doperwt worden geteeld.

¹⁾ Volgens de rassenlijst voor landbouwgewassen zijn hiervoor bruikbaar: Unica, Mansholt's plukerwt, Conservo, Stijfstroo C B, Rondo C B, Parel C B.

Verder naar de groeihoogte in:

Stam- of kruiprassen	tot 0.60 m hoog.
Halfhoge rassen	tot ruim 1 m hoog.
Hoge rassen	1.20 m en hoger.

De moeilijkheid van deze indeling is, dat er rassen zijn, die een hoogte tussen twee groepen innemen, zodat het enigszins willekeurig wordt, om ze bij één hiervan in te delen. En verder, dat de hoogte op de ene grondsoort heel anders kan zijn dan op de andere. Over de indeling van de rassen volgens deze maatstaf kan in sommige gevallen dus verschil van mening bestaan.

Vervolgens worden de rassen nog ingedeeld in vroege, middel-vroege en late en tenslotte naar vorm en kleur van de zaden.

Naar de kleur kan men de rassen indelen in geel- en groenzadige en naar de vorm in zulke met rond of gedeukt zaad en andere met gekreukt zaad. De zaadhuid van ronde zaden kan zijn of glad, of fijn gerimpeld.

De doperwten van de rassen met gekreukt zaad zijn zeer zoet van smaak. Deze rassen zijn gevoeliger voor lage temperatuur in het voorjaar dan de rondzadige rassen en kunnen daarom niet zo vroeg gelegd worden als deze.

De doperwten en peulen worden dikwijls aangetast door verschillende ziekten. Het gebruik van rassen, die minder vatbaar zijn voor de belangrijkste ziekten, is derhalve aan te bevelen. De erwtenkwekers hebben ook op dit gebied nog een moeilijke taak te vervullen.

De belangrijkste ziekten zijn:

VIRUSZIEKTEN:

Mozaïek. Matig vatbare rassen krijgen duidelijke mozaïekverschijnselen op bladeren en peulen, terwijl zeer vatbare rassen dikwijls geheel in groei geremd worden, vergelen en afstervende groeitoppen en peulen vertonen.

SCHIMMELZIEKTEN:

Voetziekte:

1. **Fusarium solani:** Vatbare rassen krijgen een roodachtige stengelvoet, waarbij het gewas vroeg geel wordt en verdort.
2. **Mycosphaerella pinodes:** Vatbare rassen krijgen een donkerbruine stengelvoet, waarbij het gewas en de peulen normaal groen blijven, maar bij vochtig weer ook donkerbruin verkleuren en aanvankelijk donkerbruine stippen en later grote vlekken vertonen.

Meiziekte:

Fusarium orthoceras. Vatbare rassen krijgen roodbruine verkleuringen in de houtvaten, terwijl het gewas vroegtijdig verwelkt en afsterft (einde Mei, begin Juni).

St. Jansziekte:

Fusarium oxysporum. Vatbare rassen krijgen bruine verkleuringen in de houtvaten, terwijl het gewas plotseling geel wordt en afsterft (tweede helft van Juni).

Andere schimmelziekten, die dikwijls voorkomen, zijn: Vlekkenziekte *Ascochyta pisi*, Meeldauw *Erysiphe polygoni*, Valse meeldauw *Peronospora pisi* en Grauwe schimmel *Botrytis cinerea*.

Vatbaarheid rassen:

	Mozaiek	Fus.sol.	Fus.orth.	Mycosph.	Asc.pisi
Eminent	matig?	zeer	zeer	weinig	matig
Finette	weinig	matig	zeer	zeer	matig
Aurora	matig?	?	onvatb.	?	matig
Venl. Lage	matig-zeer	zeer	onv.-zeer	matig	weinig
Stam of Kruip	idem	idem	idem	zeer	weinig
Kelvedon	weinig	matig	zeer	zeer	zeer
W. v. Amerika	matig-zeer	zeer	zeer	weinig	weinig
W. v. Witham	matig	?	onvatb.	weinig	matig
Lincoln	weinig	onvatb.	onvatb.	weinig	weinig
Confidence	weinig	?	onvatb.	weinig	matig
Bliss Abund.	matig	onvatb.	zeer	weinig	?
Senator	weinig	onvatb.	onvatb.	weinig	matig

1. Groen- en geelzadige doperwten

Hieronder vallen zowel de echte tuinbouwdoppers als de, in de noot op bladz. 67 genoemde, groene landbouwerwten. Voor de beschrijving van deze laatste moge worden verwezen naar de Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

STAMERWTEN

Stamerwten met ronde, groene zaden

- 1 = Eminent
2 = Finette
3 = Aurora

A — Eminent (Petit Provençal, Provençaalse, Kleine Rheinländerin, Matador, Meteor, Pannevis' Extra)

Zaad: tamelijk groot, niet zuiver rond, gedeeltelijk afgeplat, glad, licht matgroen. Groeiwijze: op zware grond $\pm$ 50 cm hoog. Gedrongen, tamelijk dicht gewas met normaal-groen, middelgroot blad. Peul: recht tot iets gebogen, met spits toelopende punt, 8-9 cm lang met 7-9 erwten, donkergroen. Oogst: vroeg en rijk. In Limburg (Venlo) zeer gewaardeerd, vervangt de Venlose Lage als voortteelt van augurken. In West-Noordbrabant volvelds. Ook op andere plaatsen geteeld, voor vers gebruik en fabriek. Rondzadige tegenhanger van Kelvedon Wonder.

N — Finette

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zn. te Voorburg.

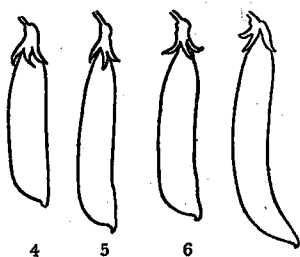
Zaad: klein, rond, iets gedeukt, groen. Groeiwijze: op zware grond $\pm$ 60 cm. Normaalgroen blad. Peul: gebogen met spitse

punt, 8 cm lang met $\pm$ 10 erwten, normaalgroen. Oogst: middelvroeg, productief. Geschikt voor conserven.

N — Aurora

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zn. te Voorburg.

Zaad: vrij klein, rond, glad, groen. Groeiwijze: $\pm$ 50 cm, lichtgroen gewas. Peul: recht, stomp, 7-8 cm, met 5-7 erwten. Vroeg, productief.

- 4 = Tom Thumb
5 = Venlose Lage
6 = Couturier
7 = Stamkrombek Gele

Stamerwten met ronde, gele zaden

G — Stam of Kruip

Onder de naam Stam of Kruip, een naam, die men als een verzamelnaam moet beschouwen, komen verschillende typen voor. Deze verzameling van typen, die onderling verschillen in hoogte, vroegheid en peulvorm, is ontstaan, doordat een aantal rassen en selecties ontstonden uit het oude ras Beck's Gem. resp. de selectie hieruit (Tom Thumb), die onder verschillende namen in de handel kwamen: De Grace, Buchsbaum, Couturier, Franse Kruip of

Dwerg, Franse Broei, Stam of Broei, Stam of Kruip, Venlose Lage en anderen. Vele van deze namen verschenen en verdwenen onder de algemeen gangbare naam Stam of Kruip. Verder werd door verschillende kwekers vastgesteld, dat men, hoewel de erwt een zelfbestuiver is, soms hoger groeiende planten kan vinden, die, uit het ras afgezonderd, een nieuw type geven.

De verschillen in hoogte en vroegheid vindt men ook in het Nederlandse sortiment van de stamdoperwten met ronde, gele zaden.

Na overleg met een aantal erwtenkwekers werd het volgende vastgesteld: In de groep Stam of Kruip zijn duidelijk 3 verschillende typen te onderscheiden:

Type I.

Zeer laag en zeer vroeg. Als voorbeeld van dit type dienen de oude Tom Thumb, de oude Walcherse Stam of Kruip en de oude De Grace.

Type II.

Een laag, bossig type, waarvan de Venlose Lage als voorbeeld genoemd kan worden.

Type III.

Een hoger groeiend, meestal later stam- of kruiptype. Als voorbeeld dient het Franse ras Couturier.

Daar de namen Venlose Lage en Stam of Kruip Vroege Witte door elkaar worden gebruikt, kope men niet zonder meer op naam, maar vergewisse zich van het type.

A — Venlose Lage (type II)

Dit is een der meest bekende vormen van de Witte Stam of Kruip. Werd vroeger in de omgeving van Venlo als bijzonder

rijkdragende stamerwt veel geteeld. O.a. in West-Noordbrabant nog volvelds voor de fabriek. Zaad: matig klein, niet zuiver rond (ovaalrond), glad, geelwit. Groeiwijze: op zware grond 30-45 cm hoog, gedrongen, normaalgroen gewas. Peul: meest in paren, recht met stompe punt, klein, 6 cm lang, 6 erwten. Oogst: vroeg, goede opbrengst. Geschikt voor tussenteelt.

A — Couturier (type III)

Zaad: matig groot, rond, glad, geel. Groeiwijze: ong. 50 cm. Peul: 6-7 cm lang. Oogst: iets later en rijker dan Stam of Kruip.

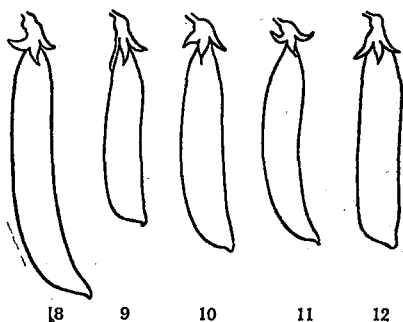
A — Stam of Kruip Witte (type III)

Zaad: matig groot, rond, glad, geelwit. Groeiwijze: ong. 50 cm, betrekkelijk fijn, normaalgroen gewas. Peul: meestal in paren. Stomp, soms iets gebogen, 6-7 cm lang; bevat 6-7 erwten, lichtgroen. Stam of Kruip (type III) is geschikt voor machinaal oogsten ten behoeve van de conservenindustrie.

B — Stamkrombek Gele (Serpette Nain Cent Pour Un)

Zaad: klein, rond, glad, iets gedeukt, lichtgeelrose. Groeiwijze: op zware grond 50-60 cm. Peul: krombekvorm, 7-8 cm lang met 7-8 erwten. Oogst: veel later plukbaar dan de Stam of Kruip Vroege Witte (type III). Productief. Geschikt voor de conservenindustrie. Machinaal te oogsten.

Stamerwten met gekreukte, groene zaden

8 = Kelvedon Wonder 9 = Wonder van Amerika 10 = Wonder van Witham
11 = William Hurst 12 = Little Marvel

A — Kelvedon Wonder

Zaad: matig groot, gekreukt, cilindrisch, matgrijsgroen. Groeiwijze: op zware grond 45-60 cm, vrij dicht, regelmatig gewas met matig stevige stengel, vrij klein, donkergroen blad. Peulen: in paren, iets gebogen, 8-9 cm lang, 8-9 erwten, donkergroen. Oogst: vroeg, zeer goede opbrengst. Is te beschouwen als een grootpeulige, verbeterde, vroege Wonder van Witham. Is belangrijk eerder plukbaar dan deze laatste. Moet op tijd worden geplukt, daar anders de zaadhuid taai wordt. Voor vers gebruik en conserven en tevens zeer geschikt voor de diepvriesindustrie. Weinig vatbaar voor mozaïekziekte, matig vatbaar voor *Fusarium solani* (voetziekte), zeer vatbaar voor *Fusarium orthoceras* (Meiziekte).

B — Wonder van Amerika

Uit een kruising van Little Gem × Champion of England (1875 of 1876). Zaad: tamelijk klein, cilindrisch, gekreukt, groen. Groeiwijze: ± 35 cm, gedrongen, stevig, normaalgroen gewas met middelmatig grote bladeren. Er wordt ook een type Wonder van Amerika aangeboden, dat ± 50 cm hoog wordt. Peul: in paren, recht met stompe punt, 7-8 cm lang, met 6-8 erwten, lichtgroen. Oogst: vroeg. Indien te laat geplukt, wordt de smaak enigszins bitter.

B — Wonder van Witham

Selectie uit Wonder van Engeland (1904). Zaad: matig groot, gekreukt, cilindrisch, grijsgroen. Groeiwijze: 45-50 cm hoog, gedrongen groei, stevig, tamelijk fijn gewas, kleinbladig, normaalgroen. Peul: meest enkelvoudig, lichtgebogen, 8-9 cm met 8-9 erwten, donkergroen. Oogst: wat later dan die van Wonder van Amerika.

B — William Hurst

Zaad: tamelijk klein, gekreukt, iets cilindrisch, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: 40-50 cm hoog, gedrongen groei, fijn van blad, lichtgroen van kleur. Peul: meest enkel, gebogen en puntig toelopend, 7-8 cm lang, 6-7 erwten. Oogst: vroeg.

B — Little Marvel

Omstreeks 1900 door Sutton, Reading, Engeland, gewonnen uit een kruising van William Hurst × Daisy.

Zaad: matig groot, cilindrisch, gekreukt, groen tot lichtcrème. Groeiwijze: 60-70 cm, vrij fors, normaalgroen gewas. Peul: recht, schuin afgeknot, zeer donkergroen, 9 cm met 6-7 erwten, enkelvoudig.

Op zware gronden kan het ras zonder rijz geteeld worden. Op andere gronden wordt het gewas te hoog.

RIJSERWTEN

Halfhoog; vroeg; met ronde, groene zaden

13

13 =
Haar-
steegse

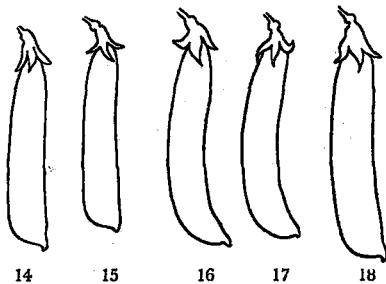
A — Haarsteegse (Alaska, Kentish Invicta, Eclipse, Express, Vorbote, Aprildopper, Vroege Lentedopper, Amsterdams Wonder)

Van de vele namen, die de Alaska in de loop der jaren gekregen heeft, is de naam Haarsteegse in ons land de meest gangbare.

Zaad: matig klein, rond, glad, lichtgroen. Groeiwijze: ± 100 cm hoog, vrij ijle groei, fijn, lichtgroen gewas, weinig uitstoelend. Peul: in paren, doch ten dele ook enkelvoudig, 6-7 cm lang met 6-7 erwten. Oogst: vroeg.

Onder de naam Lentedopper worden ook typen aangeboden, die forser gewas vormen en later oogstbaar zijn.

Halfhoog; vroeg; met ronde, gele zaden

14 = Vroege Mei 15 = Meikoningin 16 = Vroegste Gele Krombek
17 = Nunhem's Lentekrombek 18 = Reuzen Mei

A — Vroege Mei (Eerste Vroege Mei, Prince Albert, Meidopper)

Dit ras werd onder de naam Early May vóór 1837 in Engeland geteeld. De Engelse erwtenkenner Hogg noemt het synoniem met Early Kent. Volgens de oude gegevens was Prince Albert een lagere vorm uit de Early May, resp. Early Kent. De oorspronkelijke Prince Albert was vroeger en lager dan Vroege Mei en benaderde sterk het type van Dippe's Allervroegste Mei. Zaad: klein tot matig groot, rond, glad, lichtgeel. Groeiwijze: $\pm$ 100 cm hoog, losse groei, zelden vertakt. Peul: meest enkel, soms in paren zittend, stomp, 6-7 cm lang met 6-7 erwten, lichtgroen. Oogst: vroeg, op vele plaatsen geteeld voor vers gebruik, maar ook wel voor de fabriek.

A — Meikoningin

Dit ras groeit hoger dan Vroege Mei en Prince Albert en is ook later plukrijp. Zaad: matig groot, rond, geelwit. Groeiwijze: $\pm$ 100 cm hoog, gelijkmatig groeiend, met zeer fors, lichtgroen blad. Peul: meest enkel, een enkele maal paarsgewijze zittend, stomp, 6 cm lang met 6 erwten. Oogst: vroeg, rijkdragend.

Dicht bij het ras Meikoningin staan ook rassen als Caracacus, die meer dubbelpeuldig is dan Meikoningin en Amsterdamse Broei, een ras, dat in 1891 door Sluis en Groot, Enkhuizen aangeboden werd. Dit ras wordt in de Venen geteeld als Amsterdamse of Veense en leent zich daar bijzonder voor de combinatieteelt met bonen, resp. augurken. Door verschillende tuinders is in dit ras geselecteerd, zodat men nu, naast verschillende vroege selecties, ook later rijpende typen aantreft, die als Late Veense (Tweede Mei) bekend staan.

B — Vroegste Gele Krombek (Allervroegste Meikrombek, Superba, Saxa)

Zaad: matig groot, rond, glad, lichtgeel. Groeiwijze: 100 cm hoog, matig fors, lichtgroen, zeer gelijkmatig gewas. Peul: zwak gebogen krombektype, 8 cm lang met 6 à 7 erwten, lichtgroen. Oogst: in vroegheid ongeveer gelijk met Meikoningin.

B — Nunhem's Lentekrombek.

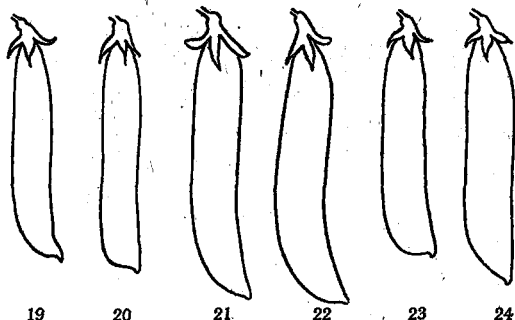
Gewonnen door het Groenteselectiebedrijf Nunhem. Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: 90 cm. Blad en peul zonder wasbedekking. Peul: iets gebogen krombekachtig, 8-8,5 cm lang met 7-8 erwten. Oogst: zeer vroeg.

B — Reuzen Mei

Zaad: vrij groot, rond, lichtgeel. Groeiwijze: $\pm$ 100 cm hoog, gewas iets ijl. Peul: enkel en in paren, recht en stomp, 9 cm lang met 7-8 erwten, lichtgroen. Oogst: vroeg, productief. Bijna even vroeg als Meikoningin, doch de peulen belangrijk groter. Voor particulieren.

Halfhoog; middelvroeg; met gekreukte zaden

Onder deze groep zijn ook rassen geplaatst, die op zware grond als stamerwten kunnen worden geteeld, op lichte en te zwaar bemeste grond te hoog zijn om als stamerwt te worden geteeld. (Lincoln, Multifold, Hundredfold).

19 = Lincoln 20 = Confidence 21 = Multifold 22 = Hundredfold
23 = Thomas Laxton 24 = Gradus

B — Lincoln

Zaad: matig groot, gekreukt, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: $\pm$ 60 cm, weinig stevig. Peul: enkelvoudig, 10 cm lang met 9-10 erwten. Oogst: vrij laat, productief. Geschikt voor de weck en de conservenindustrie, ook voor de diepvriesindustrie. Is bij nat weer vatbaar voor vlekkenziekte.

B — Confidence

Gewonnen door Zwaan & de Wiljes. Zaad: vrij groot, onregelmatig, gekreukt, groen. Groeiwijze: $\pm$ 60 cm, meestal hoger, stevig gewas. Peul: 9-10 cm lang met 8-9 erwten. Oogst: vrij laat. Productief.

B — Multifold

Zaad: vrij groot, hoekig, gekreukt, groen tot iets lichtcrème. Groeiwijze: 60-70 cm, fors, normaalgroen gewas. Peul: meestal enkel, recht tot zwak gebogen, spits afgerond, 10-11 cm lang met 6-8 erwten.

B — Hundredfold

In 1910 aangeboden door de firma Sutton & Sons, Reading, Engeland. Gewonnen uit een kruising van Gradus $\times$ Sutton's Excelsior. Zaad: matig groot, hoekig, gekreukt, lichtcrème tot iets groen. Groeiwijze: 70-80 cm, vrij fors, normaal grijsgroen gewas. Peul: zwak tot matig gebogen, spits, 10-11 cm met 5-6 erwten.

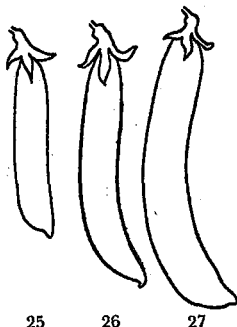
B — Thomas Laxton

Uit een kruising van Gradus × Alaska.

Zaad: groot, onregelmatig, gekreukt, geelgroen. Groeiwijze: 100 cm, middelmatig zwaar, normaalgroen gewas. Peul: in paren, recht en stomp, ± 9 cm lang met 8 erwten, donkergroen, vindt bij ons in hoofdzaak bij particulieren afzet. Geschikt voor vriesconserven. Oogst: tamelijk vroeg.

B — Gradus

Kruising van Alaska × Duke of Albany. Zaad: groot, onregelmatig, gekreukt, geelgroen. Groeiwijze: ± 120 cm, fors gewas met brede, donkergroene, iets gevlekte bladeren. Peul: recht, spits, ± 10 cm lang met 8-9 erwten. Oogst: tamelijk vroeg.

25 = Bliss Abundance
26 = Delikatess
27 = Senator

B — Bliss Abundance

Zaad: matig groot, cilindrisch, gedeukt, gerimpeld, lichtgroen. Groeiwijze: 80-90 cm, donkergroen, los, sterk uitstoelend, weinig vertakkend gewas. Peul: meest in paren, 7-8 cm met 7-8 erwten, lichtgroen. Oogst: middelvroeg, productief.

B — Delikatess

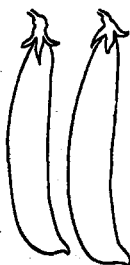
Zaad: tamelijk groot, gekreukt, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: ± 80 cm, fijn, klein, donkergroen blad. Peul: licht gebogen met spitse punt, 8,5-9 cm met 8-9 erwten. Oogst: middelvroeg tot vrij laat, productief. Voor conserven.

B — Senator

Zaad: matig groot, iets onregelmatig cilindrisch, gekreukt, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: ± 80 cm, vrij grof en stevig gewas, tamelijk donkergroen blad. Peulen: gebogen, puntig, 9-10 cm lang met 8 erwten, donkergroen. Oogst: middelmatig vroeg, zeer productief. Ook voor de weck.

B — Conserva

Gewonnen door het Groenteselectiebedrijf Nunhem uit een kruising van Boordevol met Buscapucijner. Zaad: klein, gekreukt, iets gerimpeld, geelachtig groen. Groeiwijze: 110 cm. Peul: 8 cm met 8-9 erwten. Oogst: vroeg tot middelvroeg, productief.

28 29

Halfhoog; middelvroeg; met ronde, groene zaden

A — Boordevol

Geïntroduceerd door het Groenteselectiebedrijf Nunhem. Zaad: klein, rond, dikwijls gedeukt, glad, grijsgroen. Groeiwijze: ± 100 cm, lichtgroen blad. Peul: in paren zittend, krombekachtig, 9-10 cm met 10 erwten. Oogst: zeer productief, komt in eigenschappen veel met de Conservenkonigin overeen, deze laatste is iets hoger.

28 = Boordevol 29 = Bountiful

30

30 = Limb.
Groene
Krombek

B — Bountiful (Uberreich)

Zaad: matig groot, rond, glad, groen. Groeiwijze: 90 cm hoog, losse groei, middelgroot, lichtgroen blad.

Peul: gedeeltelijk in paren, 8-9 cm met 8 erwten. Oogst: middelvroeg, tamelijk productief.

Halfhoog; laat; met ronde, groene zaden

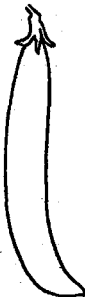
B — Limburgse Groene Krombek

Zaad: matig groot, rond, groen. Groeiwijze: 100 cm hoog. Gezond, donkergroen gewas. Peul: krombektype, 10 cm met 9-10 erwten. Oogst: laat. In Noord-Limburg wordt hij geteeld als **Horster- en Heldense Krombek**.

31

31 = Conservenkoningin

32

32 = Mechelse Krombek

Hoog; middelvroeg; met ronde, groene zaden

A — Conservenkoningin

Zaad: klein, iets platrond, lichtgroen. Groeiwijze: 120 cm, vrij weelderig, los-groeiend gewas, donkergroen blad. Peul: in paren, krombekachtig type, de peul heeft een dunne schil, 8-10 cm met 9-10 erwten. Oogst: middelvroeg, rijkdragend, zeer goede erwt voor de conserven.

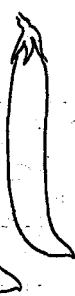
B — Mechelse Krombek (Marktveroveraar)

Zaad: matig groot, rond, glad, groen. Groeiwijze: 120 cm. Peul: krombektype, 10 cm met 9-10 erwten. Productief.

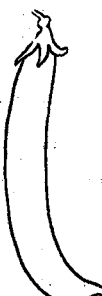
Hoog; middelvroeg; met ronde, gele zaden

33

34

35

33 = Edelkrombek
34 = Witte Krombek (oud type)
35 = Vlijmse Krombek

A — Edelkrombek (Langschedige Krombek, Verbeterde Lange Gele Krombek, Serpette Guillotaux)

Zaad: matig groot, rond, geel, glad. Groeiwijze: ± 150 cm. Peul: in paren zittend, sterk gekromd met sterk gebogen punt, 9-11 cm lang met 10 erwten.

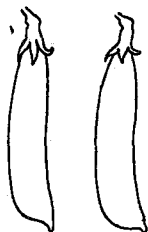
A — Witte Krombek (Gele Krombek, Blanke Krombek)

Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: 130 cm hoog. Peul: 9-10 cm lang met 10 erwten. De tegenwoordige in de handel gegeven herkomsten van Witte Krombek benaderen het ras Edelkrombek, de peulen zijn iets korter.

Het oorspronkelijke ras Witte Krombek met korte peulen, dat ook nog aangeboden wordt, is overbodig geworden. De Witte Krombek wordt veel in de plaats van Vlijmse Krombek gegeven.

A — Vlijmse Krombek (Roi des Serpettes)

Zaad: matig groot, rond, geel. Groeiwijze: $\pm$ 130 cm hoog. Glanzend, smaragdgroen blad, geen waslaag. Peul: krombektype, $\pm$ 10 cm lang met 10 erwten. Productief.

36   37

36 = Buscap.
Groene
37 = Buscap.
Witte

Hoog; middelvroeg; met gekreukte zaden

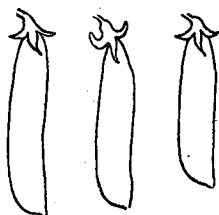
B — Buscapucijner Groene

Zaad: middelmatig groot, iets cilindrisch, gekreukt, gerimpeld, lichtgroen. Groeiwijze: 150 cm. Peul: 8-9 cm met 7-8 erwten. Oogst: middelvroeg. Gaat vaak door voor capucijner, maar is een gewone doperwt.

B — Buscapucijner Witte

Zaad: matig groot, cilindrisch, gekreukt, gerimpeld, geel. Groeiwijze: 150 cm. Peul: 7-8 cm lang, 8 erwten. Oogst: middelvroeg. Gaat vaak door voor capucijner, maar is een gewone doperwt. Voor conserven fijn doperwtenras.

Hoog; laat; met ronde zaden

38   39   40

38 = Pringedopper
39 = Rasper Ruige Gele
40 = Rasper Ruige Groene

B — Pringedopper

Zaad: matig groot, rond, lichtgeel. Groeiwijze: $\pm$ 200 cm, laat, fors, enigszins wildgroeiend gewas. Peul: enkel en in paren, recht, 8-9 cm lang met 8-9 erwten. Oogst: zeer laat. Een lokaal ras, dat hoofdzakelijk in Kennemerland gebruikt wordt. Voor laat gewas wel goed.

B — Rasper Ruige Gele

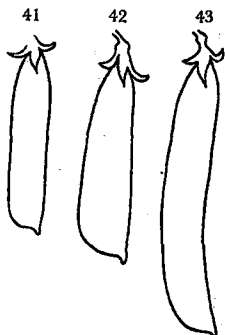
Zaad: matig groot, rond, geel met zwarte navel. Groeiwijze: $\pm$ 200 cm hoog, grof, donkergroen gewas. Peul: recht en stomp, 7-8 cm lang met 7 erwten. Oogst: laat.

B — Rasper Ruige Groene

Zaad: matig groot, rond, groen met zwarte navel. Groeiwijze: $\pm$ 200 cm hoog, grof, donkergroen gewas. Peul: 7-8 cm met 8 erwten. Oogst: laat.

De raspers worden in Kennemerland geteeld.

Hoog; laat; met gekreukte zaden

41   42   43

B — Non Plus Ultra

Zaad: vrij groot, onregelmatig, gekreukt, geel-olijfgroen. Groeiwijze: 173 cm. Peul: 8 cm lang met 7 erwten. Oogst: laat. Zeer smakelijk.

B — Veitch's Perfection

Zaad: tamelijk groot, cilindrisch, gekreukt, licht grijsgroen. Groeiwijze: 140 cm, middelgroot, groen, gevlekt blad. Peul: in

41 = Non Plus Ultra   42 = Perfection (Veitch's)
43 = Alderman

paren zittend, recht met stompe punt, 8 cm lang met 7 erwten.
Oogst: laat. Voor de weck. Zeer zoete erwt.

B — Alderman

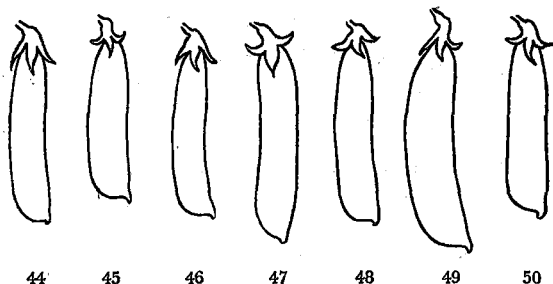
Zaad: groot, onregelmatig, gekreukt, lichtgrijsgroen. Groeiwijze: 150 cm, stevig gewas met grote donkergroene bladeren. Peul: breed met enigszins omgebogen punt, 10-12 cm lang met 8 erwten. Oogst: vrij laat.

2. Capucijners en rozijnerwten, die als doperwt worden geteeld

Van een aantal in de tuinbouw geteelde capucijners met een effen gekleurde zaadhuid, grauwe erwten met gespikkelde zaadhuid en rozijnerwten met gemarmerde zaadhuid kunnen de onrijpe zaden als doperwt worden gebruikt.

Behalve door de zaadkleur onderscheiden zij zich meestal ook door rood gekleurde bladoksels en gekleurde bloemen.

Stam

44 = Lage Grijs Gespikkelde Stam   45 = Grote Grauwe Stam   46 = Vroege Grijs
47 = Blauwschokkers   48 = Amsterdammer of Beemster   49 = Lathyrusbloemige
50 = Heraut

B — Lage Grijs Gespikkelde Stam

Zaad: matig groot, iets cilindrisch, gekreukt, blauwgrijs gespikkeld. Groeiwijze: 50 cm, gedrongen groei met neiging tot rankvorming. Peul: in paren zittend, 7-8 cm lang met 7-8 erwten. Oogst: vrij laat. Voor particulieren.

Halfhoog

B — Vroege Grijs

Zaad: matig groot, rond, gekreukt, blauwgrijs gespikkeld. Groeiwijze: 100 cm, klein, lichtgroen blad. Peul: 8 cm lang met 7 erwten. Oogst: vroeg.

B — Grote Grauwe Stam

Zaad: tamelijk groot, plat, gekreukt, blauwgrijs gespikkeld. Groeiwijze: $\pm$ 80 cm. Peul: in paren zittend, 6-7 cm lang met $\pm$ 5 erwten. Oogst: laat, productief. Voor particulieren.

Hoog

B — Blauwschokkers

Zaad: groot, iets plat cilindrisch, gekreukt, bleekbruin. Groei-

wijze: 160 cm hoog. Peul: 8-9 cm lang met 8 erwten, uitsluitend blauwe peulen. Oogst: middelvroeg. Productief. Wordt veel geteeld. Ook voor de weck.

B — Amsterdammer of Beemster

Zaad: tamelijk groot, niet zuiver rond, iets gekreukt, bleekbruin. Groeiwijze: 160 cm hoog. Peul: 9-10 cm met 7 erwten. Groene peulen met sporadisch blauwe. Oogst: middelvroeg, productief.

B — Lathyrusbloemige

Zaad: matig groot, niet zuiver rond, glad, iets gekreukt, bruin-groen. Groeiwijze: 150 cm. Peul: 8-9 cm lang met 7 erwten. Oogst: vrij laat. Voor particulieren.

B — Herant

In 1942 door de firma Turkenburg in de handel gebracht. Zaad: bruin, gekreukt, gerimpeld. Groeiwijze: $\pm$ 150 cm. Het gewas draagt rijk van de grond af. Peul: stomp, 6 cm lang met 5 zaden. Oogst: zeer vroeg. Goed van smaak, voor vers en voor droog gebruik.

PEUL

(*Pisum sativum* L. var. *saccharatum* Ser.)

Verschillende erwtenrassen zijn gekenmerkt door de eigenschap, dat zij geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten.

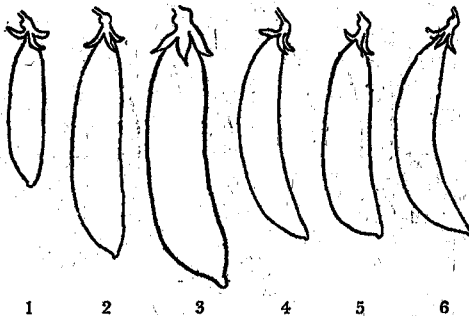
Rassen, die niet geheel vrij van vlies zijn, dienen vroegtijdig te worden geplukt.

Evenals bij de doperwten zijn ook hier de rassen onderscheiden in:

- Lage, stam- of kruiprassen . . . tot 0.60 m hoog
- Halfhoge rassen . . . . . tot ruim 1 m hoog
- Hoge rassen . . . . . 1.20 m en hoger

De meeste peulen behoren tot *Pisum sativum*, enkele rassen echter tot *Pisum arvense*.

Laag

1 = De Grace 2 = Nanum 3 = Overvloed 4 = Stam of Kruip
5 = Lage Grijsje Roodbloeiende 6 = Dwarf Grey Sugar

B — De Grace

Zaad: vrij klein, ovaalrond, weinig of niet gedeukt, geel. Groeiwijze: $\pm$ 50 cm, fijn gewas. Peul: in paren zittend, 6-7 cm lang, spits. Oogst: zeer vroeg, productief. Kan zonder rijs geteeld worden, ook geschikt voor glascultuur.

B — Nanum

Zaad: groot, rond, geel. Groeiwijze: 40-50 cm hoog, gedrongen gewas, matig groot, groen, iets grijs gevlekt. Peul: recht, iets puntig, 8-9 cm lang, lichtgroen. Oogst: middelvroeg, productief.

B — Overvloed

Gewonnen door het Groenteselectiebedrijf Nunhem. Zaad: matig groot, rond, gerimpeld, geelgroen. Groeiwijze: $\pm$ 60 cm, sterke, gezonde groeier. Peul: in paren, 8 cm lang, lichtgroen. Oogst: middelvroeg, productief.

B — Stam of Kruip (Selectie Sluis & Groot)

Zaad: matig groot, gedeukt, geel. Groeiwijze: $\pm$ 60 cm, meer rankerig gewas dan De Grace. Peul: 6 cm lang, zeer mals, bijna zonder vlies. Oogst: vroeg, komt na De Grace, draagt lang door.

Halfhoog**B — Lage Grijsz Roodbloeiende (Blauwbloeiende peul)**

Zaad: vrij klein, rond, glad, gedeukt, blauw-grijs gespikkeld. Groeiwijze: $\pm$ 75 cm, donkergroen blad, bladoksels paars. Peul: in paren, 8 cm lang, blijft na het koken wat hard (zgn. knappend), hetgeen door sommige mensen zeer geapprecieerd wordt. Oogst: middelvroeg, productief.

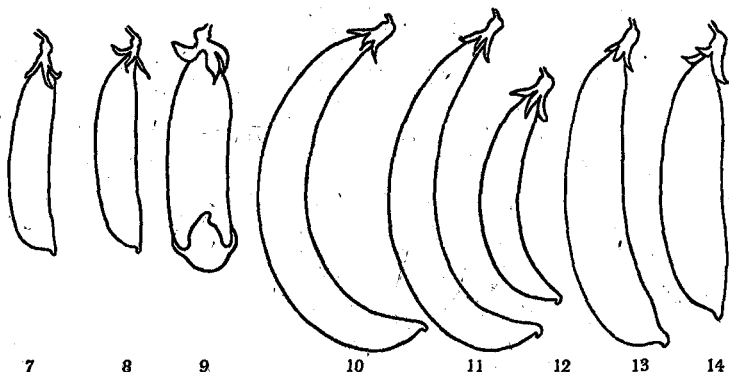
B — Dwarf Grey Sugar (Niedrige Weggiser in Zwitserland)

Als Lage Grijsz Roodbloeiende. Peul geheel zonder vlies. Gewas blijft iets lager.

N — Crescent

Gewonnen door Zwaan en de Wiljes te Scheemda in 1946.

Zaad: vrij klein, rond tot cilindrisch, gedeukt, crème tot licht-olijfgroen. Groeiwijze: 70 cm, vrij gedrongen, normaalgroen gewas. Peul: boterpeul, sterk gebogen, spits, lichtgroen, zeer dikke, vlezige peulwand, 8 cm, middelvroeg, vrij productief.

Hoog

7 = Vroege Hendrikspeul 8 = Record 9 = Slierpeul 10 = Reuzenboter Rondzadig
11 = Reuzenboter Gekreutzadig 12 = Crescent 13 = Grijsz Reuzen 14 = Universalis

A — Vroege Hendrikspeul

Zaad: vrij klein, rond, glad, geel. Groeiwijze: $\pm$ 120 cm. Peul: in paren zittend, 7-8 cm lang, wordt spoedig vliezig. Oogst: middelvroeg, na Record, zeer vruchtbaar. Zeer algemeen. In Groningen nog veel geteeld.

B — Record

Zaad: vrij klein, rond, glad, geel. Groeiwijze: $\pm$ 120 cm, ijl gewas, dunne stengel, lichtgroen blad. Peul: veel, enkel, 8 cm. Oogst: zeer vroeg. De kwaliteit is niet bepaald best. De peul is enigszins glad en stug. Zodra de peul iets ouder wordt, vormt ze spoedig een perkamentachtige laag en kookt moeilijk gaar. Daarom alleen geschikt voor vroege teelt, moet vroeg geoogst worden.

In de Venen, waar dit ras ook Vroege Veense genoemd wordt, teelt men een populatie, waarvan de telers eigen selecties hebben. Deze wijken nogal eens van elkaar af. Er zijn selecties, die, wat de kwaliteit betreft, veel beter zijn dan de Record.

B — Slierpeul (Corne de Bélier)

Zaad: matig groot, rond, glad, geel. Groeiwijze: 150 cm, fors, bossig, sterk vertakkend gewas, grote, donkergroene bladeren. Peul: zijwaarts gebogen vorm, 10-12 cm. Oogst: laat. Door de gebogen vorm van de peul wordt het ras ook wel „Krombek” genoemd.

B — Reuzenboter Rondzadig

Zaad: rond, glad, geel tot geelgroen. Groeiwijze: 160 cm, heldergroen, grof, ijl gewas. Peul: enkel, 12 cm lang. Oogst: middelvroeg. Voor particulieren.

B — Reuzenboter Gekreutzadig

Zaad: groot, gekreukt, geelgroen. Groeiwijze: 160 cm, vrijwel gelijk aan voorgaand ras, maar met iets donkergroen gekleurd blad.

B — Grijsze Reuzen (Zwitserse Reuzen)

Zaad: matig groot, enigszins gedeukt, grauwgrijs met blauwe spikkels. Groeiwijze: 150 cm, fors gewas, donkergroen. Peul: 12 cm lang. Oogst: laat.

B — Universalis

Gewonnen door Vreeken te Dordrecht (1936). Zaad: matig groot, rond, blauw gespikkeld. Groeiwijze: $\pm$ 160 cm. Roodbloeiend. Peul: in paren, 12 cm lang. Oogst: laat. Productief.

IV. GROENTEN MET VLEZIGE VRUCHTEN

Augurk	Komkommer	Watermeloen	Pompoen
Eierplant	Meloen	Paprika	Tomaat

AUGURK
(*Cucumis sativus* L.)

De augurk wordt in hoofdzaak geteeld voor de conservenindustrie in binnen- en buitenland, speciaal in de omgeving van Venlo en Roermond, in de Venen en in de Beemster. Verder bij Avenhorn, Grootebroek, e.a. plaatsen. De export vindt meestal

plaats in verse toestand, om in het buitenland te worden geconserveerd.

Gladde augurken zijn beter bestand tegen vervoer in verse toestand dan scherpe, daar de doorntjes van deze laatste gemakkelijk kneuzen, waardoor zwarte wondjes ontstaan. Daartegenover draagt de scherpe augurk aan trossen, waardoor hij iets productiever is dan de gladde, welke de vruchten afzonderlijk draagt. De belangrijkste ziekten van de augurk zijn:

- a. Vruchtvuur (*Cladosporium cucumerinum*), het zgn. plekken van de vruchten of stippel.
- b. Mozaïekziekte, gepaard gaande met verwelking.

Van het vruchtvuur behoeft men geen last te hebben, als men maar de resistente rassen uitzoekt. Tegen de mozaïekziekte daarentegen is nog niet veel te doen. Alleen het ras Delikatess is hiervoor betrekkelijk weinig gevoelig. Men verwarre overigens de verwelking, die met de mozaïekziekte samengaat, niet met de verwelkingsziekte, die te Roelofarendsveen plaatselijk voorkomt en die door een schimmel wordt veroorzaakt. Voor deze laatste zijn, voor zover bekend, alle rassen even gevoelig en is vruchtwisseling de aangewezen remedie.

Vroeger teelde men in Limburg veel de Oude Venlose, een matig scherpe (ruige) augurk, die zeer vatbaar was voor vruchtvuur. In de jaren tussen 1910 en 1920 is men toen overgegaan op de Venlose Nietplekker, een uit Duitsland afkomstig, gladvruchtig ras, dat minder gevoelig was voor vruchtvuur. Dit ras heeft algemeen opgang gemaakt en is het uitgangsras geworden voor verschillende selecties, die nog aanzienlijk minder vatbaar zijn voor het plekken. Het is vooral de heer J. H. Tercken te Baarlo geweest, die op dit gebied zeer verdienstelijk werk heeft verricht. Nu teelt men in Limburg zeer veel zijn ras Baarlose Nietplekker en ook elders vindt dit ras steeds meer waardering. In de Venen had men vroeger de Scherpe Veense (= Kleine Scherpe Hollandse), maar dit ras heeft na omstreeks 1925 zijn plaats moeten afstaan aan de Venlose Nietplekker en aan selecties daaruit. In de Beemster is eveneens het oude ras Beemster Ruige practisch niet meer aanwezig. Sinds 1930 ongeveer heeft dit ras zijn vooraanstaande plaats moeten opgeven en is het in hoofdzaak door selecties uit de Venlose Nietplekker vervangen. Zowel in de Venen als in de Beemster gaat de teelt van augurken terug.

G — Venlose Nietplekker (Venlose Export)

Groen, tamelijk lang en slank, glad, licht behaard, vroeg, speciaal voor fijne pluk, maar ook voor grove pluk geschikt. Plekt minder dan het oude Venlose ras, maar is lang niet vrij. Uitgangsras voor verschillende selecties, die weinig vatbaar zijn voor het plekken.

A — Baarlose Nietplekker (Ras VI van Tercken)

Uit de Venlose Nietplekker gewonnen door J. H. Tercken te Baarlo en in 1937 in de handel gebracht. Tamelijk sterke groei. Vrucht mooi groen, lang, slank en recht, glad, fijn behaard, geselecteerd op fijne pluk, maar ook voor grove pluk geschikt. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Goede opbrengst.

B — Overvloed

Uit de Venlose Nietplekker geselecteerd door het Groenteselectiebedrijf „Nunhem” te Nunhem. Tamelijk sterke groei. Gaaf en lang van vorm. Glad, in de jeugd fijn behaard. Geschikt voor fijne en grove pluk. Weinig vatbaar voor vruchtvuur. Goede opbrengst. Wordt voornamelijk in de Venen geteeld.

B — Delikatess (Baldur Delikatess, Duitse Augurk)

Fors gewas, vrucht donkergroen, lang en slank, glad, wit behaard. Practisch onvatbaar voor vruchtvuur. Ontleent zijn waarde aan het feit, dat hij minder vatbaar is voor mozaïekziekte dan de Venlose Nietplekker en de daaruit gewonnen selecties. Alleen voor grove pluk. Voor fijne pluk te laat en te weinig productief, doordat er te weinig vruchten aan komen. Op de klei worden in ongunstige jaren de vruchten krom. Op veengrond moet de plantafstand iets ruimer zijn dan bij andere rassen.

B — Beemster Ruige

Groen, tamelijk lang, gladde huid, dicht bezet met zwarte haartjes („ruig”), middelmatig vroeg. Plekt in vochtige jaren vaak sterk. Geschikt voor productie van grove augurken. Heeft zijn betekenis grotendeels verloren.

EIERPLANT (*Solanum melongena* L.)

De eierplant of aubergine wordt geteeld om zijn vruchten. Evenals de tomaat groeit hij het best onder glas, daar hij warmte nodig heeft.

B — Lange Violette

Fors gewas, 0.75-1 m hoog, vruchten violet, tot 15 cm lang.

B — Halflange Violette

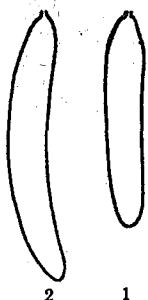
Gewas 40-50 cm hoog, vrucht violet, peervormig, tot 8 cm lang.

KOMKOMMER (*Cucumis sativus* L.)

De totale aanvoer van platglaskomkommers is veel groter dan die van kaskommers. Platglaskomkommers worden dus verreweg het meest geteeld. Vollegrondskomkommers vindt men practisch alleen bij particulieren. Voor de bak heeft men de keuze uit gele, witte en groene rassen. De binnenlandse afnemers geven van ouds de voorkeur aan de gele en de witte (in het midden-Westen vooral aan de gele, in het Noorden, Oosten en Zuiden vooral aan de witte), daar zij abusievelijk menen, dat de groene niet rijp zijn.

De buitenlandse afnemers vragen groene komkommers en in geringe mate ook witte.

In de kas worden alleen groene komkommers geteeld.

1 = Westl. Halfl.
Witte
2 = Edelweisz

Platglas; witte

Kunnen als regel lagere temperatuur verdragen en worden niet zo spoedig door ziekte aange-
tast als gele en groene komkommers. In hoofdzaak
zonder of met weinig broeimest geteeld.

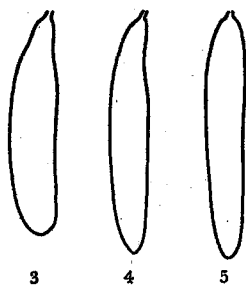
A — Westlandse Halflange Witte (Delftse Halflange Witte)

Halflange vruchten (35-40 cm), op lichtere gronden soms niet groot en zwaar genoeg, zodat dan veel zgn. halven worden geoogst. Vruchten vrij goed van vorm, op de duur iets kantig, met een stompe, korte hals, wrattig. Rijkdragend. Onder deze naam worden door verschillende firma's lange, dunne komkommers geleverd.

A — Edelweisz

Gewonnen door Rijk Zwaan uit een kruising van Westlandse Halflange Witte × Alabaster Lange Witte, geïntroduceerd in 1936-1937. Vrucht tamelijk lang (± 45 cm). Hals kort, enigszins conisch. Geringe neiging tot zaadvorming. Productief. Grof gewas, dat minder snoei vereist dan andere witte rassen.

Platglas; gele

3 = Lentse Halfl. Gele
4 = Amsterd. Lange Gele
5 = Venus

Beter bestand tegen lage temperatuur dan groene, ook iets sterker tegen ziekten.

Het oorspronkelijke type van Lentse Gele komt niet meer voor. Dat van de Amsterdamse Gele nog sporadisch. Dit type is echter ongewenst, omdat het onder glas geen vrucht zet, in het gunstigste geval stek. In de plaats van deze oude typen zijn verbeterde selecties van deze oude typen gekomen, die echter de oorspronkelijke namen behouden hebben.

A — Lentse Halflange Gele (Leidse Halflange Gele, Roem van Vleuten)

Halflange vruchten, ± 35 cm. Mooi van kleur, zwaar. Op lichtere gronden te veel tweede soort, omdat de vruchten dan te klein blijven. Tamelijk dunne, korte hals. Rijkdragend. Willige groeier.

A — Amsterdamse Lange Gele (Westlandse Lange Gele, Veurse Gele, Zwijndrechtse Lange Gele)

Tamelijk lange vruchten (± 45 cm), goede vorm, dunner dan Lentse Halflange Gele. Tamelijk dunne, halflange hals, brozer en gemakkelijker brekend dan Lentse Halflange Gele, wat minder productief.

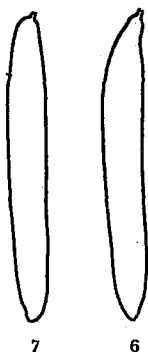
N — Venus (Halflange Gele)

Gewonnen door Rijk Zwaan, Rotterdam.

Tamelijk lange vruchten (35-45 cm). Heldergeel, slank, enigszins

zins conisch toelopend, op dwarse doorsnede zuiver rond. Weinig zwarte stekelharen („doorntjes”), die niet op wratjes staan. Sterk, laagblijvend gewas, grootbladig. Vruchtbaar.

Platglas; groene

6 = Perfecta
7 = Elite Half.

G — Lange Donkergroene Broei

Omstreeks 1900 moet het uit Engeland geïmporteerde ras Improved Telegraph hier reeds een voor-aanstaande plaats hebben ingenomen. De eigenschappen kunnen als volgt worden omschreven: zeer lange vrucht met korte, stompe hals, op dwarsdoorsnede rond of iets kantig, met glad oppervlak, zachtgroen, tamelijk krachtige groei, vroeg, matig groot aantal vruchten, af en toe moeilijk zettend, spoedig geel wordend.

Daar het ras door verschillende selectiebedrijven vermeerderd en naar eigen inzicht geselecteerd werd, is het oorspronkelijke ras Improved Telegraph volgens de mening van verschillende personen nu echter al lang verdwenen en zijn er verschillende selecties voor in de plaats gekomen, die over het algemeen een iets krachtiger groei vertonen en een iets minder lange vrucht voortbrengen.

Ondertussen werd door de komkommerexporteur B. M. Spiers & Zoon te Rotterdam een ras uit Engeland geïmporteerd, dat wat meer hals had, iets donkerder van kleur, iets korter, iets ronder en iets minder glad van vrucht was, iets krachtiger groeiend en iets meer vruchten per plant gaf. De firma Spiers was destijds een van de grootste firma's, die met telers contracten voor de teelt van komkommers afsloot en daarvoor dan zelf het zaad verschafte. Jarenlang heeft hij het monopolie van dit ras weten te behouden, dat naderhand een zekere bekendheid verkreeg onder de naam Donkergroene Spiers. Doordat de oorsprong van het ras verborgen was gehouden, betwijfelde men vaak, of het wel een afzonderlijk ras was en werd er door de handel in vele gevallen Telegraph voor gegeven. Maar ook, als men van materiaal van telers van de echte Donkergroene Spiers uitging, had men niet altijd het juiste ras, daar men het ook in telerskringen niet precies eens was over zijn eigenschappen. Een en ander verklaart, dat er van het begin af aan een zekere verwarring heeft geheerst bij de onderscheiding van de rassen Improved Telegraph en Donkergroene Spiers. Nu zijn geen van beide rassen in hun oorspronkelijke vorm meer aanwezig. Hun eigenschappen zijn meer of minder dooreen gemengd.

A — Perfecta

Gewonnen door Rijk Zwaan te Rotterdam uit een kruising van Extra Lange Donkergroene × Delfia, geïntroduceerd in 1936-1937. Lang, gem. 46 cm, op doorsnee tamelijk rond, korte hals, donkergroen. Weinig last van grijs worden door condenswater. Sterke groeier, productief.

A — Elite Halfange (Elite Spiers)

Selectie van Wed. P. de Jongh, Goes, uit de Lange Donkergroene Broei. Gem. 46 cm lang, op doorsnee tamelijk rond, korte

hals, munt uit door de mooie, donkergroene kleur. Sterke groeier. Productief.

8

Kas; groene

G — Spotvrije

Uit Engeland ingevoerd onder de naam Spottedisease Resister. Is sterk tegen bladvuur bestand (zolang er goede groei in het gewas is). Rijkdragend. Mooie, tamelijk lange, slanke vruchten. In bakken blijven de vruchten wat kort; vanwege de productiviteit van het ras wordt het toch wel een enkele keer in de bak geteeld.

Vollegrond

8 = De teelt van vollegrondskomkommers is praktisch Spotvrije slechts van belang voor particulieren.

A — Gele Tros

Gladde, vlezige, iets zwartbehaarde, vrij dikke vruchten, die tot $\pm$ 25 cm lang kunnen worden.

MELOEN (*Cucumis melo* L.)

De meloenen kunnen voor een groot gedeelte in drie groepen worden verdeeld:

a. **Netmeloenen.** Deze zijn gekenmerkt door een kurkachtig net op het oppervlak van de schil. De planten zijn meestal vrij sterk bestand tegen ziekten. De opbrengst is over het algemeen goed en de vruchten kunnen zeer goed tegen vervoer. Maar de smaak is gewoonlijk matig. De vruchten van de rassen van deze groep worden veel voor export gebruikt.

b. **Gladde Meloenen.** Weinig netvorming op de schil en vrucht meestal weinig geribd. Vorm meestal iets hoogrond. Smaak vaak zeer goed, meestal zeer zoet. De planten zijn over het algemeen niet zo sterk bestand tegen ziekten, de bestuiving baart soms moeilijkheden en de dunne schil maakt, dat de vruchten spoedig barsten en slecht tegen een lang vervoer bestand zijn. De meeste rassen van deze groep dienen dan ook voor de binnenlandse consumptie.

c. **Cantaloupen.** Dit is een groep van rassen met ronde, soms platronde, of, zeer zelden, langgerekte vruchten, die zeer sterk geribd zijn en op de ribben vele wratten bezitten. De smaak is uitstekend, maar de vruchten zijn slechts enkele dagen na de oogst goed te houden. Daarna worden ze melig.

De rassen van deze groep zijn alleen voor het binnenlands gebruik van belang.

Een aantal rassen zijn ontstaan door kruising tussen leden van verschillende van deze groepen.

Netmeloenen

A — Dubbele Net (Westlandse Net)

Onder warm en koud platglas. Ook wel in het stookwarenhuis aan touw opgeleid. Voor allerlei teeltwijzen geschikt, 't best met lichte of zonder verwarming. Geen kwaliteitsras. Vrij laat, zet gemakkelijk vrucht, 3-4 vruchten per plant, bij teelt aan touw minder, meestal slechts 2, flinke grote vruchten, geeft het gemakkelijkst een tweede snede vruchten, minder goed van smaak. Sterk t.o.v. ziekten. Weinig stek. Vroeger meer geteeld dan nu.

A — Enkele Net (Westlandse Enkele Net)

Onder platglas, wat later geteeld dan Dubbele Net. Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant. Geen kwaliteitsras. Vrij sterk, maar minder dan Dubbele Net. De planten gaan na de eerste snede soms spoedig dood.

A — Gekruiste Net (Enkele × Dubbele Net)

Onder platglas, voor vroege teelt beter geschikt dan Dubbele Net. Vroeg rijp, zet gemakkelijk, vruchten kleiner dan die van Dubbele Net, maar meer per plant, iets groter dan die van Enkele Net. Geen kwaliteitsras.

B — Kennemerland

Omstreeks 1925 door Ir J. G. Hazeloop op de schoolproeftuin te Alkmaar gewonnen uit een kruising van een netmeloen met Karbonkel.

Onder platglas. Laat. Vruchten kleiner dan bij Enkele Net, minder goed bestand tegen vervoer, bij de steel gemakkelijk scheurend, productief.

Gladde meloenen

A — Suikermeloen Witte (Guernsey Conqueror)

Stookkas (warenhuis), opgeleid aan touw; ook koude kas. Warm en koud platglas. 't Meest geschikt voor de eerste teeltwijze, bij late teelt zonder warme voet soms veel stek. Tamelijk laat. Vruchten van uitstekende kwaliteit, 4 à 5 per plant, vaak scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk.

A — Oranje Ananas (Tijgerananas)

Uit Karbonkel × Ananasmeloen.

Laat gezet, b.v. eind Mei, onder platglas, veelal zonder broeimest. Laat rijp. Vruchten fijne kwaliteit, 3 à 5 per plant, vaak scheef door slechte bestuiving. Vrij sterk.

A — Groene Ananas (Amerikaanse Kleine Groenvlezige Ananas)

Ongeveer als Rode Ananas, behalve, dat de kleur van het vruchtvlies anders is. Geen last van scheuren.

B — Rode Ananas (Amerikaanse Kleine Roodvlezige Ananas)

Laat onder platglas, veelal zonder broeimest. Vruchten fijne kwaliteit, 5-8 per plant, tere schil, spoedig barstend. Niet zeer sterk.

Cantaloupen

B — Karbonkel

Laat onder platglas. Vruchten van goede kwaliteit, maar weinig per plant. Scheurt spoedig bij de steel. Vele scheef, door onvoldoende bevruchting. Sterk tegen ziekten.

B — Noir des Carmes (Schwarze Karmeliter)

Geschikt voor warme bak. Vruchten van zeer goede kwaliteit, zwaar per stuk. Voor particulieren.

WATERMELOEN

(*Citrullus battich* Forsk. = *C. vulgaris* Schrad.)

De watermeloen kan in de Zuidelijke Europese landen wel in de volle grond worden geteeld, maar in Nederland slaagt hij alleen onder glas. De vruchten zijn zoet en smeltend, maar weinig krachtig van smaak. Zij worden in ons land zeer weinig en dan alleen door particulieren geteeld. De volgende namen worden in prijscouranten van Nederlandse zaadhandelaren aangetroffen:

B — Witzadig

B — Zwartzadig

PAPRIKA

(*Capsicum frutescens* L. (*Cap. annuum* L.))

Behalve hier en daar door liefhebbers, wordt paprika (of peper) voornamelijk in het Westland, ook door beroepstuinders, geteeld. Dit geschiedt onder platglas of in het warenhuis.

In Nederland is het gebruik van paprika bij het publiek weinig bekend. In het buitenland heeft het gewas veel meer bekendheid en men heeft daar dan ook een groot aantal rassen en selecties. De waarde van dit gewas berust vooral op zijn groot gehalte aan vitamine C. Men kan twee vormen onderscheiden:

- a. rassen met zoete (niet scherpe) vruchten.
- b. rassen met scherpe vruchten.

Zoete Paprika

A — Zoete Westlandse

Tamelijk hoog opgroeiende planten. Grote, hoekige vruchten met ingezonken kelkholte en ingedeukte neus. Voor de teelt in kassen en warenhuizen.

Scherpe Paprika

A — Westlandse Lange Rode

Selectie uit Spaanse Lange Rode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

B — Spaanse Lange Rode

Hangende vruchten, gem. 10-12 cm, aan de basis 2-3 cm in doorsnede. Helderrode kleur.

POMPOEN

(*Cucurbita maxima* Duch. en *C. pepo* L.)

Bij de pompoen komen vormen voor, die uitsluitend als sierplant gebruikt worden en andere, die eetbare vruchten opleveren. Hieronder zijn alleen eetbare vermeld. De in Nederland gebezigde rassen behoren tot de twee bovenstaande, onderling niet te kruisen, soorten. De vruchten van de eerste soort bezitten een dikke, sponsachtige vruchtsteel, die van *C. pepo* een meer of minder gegroefde, 5-kantige vruchtsteel. Praktischer is de indeling volgens het groeitype: rankende rassen en niet-rankende rassen; de rankende rassen moeten aanmerkelijk ruimere plantafstand hebben en zijn wat later dan de niet-rankende. In verse toestand zijn de vruchten niet bijzonder smakelijk, maar ze kunnen, samen met ander fruit, verwerkt in vruchtensoep en -taart of ingelegd in suiker, een smakelijk gerecht geven. Ook gestoofd met een meelsausje wordt de pompoen wel gegeten; hiervoor gebruikt men de langvruchtige rassen (Vegetable Marrows), waarvan de vrucht onrijp gesneden moet worden.

Er kan bij ons eind Mei direct buiten gezaaid worden, maar beter is om de planten als bij komkommers op te kweken en later uit te planten, in de volle grond of aanvankelijk in bakken, waarvan het glas later verwijderd wordt. De teelt is in Nederland van weinig belang en geschiedt practisch alleen door particulieren.

Niet-rankende rassen (Summer squashes)

- A — Lange, Niet Rankende Groene Gestreepte (Zucchetti)**
Donkergroene met lichtgroene vlekken en lengtestrepen. Plukrijp 35-40 cm, uitgegroeid 50-60 cm.
- B — Lange, Niet Rankende Witte**
Iets vroeger, kleiner en minder geel bij rijpheid dan de Lange Rankende Witte. Plukrijp 25-30 cm, uitgegroeid 35-40 cm.

TOMAAAT

(*Solanum lycopersicum* L. = *Lycopersicum esculentum* Mill.)

Voor de indeling van de bestaande rassen en selecties van tomaten zijn drie morphologische gegevens van veel belang. Dit zijn: de hokkigheid van de vruchten, de al of niet sterk om de middennerf gevouwen jonge blaadjes in de kop van de planten en het groeitype van de plant.

Aan de hand van deze eigenschappen kan een indeling gemaakt worden in vier hoofdgroepen:

- Ailsa Craig-groep:** 2- en 3- hokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer of minder breed uithangende bladen.
- Radio-groep:** 2- en 3- hokkig, kopblaadjes sterk gevouwen, meer of minder breed uithangende bladen.

- Tussenvormen:** 2- en 3- hokkig, kopblaadjes niet gevouwen. Bladeren minder breed uithangend dan bij Ailsa Craig.
- Tuckswood-groep:** 3-, 4-, soms meerhokkig, kopblaadjes niet gevouwen, meer neerhangende, meest kortere bladeren.

Als kastomaat behoren de rassen uit de Ailsa Craig-groep en in mindere mate die uit de Radio-groep in het algemeen thuis op vruchtbare gronden. Op lichte zand- en zavelgronden gaat de opbrengst na enkele jaren achteruit, doordat de vruchten te klein worden. Daar worden ze derhalve alleen in nieuwe kassen geteeld en later, als de opbrengst vermindert, vervangen door rassen met grove vruchten uit de Tuckswood-groep. Deze laatste worden in het algemeen geteeld op de minder vruchtbare gronden en in oude kassen, omdat zij ook daar nog een behoorlijke opbrengst geven.

In de oorlog en in de naoorlogse jaren werden de rassen uit de Tuckswood-groep, vooral de Tuckqueen, veel verbouwd. In verband met de gewijzigde exportomstandigheden wordt men echter weer meer in de richting van de fijnere, ronde typen gedrongen.

In Engeland zijn, vooral door de firma Stonor, zgn. „nogreen-back types” ontwikkeld. De onrijpe vruchten hiervan zijn gelig-groen en missen de donkergroene basis van de onrijpe vruchten van de Nederlandse rassen. Een dezer rassen wordt onder verschillende namen door Westlandse firma's in de handel gebracht (Victory, Moneymaker). De vrucht blijft onder minder gunstige omstandigheden te fijn en wordt wat later rijp.

Behalve kastomaten teelt men wat tomaten in de volle grond. Men gebruikt hiervoor meestal de gewone kastomaten. Enkele rassen worden echter speciaal voor de volle grond aanbevolen.

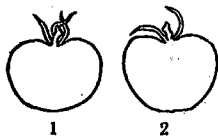
Van de meeste tomatenrassen bestaan verschillende selecties. In 1948-1949 lopen proeven volgens het Deense systeem, waarin deze worden vergeleken. Ongetwijfeld is er een verschil in gebruikswaarde.

We hopen eind 1949 in staat te zijn, aan te geven, wat de beste selecties zijn.

Nadere bijzonderheden over het Deense systeem vindt men in de inleiding.

Rassen met fijne vruchten; Ailsa Craig-groep

De rassen en selecties uit deze groep zijn zeer gevoelig voor de bladvlekkenziekte (zgn. meeldauw).

1 = Ailsa Craig en
Kampioen

2 = Glorie

G — Ailsa Craig

Tamelijk fors gewas met zijwaarts uithangende bladeren. Matig lange tros, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht: rond, 2- en 3-hokkig, sappig en fris van smaak. Vroeger was de Ailsa Craig fijn van vrucht. De tegenwoordige selecties zijn meestal grover. Uitstekend voor kasteelt op kleigronden; op lichtere gronden meestal alleen, als ze nieuw zijn. Het percentage A-tomaten hangt, behalve van de groeiomstandigheden, vooral af van de selectie, die men heeft.

Vaak worden Ailsa Craig-selecties van een nieuwe naam voorzien o.a. Electra, Delfia, Kromkamp, Cromco, Kwekerstrots, Market King, enz. Eminent is meestal een fijne Ailsa Craig; sommige firma's leveren een type, dat meer op Kampioen lijkt. Glorie (Globe) heeft een forser gewas. Vrucht wat hoger rond, wat grover en vleziger dan Ailsa Craig. Door sommige firma's wordt echter een gewone Ailsa Craig als Glorie geleverd.

B — Kampioen

Geïntroduceerd door Gebr. van den Berg, Naaldwijk. Gewas iets minder fors dan bij Ailsa Craig. Bladeren zijwaarts uithangend. Eerste tros meestal wat kleiner dan die van Ailsa Craig, terwijl de vruchten aan de tros meestal wat dichter bij elkaar zitten. Vrucht rond tot hoogrond, 2- en 3-hokkig, sappig, fris van smaak. Percentage A-tomaten ongeveer als bij de fijne Ailsa Craig. Iets vroeger dan Ailsa Craig. Niet voor oude grond. Niet alle als Kampioen aangeboden selecties voldoen aan deze beschrijving.

Radio-groep

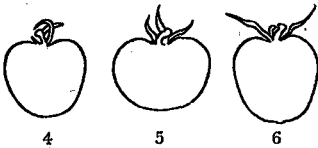
3 = Radio

Zeer gevoelig voor bladvlekkenziekte (zgn. meeldauw). In deze groep behoren Radio, Westlandia, Epicure, Vahle Leader en enkele praktisch alleen door particulieren geteelde rassen. De vruchten zijn meestal platter en hoekiger dan die van de Ailsa Craig en hebben, onder glas geteeld, gauw neiging om holle, zachte vruchten te geven. Voor vollegrondsteelt kan dit een voordeel zijn, omdat de vruchten hierdoor niet zo gauw scheuren. Als kastomaat is alleen de Radio beperkt aanbevelenswaardig.

B — Radio (Succes, Eureka, Triumph)

Tamelijk laagblijvend gewas met zijwaarts uithangende bladeren, zeer korte stengelleden. Tros matig lang met matig veel vruchten per tros. Vrucht platrond tot rond, 2- en 3-hokkig. Middelmattig groot percentage A-tomaten. Veel last van bladvlekkenziekte. Bij sterke groei last van holle en zachte vruchten.

Tussenvormen (Vormen tussen Ailsa Craig en Tuckswood)

4 = Bruinsma Jé-Bé

5 = Single Cross 6 = Renova

B — Bruinsma Jé-Bé

Gewonnen door J. Bruinsma te Naaldwijk uit 'n kruising van Kampioen × Potentaat, geïntroduceerd in 1938-1939. Nogal fors, tamelijk open gewas met zijwaarts uithangende bladeren, vooral de onderste vrij weinig vruchten per tros.

Mooie, tamelijk vlezige vrucht, rond tot hoogrond, nauwelijks gegroefd, 2- en 3-hokkig, stevig. Hoog percentage B-tomaten, ook bovenin nog. Practisch geen bonken. Tamelijk gevoelig voor bladvlekkenziekte. Weinig last van holle vruchten. Vruchtzetting moet bevorderd worden. Minder geschikt voor veengrond.

B — Single Cross

F₁ van J. Bruinsma, Naaldwijk, uit een kruising van Vetomold

met een cultuurras. De plant heeft korte, neerhangende bladeren. Mooie ronde, matig grove vruchten, soms een bonk. Vroeg rijp, minder gevoelig voor bladvlekkenziekte.

N — Renova

In 1946 door Rijk Zwaan, Rotterdam, geïntroduceerd. Gewonnen uit een kruising van Optimus × Glorie. Plant met tamelijk breed uithangende bladeren. Hoogronde, vrij grove vruchten. Rijpt wat later dan Ailsa Craig. Op verschillende plaatsen heeft men gunstige ervaringen met dit ras.

Rassen met grove vruchten; Tuckswood-groep

De rassen uit deze groep zijn in het algemeen iets minder gevoelig voor bladvlekkenziekte (zgn. meeldauw) dan de Radio-en de Ailsa Craig-groep, maar toch lang nog niet onvatbaar; ze zijn meestal iets vroeger rijpend dan de Ailsa Craig-typen.

B — Tuckswood

Tamelijk krachtig, gedrongen gewas. Bladeren betrekkelijk kort en neerhangend. Tros korter dan bij Ailsa Craig, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht platronde tot rond, vaak wat gegroefd, overwegend 3- en 4-hokkig, soms meerhokkig, vlezig, iets zoeter dan Ailsa Craig. Meestal gering percentage A-tomaten, tevens 15-20 % bonken (waaronder hier worden verstaan: onregelmatig gevormde vruchten van alle grootten, die gewoonlijk gekenmerkt zijn door een streepvormig stijllitteken op de neus i.p.v. een puntvormig). Zelden holle vruchten. Speciaal voor teelt onder glas op de minder vruchtbare gronden of waar de groei achteruit gaat.

B — Potentaat

7 = Potentaat
en Tuckswood

Krachtige groei, tamelijk open gewas. Bladeren enigszins zijwaarts uithangend. Tros ongeveer even lang als bij Tuckswood, met tamelijk veel vruchten per tros. Vrucht mooi rond, weinig gegroefd, overwegend 3- en 4-hokkig, soms meer-hokkig, vlezig, iets zoeter dan Ailsa Craig. Wel eens zacht, vooral bij sterke groei. Meestal gering percentage A-tomaten, tevens 15-20 % bonken. Zelden holle vruchten. In het algemeen voor hetzelfde doel geschikt als Tuckswood.

B — Tuckqueen (Dominant)

Tamelijk krachtig en gedrongen gewas. Vrucht platronde tot rond, vaak nogal gegroefd. Meestal vrij veel bonken, geeft vrij vaak dubbele tros, tam, vroeg rijp, gebruik als Tuckswood. Excelsior en Optimus lijken veel op Tuckqueen.

Vollegrondstomaten

De teelt van vollegrondstomaten is van veel minder belang dan die van kastomaten. Toch worden, vooral in Zeeland, rondom Zwolle en in Groningen, nog vrij veel vollegrondstomaten geteeld. Men gebruikt hiervoor meest rassen uit de Radio-groep, zoals Epicure, Vahle Leader, Red Emperor en Radio. Daarnaast echter ook Ailsa Craig- en Tuckswood-typen.

In het algemeen zullen in een jaar met een droge, warme zomer de bovengenoemde rassen en een groot aantal Ailsa Craigen Tuckswood-typen vrij goed voldoen. In natte zomers zal de teelt van al deze rassen vaak geheel mislukken. In verband hiermee kan hier nog gewezen worden op het feit, dat op vele tuinderijen in de nazomer veel eenruiters ongebruikt op stapel staan. Met deze eenruiters kan op eenvoudige manier een kap boven vollegrondstomaten aangebracht worden, waardoor deze beschermd zijn tegen slechte weersomstandigheden en een beter product kunnen leveren.

Particulieren stellen er soms prijs op, tomaten te telen, die zich onderscheiden door iets bijzonders in vorm of kleur.

Hiervoor kunnen worden genoemd: Aurora, karmijnrode vrucht; Zonneshijn, gele vrucht; Kleinvruchtige Rode Suiker, rode vrucht, zo groot als een knikker, zoet van smaak.

Verder bestaan er nog rassen met abrikoos-, kers-, peer- of pruimvormige vruchten.

V. KNOL- EN BOLGEWASSEN

Consumptieraap	Pastinaak	Sjalot
Knolselderij	Radijs	Ui
Koolraap	Ramenas	Wortel
Kroot	Schorseneer	

CONSUMPTIERAAP

(*Brassica campestris* L. var. *Rapa* (L.) Hartm.)

Men onderscheidt Meirapen, die begin Maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind Mei (of later) geogst kunnen worden, en herfstrapen, die omstreeks 10 Augustus worden gezaaid en omstreeks eind October geroid worden. Meirapen worden ook vroeg onder glas geteeld.

Meirapen

A — Platte Witte Mei

Loof iets fors, ingesneden. Knol platrond, nogal hoekig, wit, soms iets groen aan de kop. Is na de twee Italiaanse rassen en na de Amerikaanse Roodkop oogstbaar.

A — Platte Gele Mei

Loof kort tot iets fors, ingesneden. Knol platrond, geel. Geelwit vlees.

B — Italiaanse Vroege Platte Witte

Loof kort, rechtopstaand, heelbladig. Knol platrond, niet zo hoekig als de knol van de Platte Witte Mei, wit. Fijne penwortel. Zeer vroeg oogstbaar.

B — Italiaanse Roodkop

Gelijk aan bovenstaand ras. Alleen is de bovenste helft van de knol roodpaars gekleurd.

B — Amerikaanse Roodkop

Loof kort, heelbladig. Knol platrond, nog al hoekig, wit, de bovenste helft roodpaars. Vroeg.

B — Sneeuwbal

Loof vrij fors, ingesneden. Knol vrijwel bolrond, iets spits toelopend, zuiver wit. Later dan Platte Witte Mei.

B — Petrofskische

Loof kort, ingesneden. Knol meer platrond, diepgeel. Geelwit vlees.

Herfstrapen

A — Ronde Gele Herfst (Zandraap)

Loof vrij kort, ingesneden. Knol iets afgeplat, geel, vrij vroeg.

A — Goudbal

Loof kort tot iets fors, ingesneden. Knol hoogrond, diepgeel.

B — Ronde Witte Roodkop

Loof vrij fors, ingesneden. Knol rond, soms iets tolvormig, wit met roodpaarse kop.

B — Ronde Witte Groenkop

Als boven, maar knol wit met groene kop.

KNOLSELDERIJ

(*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (Mill.) DC.)

Van de knolselderij dient de knol in hoofdzaak voor het kruiden van soepen. Bij gebrek aan snijselderij kan men ook het blad als toekruid gebruiken. Geteeld wordt de knolselderij overal in ons land, waar men een vochthoudende, voedzame grond van goede structuur aantreft, het meest echter in de buurt van Venlo, op het eiland IJsselmonde en bij Bergen op Zoom, verder bij Beverwijk, Naaldwijk e.a. plaatsen.

A — Prager Reuzen

Tamelijk sterk, rechtopstaand blad. Tamelijk grote, min of meer ronde, naar beneden breder wordende knol, soms met veel zijwortels. Hoewel nog veel geteeld, wordt de laatste jaren meer de voorkeur gegeven aan rassen als Eureka en Venlose Grote Knol. Deze hebben minder loofontwikkeling dan Prager Reuzen en geven grotere knolopbrengst.

A — Eureka

Matige loofontwikkeling. Mooie grote, ronde, gladde knol met weinig zijwortels. Kleiner dan Prager Reuzen.

A — Venlose Grote Knol

Kort en weinig loof. Donkergroen met rode streep op de bladstelen. Grote, iets platte knol. Minder vatbaar voor roest. Wel voor schurft.

B — Marmerkogel

Veel loof. Blanke, regelmatig gevormde knol, niet bijzonder groot.

B — Zwijndrechtse

Weinig tot matig veel loof. Grote knol.

KOOLRAAP

(*Brassica napus* L. var. *napobrassica* (L.) Rchb.)

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De meeste witte, enkele uitgezonderd, dienen uitsluitend voor veevoer. De gele zijn, behalve voor het vee, ook voor menselijke consumptie geschikt. Zij worden voornamelijk slechts in Friesland en in de Bommelerwaard voor dit doel geteeld. In Friesland is het de Friese Gele Koolraap met de daaruit gewonnen selecties, die op de voorgrond treedt. In de Bommelerwaard teelt men de Brakelse Gele Koolraap en de laatste tijd ook de Friese. Verder wordt van de zijde van verschillende selectiebedrijven vooral de Hollandse Roodkop Fijnbladige als een goede koolraap voor consumptie aanbevolen.

De hier volgende beschrijvingen zijn overgenomen uit de 23e Beschrijvende Rassenlijst voor Landbouwgewassen (1948).

G — Friese Gele Koolraap

Ronde tot ovale, geelvezige knol met even paarse of bronskleurige kop en fijne hals. Consumptiewaarde zeer goed. Geschikt voor export als knol. Bewaarbaarheid soms minder goed. Drogestof-gehalte matig, doch goede drogestof-opbrengst. Spreidend, lichtgroen loof, dat weinig grondbedekking geeft.

Selecties:

A — Friese Gele Koolraap selectie Wassenaar

Selectie uit Friese Gele Koolraap van J. O. Wassenaar, Menaldum. Onderscheidt zich door goede consumptiekwaliteit en goede opbrengst. Vast vlees. Matig gehalte. Vrij goed ontwikkeld, gezond loof. Niet zeer gevoelig voor aardvlo. Weinig gevoelig voor koprot en bacterierot.

A — Friese Gele Koolraap selectie Born

Selectie uit Friese Gele Koolraap van F. H. Born, Berlikum (Fr). Komt in hoofdzaak met de vorige selectie overeen. De knol is ovaal rond en iets meer beworteld. Opbrengst ongeveer gelijk. Geschikt voor consumptie en export.

G — Hollandse Roodkop Fijnbladige (Engelse Gele Roodkop)

Ronde, soms ovale, geelvezige knol met rode of paarse kop. Geringe halsvorming. Vaak zeer goede consumptiewaarde en bewaarbaarheid. Er komen echter ook zeer slecht bewaarbare selecties voor. Drogestof-gehalte matig. Drogestof-opbrengst vrij goed, soms zeer goed. Het loof is half opstaand, middelmatig ontwikkeld en blauw aangelopen.

KROOT

(*Beta vulgaris* L. var. *rubra* L.)

Uit een oogpunt van voedingswaarde treedt de kroot niet bijzonder op de voorgrond. Er zit wat suiker in de knol, maar de calorieënwaarde van een maaltje krotten komt niet boven die van het gemiddelde van de koolsoorten uit. Vitamine A zit er niet in. Als bron van vitamine C is de kroot lang niet te verwaarlozen, maar de koolsoorten, sla en b.v. ook snijbiet zijn een rijkere bron. Het kalkgehalte is matig groot. Het ijzergehalte is behoorlijk, maar niet zo hoog als dat van spinazie, postelein of raapstelen.

Toch behoort de kroot tot de groenten, die in vrijwel ieder gezin af en toe op tafel komen. Door de betrekkelijk gemakkelijke teelt vindt men hem ook in vrijwel alle particuliere groentetuintjes.

De waardering van de kroot hangt zeer nauw samen met het bezit van zijn anthocyaankleurstoffen, waardoor hij aan schotels en vooral ook aan allerlei slaatjes door zijn kleur een grotere aantrekkelijkheid kan geven.

Dit laatste is in het bijzonder van belang voor hotels, restaurants en cafetaria's. Voor deze doeleinden worden in Amerika grote hoeveelheden krotten ingeblikt. Dan heeft men ze ieder ogenblik, dat men ze nodig heeft, bij de hand. Dit gebruik kan in Nederland nog toenemen en zal vermoedelijk ook toenemen. Op kleine schaal worden krotten voor hetzelfde doel door particulieren soms geweekt.

Wat de kleur van het vlees van de kroot betreft, komt het aan op:

- a. De hoeveelheid kleurstof;
- b. De soort kleurstof.

De hoeveelheid kleurstof is sterk afhankelijk van de tijd van het jaar. In de zomer is de kleur gewoonlijk aanzienlijk lichter dan in de herfst. Afgezien van het feit, dat de ene selectie meer kleurstof in de knol bevat dan de andere en men dus op de rasselectie moet letten, ligt het voor de hand, dat men voor inblikken en wecken altijd knollen neemt, die in de herfst zijn geroid. Want in de herfst heeft men veel meer kans op een goede donkere kleur.

In de knollen komen twee verschillende kleurstoffen voor, een paarsrode en een bloedrode. De paarsrode verbleekt en verkleurt na verhitting, de bloedrode is meer stabiel. Voor direct verbruik kan men wel paarsrode krotten gebruiken. Maar voor het inblikken en voor de weck en voor alle doeleinden, waarbij de krotten na het koken nog een tijd lang worden bewaard, moet men krotten met bloedrood vlees hebben.

Vermoedelijk komen in iedere kroot beide kleurstoffen tegelijkertijd voor en is het meer een kwestie van een sterk overwegen van de bloedrode kleurstof dan van een absoluut afwezig zijn van de paarsrode.

Vroegste teelt

De vroegste teelt is uiteraard bedoeld voor het telen van knollen, die vroeg voor een goede prijs kunnen worden geveild, voor directe consumptie.

Vorm. Daar zij gewoonlijk per bos worden verkocht, is de brede, platte vorm voordeliger dan de ronde, want bij verkoop per bos speelt het gewicht geen rol, maar suggereert de brede, platte vorm spoediger volume.

Inwendige vleeskleur. Daar de kleursoort bij directe consumptie niet zo belangrijk is als bij inmaak enz. (zie boven), is een ras met een paarsrode, inwendige kleur voor de vroegste teelten aanvaardbaar.

Groeisnelheid. Men kan ieder ras sneller laten groeien door de groeiomstandigheden gunstiger te maken. Hoe meer men echter de groei langs deze weg versnelt, hoe groter en lichter de ringen in het vlees worden. Daarom moet men voor de vroegste

teelt een ras of een selectie hebben, die door zijn erfelijke aanleg snel groeit en hiertoe niet door bijzonder gunstige groeiomstandigheden behoeft te worden aangejaagd. Er bestaan selecties, die door hun erfelijke aanleg snel groeien en daarbij een intensieve inwendige vleeskleur (weinig ringen) bezitten.

Neiging tot schieten. Zeer vroege zaai in de open grond kan tot gevolg hebben, dat de planten voortijdig gaan schieten, vooral als het voorjaar betrekkelijk koud is. Temperaturen tussen 5 en 10° C werken het schieten het sterkst in de hand. Maar naarmate de dag langer wordt, kunnen ook minder lage temperaturen het schieten bevorderen. Daarom is koud weer in Mei en Juni, als de dagen lang worden, voor het schieten gevaarlijker dan koud weer in Maart en April. Gewoonlijk worden ook de vroegste teelten niet vóór eind Maart gezaaid, dikwijls later. Onder glas is het gevaar voor schieten natuurlijk veel kleiner dan bij open-gronds-teelt. In ieder geval is het van belang, dat de rassen, die voor de vroegste teelten worden gebruikt, niet bijzonder gevoelig zijn voor schieten.

G — Egyptische Platronde

Begon zich vermoedelijk omstreeks 1870 in West-Europa en Amerika te verspreiden. Was aanvankelijk ook onder de naam Atheense bekend.

Het meest kenmerkende van dit grondras is de platte, wat hoekige knol, de paarsrode inwendige kleur en de snelle groei. Verder is het niet bijzonder gevoelig voor schieten en vrij sterk tegen ongunstige omstandigheden.

Er zijn selecties met zeer grof loof, matig grof loof en fijn loof. Die met zeer grof loof zijn voor ons land niet geschikt en worden hier gewoonlijk ook niet in de handel gebracht. De meeste Nederlandse selecties bezitten matig grof loof. Er is onderscheid in de hoogte, de hoekigheid en de inwendige vleeskleur van de knol. Verder kunnen de selecties aanzienlijke verschillen in groeisnelheid vertonen.

De snelle groei kan berusten, of op het bezit van wat grover loof, met als gevolg een wat grovere kroon op de knol, of op het bezit van loof met een hogere loofprestatie (kortloof-type). In dit laatste type kan men selecties met fijn loof en een fijne kroon aantreffen, die toch een snelle groei van de knol vertonen.

Snelgroeïende selecties met loof van gemiddelde of iets boven het gemiddelde liggende grofheid:

B — Egyptische Platronde, sel. Gebrs Vis. Snelgroeïend; grofheid loof boven gemiddeld; knol gewoon, in volgroei toe-stand grof en hoekig; inwendige vleeskleur paarsrood, kleur-intensiteit iets boven het gemiddelde.

B — Egyptische Platronde, sel. Rijk Zwaan. Snelgroeïend; grofheid loof gemiddeld of iets grover dan gemiddeld; knol iets hoger en gladder dan gewoon; inwendige vleeskleur donker paarsrood, kleur-intensiteit boven het gemiddelde.

B — Egyptische Platronde, sel. Gebrs v. d. Berg. Snelgroeïend; grofheid loof gemiddeld of iets grover dan gemiddeld; knol gewoon; inwendige vleeskleur paarsrood, kleur-intensiteit gemiddeld.

Snelgroeierende selecties met fijn loof:

N — Gladoro

Nieuw ras van Rijk Zwaan; selectie uit Egyptische Platronde, maar t.o.v. de overige selecties een afzonderlijke plaats innemend. In de handel gebracht in 1947.

Snelgroeïend; loof zeer fijn (Detroit-achtig); hoger en minder hoekig dan de Egyptische Platronde; inwendige vleeskleur donker paarsrood, donkerder en minder ringen dan Egyptische Platronde.

Zomerkrotten

Zodra de krotten niet meer per bos worden verkocht, maar per gewicht, begint de ronde kroot op te treden als concurrent van de Egyptische Platronde. Door zijn min of meer bolronde vorm en zijn bloedrode vleeskleur verdienen de Detroit en zijn verwanten nu de aandacht.

De meeste zaadfirma's hebben zaad van een of meer van deze rassen ten verkoop gereed. En men begint de naam Detroit ook in de prijscouranten van de zaadfirma's aan te treffen. Maar daar de tuinder wat afwerend tegenover zulke nieuwe namen pleegt te staan, geven de meeste firma's er tot nu toe de voorkeur aan, de Detroit-rassen onder oude bekende namen aan te bieden. Zo troffen wij Detroit-typen aan onder de namen Vroege Ronde, Kogel (of een verbinding met het woord kogel) en Ronde Donkerrode Bontblad. De naam Vroege Ronde gaat vermoedelijk terug tot de Rouge Ronde Précocé, die volgens Vilmorin al in 1821 in de handel was en die vermoedelijk de stamvorm is van alle huidige ronde krotten, maar sindsdien natuurlijk zeer veel verbeterd is. De naam Kogel komt vermoedelijk van de Karmozijnrode Kogel, Karmosinrote Kugel of Crimson Globe, een ronde kroot dus met karmozijnrood of wel paarsrood vlees. Daar de Detroit-typen zich juist onderscheiden door bloedrood vlees, zijn Kogel en Detroit niet identiek. De naam Ronde Donkerrode Bontblad staat tegenover de naam Ronde Donkerrode Zwartblad. Daar de oorspronkelijke ronde rassen zowel bontbladige als zwartbladige planten bevatten, duiden deze namen in oorsprong wellicht meer zuiver bontbladige en meer zuiver zwartbladige selecties uit de oudere rassen met meer gemengde loofkleur aan. Daar hun vleeskleur paarsrood is, zijn zij in geen geval identiek met de Detroit-typen.

De Detroit-typen zijn in Amerika gewonnen en vormen uit een oogpunt van kwaliteit een belangrijke verbetering t.o.v. de oude paarsrode rassen. Zij geven echter veel minder zaad, zodat men er niet tegenop mag zien, dit wat duurder te betalen.

Er zijn typen met zeer grof, matig grof en zeer fijn loof. Vooral deze laatsten zijn vermoedelijk minder goed tegen ongunstige weersomstandigheden bestand dan de Egyptische Platronde. Zolang men er 'op zijn eigen bedrijf nog geen ervaring mee heeft, moet men ze eerst voorzichtig proberen en niet alles meteen op één (nog onbekende) kaart zetten. Dit is ook de reden, waarom onder dit hoofd, ondanks de betere kwaliteit van de Detroit, toch nog de Egyptische Platronde wordt gehandhaafd.

A — Detroit (Detroit Dark Red; foutieve benamingen: Vroege Ronde, Kogel, Kogelronde, Vuurkogel, Rode Kogel, Ronde Donkerrode Bontblad)

Oorspronkelijk gewonnen door Reeves, Port Hope, Ontario, Canada, als een selectie uit Early Blood Turnip, welk ras zelf voortkwam uit Rouge Ronde Précoce. Verder verbeterd en geïntroduceerd door D.M. Ferry & Co in 1892.

Vrij snel groeiend. Loof matig grof, bont. Knol bolrond, iets hoog bolrond of zelden afgeplat bolrond; kop grijs, flanken glanzend bruinrood met grijze strepen. Inwendige vleeskleur in de beste selecties mooi donker bloedrood met weinig neiging tot het vormen van witte ringen; in de meeste selecties komt echter een meer of minder groot percentage knollen voor met overwegend paarsrode kleur en witte ringen of in ieder geval met bloedrode kleur en paarse ringen.

Er bestaat een vorm van dit ras, die er in alle opzichten mee overeenkomt, maar alleen fijner van loof en van knol is. Dit is de Ferry's Strain. Wij troffen deze selectie een enkele maal onder de Nederlandse herkomsten aan.

De Bravo van Zwaan en de Wiljes is een selectie van Detroit, die zich onderscheidt door loof, dat iets grover, hoewel niet langer, is dan gemiddeld.

N — Morse Detroit (Kortloof Detroit)

Door inteelt en selectie gewonnen uit de gewone Detroit. Door C. C. Morse & Co in 1928 geïntroduceerd als Morse's Improved Detroit. Door ons bij inzendingen van Nederlandse Zaadhandelaren nog niet vaak aangetroffen. Daarom hier voor Nederland als „nieuw” geklassificeerd.

Loof zeer fijn, bont. Knol kleiner dan die van de gewone Detroit, iets afgeplat bolrond; kop meer grijs; meer neiging om over de gehele knol min of meer grijs te worden. Inwendige vleeskleur egaal donkerbloedrood met paarsrode ondergrond, die iets te voorschijn komt, zodra en voorzover er enigszins ringen ontstaan.

B — Detroit Perfected groep

Er is een kleine groep rassen of selecties, die de volgende kenmerken bezitten:

Tamelijk langzaam groeiend. Loof zeer grof, bont. Knol iets afgeplat bolrond, vaak onregelmatig van vorm; kop zeer grijs; vrij sterke neiging om over hele knoloppervlak iets grijs te worden. Inwendige vleeskleur zeer mooi donkerbloedrood.

Het meest typische ras in deze groep is de Detroit Perfected van Ferry Morse. De Ohio Canner en de Asgrow Canner behoren er ook toe. Hun loof is eveneens grof, maar volgens onze waarnemingen niet zo grof als dat van de Detroit Perfected.

Onder de Nederlandse herkomsten troffen wij dit type alleen aan in de Griebowskaja van Sluis en Groot. Deze komt in eigenschappen met de Detroit Perfected overeen, behalve dat alleen de bladstand misschien iets steller is. Ook bij de Griebowskaja is de inwendige vleeskleur zeer mooi donkerbloedrood.

De rassen of selecties van dit type lenen zich niet voor zeer vroege teelt of voor tussenteelt. Daarvoor is hun loof te grof. Zij zijn vermoedelijk meer geschikt voor volveldsteelt, vooral onder iets moeilijker groeiomstandigheden. Door hun prachtige donkerbloedrode vleeskleur zijn ze uitnemend voor inblikken en voor de weck.

G — Egyptische Platronde

Algemene beschrijving: zie boven.

Onder de niet-snelgroeiende selecties zijn er enkele, die opvallen door een iets fijnere en iets gladdere knol en een iets donkerder inwendige vleeskleur. Dit zijn de volgende:

B — Juweel van A. R. Zwaan & Zn. Matig snel groeiend; loof iets fijner dan gemiddeld; knol iets fijner en gladder dan gewoon; inwendige vleeskleur paarsrood, intensiteit iets boven het gemiddelde.

B — Egyptische Platronde Fijne van Sluis & Groot. Langzaam groeiend; loof iets fijner dan gemiddeld; knol fijner en gladder dan gewoon; inwendige vleeskleur paarsrood, intensiteit iets boven het gemiddelde.

B — Egyptische Platronde van Pannevis. Groeisnelheid iets onder het gemiddelde; loof matig grof; knol gewoon; inwendige vleeskleur paarsrood, intensiteit iets boven het gemiddelde.

Winterkrotten

Dit zijn krotten, die in de herfst worden geogst. Vanouds gebruikt men hiervoor de lange krotten. De zeer lange, slanke vormen, zoals Vertus en Zwijndrechtse (Goudse) zijn wegens hun moeilijke rooibaarheid op de meeste plaatsen al lang vervangen door iets minder lange rassen, zoals de Bleekblad en de Bleekblad Bovengrondse. Nu beginnen op hun beurt de ronde rassen weer op te treden, als concurrent van de matig lange rassen. In Denemarken hebben de ronde rassen de lange reeds verdrongen. In ons land, met zijn iets langer groeiseizoen, is er wellicht iets minder reden voor.

Voordelen van ronde krotten zijn:

Kortere groeitijd; zij kunnen nog ongeveer een maand later worden gezaaid dan lange en zijn daardoor beter geschikt voor nateelt na een ander gewas.

Gemakkelijke rooibaarheid.

Voordelen van lange krotten (speciaal dan van de Bleekblad-typen) zijn:

Hun productiviteit.

Hun geschiktheid voor bewaring en voor verkoop in gekookte toestand.

Het voordeel van de grotere productiviteit van lange krotten verliest in betekenis tegenover het feit, dat aan een late teelt van ronde krotten gemakkelijker een andere teelt vooraf kan gaan. Lange krotten nemen meestal het gehele groeiseizoen voor zich alleen in beslag. Verder zijn er onder de ronde krotten wel rassen, die, voorzover wij thans na kunnen gaan, zeer behoorlijk te bewaren zijn. En er zijn er met vrij stug vlees, die bij koken vermoedelijk niet spoedig slap worden. Een en ander zal nog meer systematisch moeten worden nagegaan.

Voor ronde krotten zie men onder het hoofd „Zomerkrotten“.

A — Bleekblad Bovengrondse

Loof: matig tot middellang, bleekgroen, later in de herfst meer rood door het groen heenkomen. Vorm van de biet: lang en slank, heeft niet zo'n dikke kop als de Bleekblad. Groeit voor een

derde deel uit de grond. Kleur inwendig: donkerbloedrood. Naast de Bleekblad in Noord-Holland algemeen gebruikte biet voor de markt en de export-veiling. Zeer duurzame biet. Goed voor verkoop in gekookte toestand.

A — Bleekblad (Noord-Hollandse Bleekblad)

Loof: matig groot, iets rechtopstaand, soms iets liggend, bleekgroen, later in de herfst meer rood door de groene kleur heenkomen. Vorm van de biet: tamelijk lang met dikke kop, spits toelopend. Iets moeilijker rooibaar dan Bleekblad Bovengrondse. Inwendige kleur: donkerbloedrood en donkerpaarsrood, soms met lichtpaarse ringen. De biet is zeer duurzaam en geschikt voor overwintering in kuilen. Veel geteeld ras. Goed voor verkoop in gekookte toestand.

Utrechtse is een dof bleekblad-type, dat o.a. te Vleuten veel geteeld wordt. Kan als afzonderlijke naam vervallen.

B — Non Plus Ultra

Loof: matig hoog, rechtopstaand, glanzend donkerrood tot zwartrood. Vorm van de biet: halflang, kegelvormig, spits toelopend. Kleur van de biet: donkerbloedrood en donkerpaarsrood met zo goed als geen zichtbare ringen. Zacht vlees. Niet geschikt om in gekookte toestand te worden verkocht. Niet zeer productief, maar van uitstekende kwaliteit.

Onder de naam Non Plus Ultra worden twee typen geleverd. Het fijne type is echter Non Plus Ultra. Het grovere type is de Lange Donkerrode Zwartbladige.

B — Deventer

Loof: matig lang, roodachtig groen (bontblad). Vorm van de biet: halflang, iets buikig en spits toelopend. Kleur van de biet: donkerbloedrood. Afzonderlijk zelfstandig type. Selectie uit Non Plus Ultra. Plaatselijk van belang.

B — Zwijndrechtse

Loof: vrij lang, rechtopstaand, roodachtig groen. Vorm van de biet: lang, slank, iets krom gegroeid en spits toelopend. Moeilijk rooibaar. Kleur van de biet: donkerbloedrood met lichtpaarse ringen. Het in de omgeving van Gouda geteelde ras Goudse komt overeen met Zwijndrechtse.

PASTINAAK

(*Pastinaca sativa* L. var. *hortensis* (Mill.) Ehrh.)

Een grote, vlezige, witte winterwortel, die in de winter op dezelfde wijze als de rode winterwortel gebruikt kan worden. Voorheen een exportartikel naar Engeland.

B — Lange Holkruin

B — Platronde

A — Lange Guernsey (Parson's Guernsey)

RADIJS

(*Raphanus sativus* L. var. *radicula* Pers.)

Voor de beroepsgroenteteelt is voornamelijk de voorjaars-teelt onder koud glas en in de volle grond van belang; als onderteelt in druivenkassen, als tussenteelt bij bloemkool in het

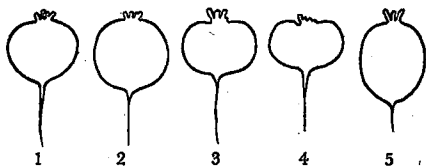
warenhuis en in allerlei combinaties bij andere gewassen onder glas of in de volle grond. Voor de teelt onder plat glas neemt men veelal rassen met kort loof, want rassen met lang loof geven onder platglas wel veel blad, maar niet spoedig knolletjes. Voor de vollegrondsteelt neemt men rassen met een normale loofontwikkeling of die met een matig kort loof. Een echt kortloofras vormt in de volle grond ook goede knollen, maar het loof blijft vaak te klein om de planten behoorlijk te kunnen bessen. Dit laatste euvel komt trouwens ook nog wel bij teelt onder glas voor. Vandaar, dat men ook bij broeirassen niet meer zo'n erg kort loof wenst. Vooral voor warenhuisteelt heeft men liever broeirassen met een matig lang loof.

Voor deze voorjaarsteelten neemt men in hoofdzaak vluggroeiende, ronde en halflange rassen.

In de zomermaanden komt radijsteelt feitelijk alleen voor liefhebbers in aanmerking. Men kiest hiervoor rassen met lange knolletjes, daar hieronder rassen voorkomen, die minder gauw door het warme zomerweer houtig of voos worden dan de ronde of halflange vormen.

In Augustus en September kan men weer ronde en halflange radijs zaaien, maar dan is de teelt slechts van weinig betekenis.

Er bestaan verschillende hoofdgroepen van rassen, die naar vorm, kleur en loof-lengte gemakkelijk kunnen worden onderscheiden, maar binnen deze hoofdgroepen bestaan talrijke vormen, die zich slechts in de details van vorm en kleur of in de kwaliteit van elkaar onderscheiden.

1 = Ronde Scharlakenrode Broei en idem Vollegrond 2 = Ronde Rode Grootwitpunt
3 = Ronde Rode Kleinwitpunt 4 = Ronde Witte Broei 5 = Scarlet Globe

Ronde broeirassen

G — Ronde Scharlakenrode Broei

Loof kort tot zeer kort. Knol matig groot, bolrond, scharlakenrood, vluggroeiend. Snel voos wordend. Van dit ras worden een aantal selecties onder andere namen in de handel gebracht, o.a.:

Saxa Broei. Een van de vroegste broeiradijsrassen, nog enige dagen vroeger oogstbaar dan Non Plus Ultra. Loof kort. Knol bolrond, helder scharlakenrood, snel voos wordend.

Non Plus Ultra. Evenals Saxa een goed broeiradijsras. Loof vrij kort. Knol bolrond, meestal onderaan afgeplat. Meer karmijnrood. Snel voos wordend.

Vuurkogel. Een Ronde Scharlakenrode Broei-selectie met een mooie, bolronde knol van helder scharlakenrode kleur.

Andere selecties zijn **Excelsior**, **Roem van Zwijndrecht**. Beide hebben een bolronde knol, matig kort loof en een meer karmijnrode tint in het scharlakenrood.

- A — Ronde Rode Grootwitpunt Broei** (Halfrood-halfwit, Gaudry)
Loof kort, soms wat forser. Knol matig groot, bolrond, soms iets hoogrond, karmijn- tot paarsrood met grote, witte punt, soms half rood, half wit. Het vlees is vaster, niet zo waterig als bij Ronde Scharlakenrode Broei en scherper van smaak.
- B — Ronde Rode Kleinwitpunt Broei** (Scarlet Gem)
Loof kort. Knol klein, rond, dikwijls iets platrond, scharlakenrood met karmijnrode tint, kleine witte punt.
- B — Ronde Witte Broei**
Loof zeer kort. Knol klein, platrond, vroeg.

Halflange broeirassen

- A — Halflange Scharlakenrode Witpunt Broei**
Loof kort. Knol halflang, cilindervormig, iets spits toelopend, scharlakenrood met grote witte punt.
- B — Achttiendaagse**
Loof kort. Knol halflang, cilindervormig, scharlaken- tot karmijnrood met kleine witte punt.
- B — Halflange Scharlakenrode Broei**
Loof fijn en kort. Knol halflang, stomppuntig, helder scharlakenrood, snelgroeiend. Een selectie uit dit ras is **Juweel**.
- B — Halflange Witte Broei**
Loof kort. Knol halflang, cilindervormig, iets spits toelopend, wit, soms aan de kop iets groen.

Ronde vollègrondsrasen

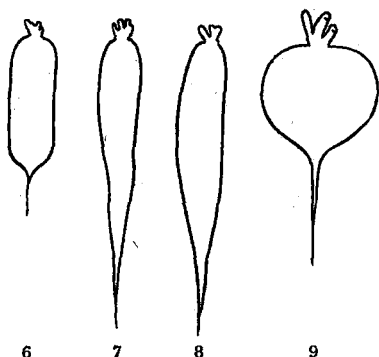
- A — Ronde Scharlakenrode**
Loof iets fors. Knol bolrond, scharlakenrood. Snelgroeiend. Snel voos wordend.
Een selectie uit dit ras is **Saxa**, met iets forsere loofontwikkeling dan Saxa Broei.
- N — Scarlet Globe**
In Amerika het hoofdras voor de beroepsteelt. In Nederland bij de tuinder weinig bekend, daarom in de N-klasse geplaatst. Loof fors. Knol hoogbolrond tot ellipsoidisch. Kleur: mooi, helder scharlakenrood.
Van dit ras komen ook selecties voor, die door korter loof speciaal geschikt zijn voor broeiras (Scarlet Globe Short Top).
A. R. Zwaan & Zn, Voorburg, heeft een aantal nieuwe rassen en selecties gewonnen, die in type zeer nauw bij de Scarlet Globe aansluiten en in 't bijzonder de mooie kleur van dit ras bezitten. Dit zijn **Scarlet Globe Reselected**, **Comet** (vorm meer bolrond), **Cavalier**, **Lone Star**, **Tidewater Globe**.
- A — Ronde Rode Grootwitpunt** (Halfrood-halfwit, Sparkler)
Loof vrij fors, heldergroen. Knol vrij groot, bolrond, karmijnrood met grote, witte punt. Soms is de knol half rood, half wit. Vast vlees, niet zo gauw voos wordend.
- B — Ronde Rode Kleinwitpunt**
Loof vrij fors. Knol matig groot, bolrond, iets platrond, karmijnrood met kleine witte punt.

B — Ronde Witte

Loof kort, helder groen. Knol bolrond en platrond, wit.

B — Ronde Roserode

Loof kort. Knol matig groot, rond, roserood.

6 = Halflange Scharl. rode Witpunt 7 = Lange Scharlakenrode 8 = Ijskegel
9 = Reuzenboter

Halflange vollegrondsrasen

A — Halflange Scharlakenrode Witpunt (French Breakfast, Kopenhagener Markt)

Loof vrij fors. Knol halflang, kort cilindervormig, karmijnrood met grote witte punt. Een deel van de knol boven de grond.

B — Halflange Scharlakenrode

Loof vrij fors. Knol halflang, kort cilindervormig, scharlakenrood. Een deel van de knol boven de grond.

B — Halflange Witte,

Loof vrij kort. Knol halflang, cilindervormig, iets spits toelopen, wit. Een deel van de knol boven de grond.

Lange vollegrondsrasen

B — Lange Scharlakenrode (Kardinal).

Loof fors. Knol lang, spits toelopen, scharlaken- tot karmijnrood, soms tot de helft boven de grond.

B — Lange Roserode

Loof fors. Knol matig lang. Stomppuntig, karmijnrood, een deel boven de grond.

B — Ijskegel

Loof vrij fors. Knol lang, spits toelopen, wit met in geringe mate groene kop, een deel boven de grond.

Vollegrondsradia's met zeer grote, ronde knollen

In deze groep zijn rassen bijeengebracht, die lang kunnen blijven staan, zonder voos te worden.

B — Goliath

Loof fors. Knol groot, rond tot platrond, karmijnrood tot donkerroserood.

B — Ostergruss Witte

Loof fors. Knol groot, rond, wit.

B — Ostergruss Rose

Loof fors. Knol groot, rond, roserood.

B — Reuzenboter

Loof iets fors. Knol groot, rond, karmijnrood.

B — Würzburger

Loof fors. Knol groot, rond en platrond, karmijnrood tot donkerroserood.

N — Scarlet Champion

Gewonnen door A. R. Zwaan & Zn, Voorburg.

Loof fors. Knol groot, iets hoogbolrond, donkerkarmijnrood. Kan zeer groot worden, zonder voos te worden.

RAMENAS

(*Raphanus sativus* L. var. *niger* (Mill.) Pers.)

Zomer- en herfstramenas wordt vanaf half April gezaaid en in de zomer of de herfst geoogst. Men zaait winterramenas eind Juni-begin Juli en rootit de knollen in de herfst, vóórdat de vorst invalt.

Zomerrassen**B — Delicatess**

Loof vrij fors. Knol iets hoogrond, iets stomppuntig, wit, zeer vroeg oogstbaar.

B — Zeempjes (Fijne Vroege Gele Zomer)

Loof vrij kort. Knol matig groot, platrond, geel. Dicht bij dit ras staat de Weener Gele Zomer.

B — Ronde Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, platrond, zwart.

B — Lange Zwarte Zomer

Loof fors. Knol vrij groot, halflang, spits toelopend, zwart.

B — Chinese Ronde Roserode

Loof vrij fors. Knol matig groot, ovaal, roserood tot karmijnrood.

B — Chinese Halflange Witte

Loof fors. Knol halflang, spits toelopend, wit.

B — Chinese Halflange Roserode

Loof vrij fors. Knol matig lang, cilindervormig, stomppuntig, donkerroserood.

B — Chinese Lange Witte

Loof fors. Knol vrij lang, iets stomppuntig, wit.

B — Münchener Bier

Loof fors. Knol vrij groot, tolvormig, wit.

Winterrassen

A — Ronde Zwarte Winter

Loof fors. Knol vrij groot, rond, boven afgeplat, zwart.

A — Lange Zwarte Winter

Loof fors. Knol vrij lang, spits toelopend, zwart.

B — Erfurter Lange Witte Winter

Loof fors. Knol lang, spits toelopend, wit.

SCHORSENEER

(*Scorzonera hispanica* L.)

Een tweejarig gewas, dat als eenjarig geteeld wordt voor de wortels. Er komt practisch altijd een aantal planten in voor, dat in het eerste jaar reeds doorschiet. Daar de wortels na het vormen van de bloemstengel taai en droog worden, wordt er naar gestreefd, het percentage te vroege schieters door selectie zo klein mogelijk te maken. Het gewas is winterhard. Opneming van de wortels vóór de winter is niet noodzakelijk. Schorseneren worden in gestoofde toestand gegeten.

Van alle in Nederland geveilde schorseneren loopt er ongeveer vier vijfde deel over de veiling te 's-Gravenzande.

A — Eénjarige Nietschieters (Veurse Nietschieters, Westlandse Nietschieters)

Mooie, lange wortel van goede kleur. Loopt tamelijk stomp toe.

A — Duplex (Verbeterde Reuzen-Nietschieters)

Zwaarder en productiever dan bovenstaand ras, maar smaak laat te wensen over. Het gebruik van dit ras neemt in Kennemerland toe.

SJALOT

(*Allium ascalonicum* L.)

Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van uitjes. In het bijzonder de partijen, die in het vroege seizoen, met name omstreeks half Juni-Juli, geoogst worden, vinden hun bestemming als toekruid, omdat omstreeks dit tijdstip een nijpend tekort aan uien is. Daardoor gaan dikwijls reeds begin Juni de sjalotten groen gebost van de hand („sla-uitjes”) en brengen dan veelal de allerbeste prijzen op.

In tegenstelling met de ui wordt de sjalot niet door zaad, maar door jonge bolletjes vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg, dat het virus, dat de mozaïekziekte van de sjalotten of „krulbosjes” veroorzaakt, gemakkelijk van de zieke ouderplant op de zich vormende bolletjes (klisters) overgaat. Derhalve is het van de grootste betekenis, uitsluitend van gezonde planten de nakomelingschap voor plantgoed te bestemmen. Het is daarom noodzakelijk, de plantgoedwinning te baseren op een nauwkeurige gezondheidselectie. Proeven van de Nederlandse Uien-Federatie hebben geleerd, dat met deze gezondheidselectie de mozaïekziekte met volledig succes kan worden bestreden, mits men de selectie op zieke ouderplanten in de voor plantgoed bestemde percelen maar vroegtijdig ter hand neemt en nauwge-

zet uitvoert. Onder leiding van de Nederlandse Algemene Keuringsdienst voor Groentezaden heeft dan ook het telen van gezond plantgoed een grote uitbreiding ondergaan, zodat dit reeds in ruime mate ter beschikking staat. Buitendien vindt in toenemende mate export van goedgekeurd plantgoed naar verschillende landen plaats. Hier te lande zijn drie grondrassen van sjalotten aanwezig. De Nederlandse Uien-Federatie bevordert het winnen van selecties uit deze grondrassen.

G — Ouddorpse Bruine Sjalot

Wordt vrijwel uitsluitend geteeld in de omgeving van Ouddorp (Z.H). Kan vroeg geplant worden. Vroeger afrijpend dan de beide volgende rassen. Matig productief. Oogstzeker. Minder gevoelig voor valse meeldauw en waarschijnlijk eveneens voor aantasting door de uienvliegmade dan beide andere grondrassen.

G — Noord-Hollandse Strogele Sjalot

Wordt geteeld in Noord- en Zuid-Holland. Mag niet vroeg worden geplant wegens gevaar van doorschieten. Fors gewas. Productief. Gevoelig voor valse meeldauw, in verband waarmee de stikstofdosering aan de lage kant gehouden moet worden.

G — Groningse Sjalot

Komt in eigenschappen veel overeen met de N.-Holl. Strogele. Heeft enige neiging tot vorming van losse sjalotten.

UI

(*Allium cepa* L.)

Evenals de sjalot wordt ook de ui vooral als toekruid gebruikt. Als groente of als hoofdbestanddeel van een gerecht heeft de ui bij het Nederlandse publiek vooralsnog weinig ingang gevonden. De Nederlandse Uien-Federatie heeft gepoogd, deze vorm van gebruik te propageren door uitgifte van een vlugschrift van de uingerechten en het deelnemen aan tentoonstellingen.

Men maakt onderscheid tussen gewone zaaiuien, pootuien, winteruien en plantuien. Verreweg het belangrijkste is de cultuur van de gewone zaaiuien, zoals deze in grote oppervlakten op landbouwbedrijven van Goeree-Overflakkee, in Zeeland met name op Tholen, Schouwen-Duiveland, Zuid-Beveland en in West-N.-Brabant plaats vindt, terwijl zij voorts als grof tuinbouwgewas in de Langendijk van betekenis is. Hierbij wordt gezaaid in de tweede helft van Maart of de eerste helft van April en valt de oogst begin September. Men bezigt de grondrassen Rijsburger, Noord-Hollandse Strogele en Noord-Hollandse Bloedrode ui, alsook uit deze grondrassen en uit het inmiddels verdwenen grondras Zeeuwse Bruine ui gewonnen veelbelovende nieuwe rassen. De samenstelling van het Nederlandse uienassortiment, als resultaat der over een reeks van jaren door de Nederlandse Uien-Federatie genomen uitgebreide proefnemingen, heeft de oplossing van het rassenvraagstuk bij de zaaiuien gebracht.

Dit assortiment is opgebouwd uit een viertal uitentypen. Ieder dezer typen heeft zijn bijzondere betekenis.

De aan de dag tredende verschillen in opbrengst, roodkleuring, tijdstip van afrijpen en houdbaarheid tussen de typen en

vaak ook tussen de vertegenwoordigers van een bepaald type onderling, zijn zo groot, dat het voor teler zowel als handelaar van het grootste belang is, zich van de mogelijkheden, die deze verschillen beiden, nauwkeurig rekenschap te geven.

Het bolvormige Rijnsburger type omvat productieve of zéér productieve, bolvormige, merendeels matig tot tamelijk duurzame uien met geen tot sporadisch sterk uitwendig rood en een laag tot tamelijk laag percentage inwendig rood.

Het min of meer platte Noord-Hollandse Strogele type vertegenwoordigt uien, die in velerlei opzicht met de tot het Rijnsburger type behorende selecties overeenkomen; wat hun roodkleuring betreft, winnen zij het zelfs daarvan.

Hun, over het algemeen iets later, tijdstip van afrijpen vormt evenwel een eigenschap, welke in sommige jaren minder gunstig kan zijn.

Het feit evenwel, dat het tijdstip van afrijpen der selecties van deze typen onderling tot enige weken uiteenloopt, biedt tevens de mogelijkheid tot doelmatige werkverdeling op het bedrijf van de grote uienteler.

De vertegenwoordigers van het omgekeerd peervormige tot bolvormige Zeeuwse Bruine type zijn minder productieve uien, die aanzienlijk sterker roodgetint zijn, zowel uit- als inwendig, dan de vertegenwoordigers der beide eerstgenoemde typen. Over het algemeen ontlopen zij in duurzaamheid deze beide typen weinig, maar in jaren met koprot daarentegen, blijken zij de aandacht op zich te vestigen.

Het Platte Noord-Hollandse Bloedrode type, dat vooralsnog slechts van plaatselijke betekenis is, wijkt in ieder opzicht van de vertegenwoordigers der eerder genoemde typen af door de paarsrode kleur der uien en hun onovertroffen duurzaamheid bij matige opbrengst.

Op deze wijze biedt het Nederlandse uiensortiment elck wat wils en het is daarom zowel voor teler als handelaar van het grootste belang, zich van de mogelijkheden, die het geeft, nauwkeurig rekenschap te geven.

Van slechts zeer geringe betekenis is de cultuur van de winterui, waarbij direct ter plaatse gezaaid wordt in de laatste week van Augustus of de eerste week van September. Men oogst begin Augustus van het volgend jaar.

De cultuur van de pootui vindt van oudsher toepassing op de tuinbouwbedrijven in de omgeving van Zwijndrecht. Bij deze teeltwijze zaait men bij voorkeur op 20 Augustus op een beschut zaaibed en plant men het jonge gewas in het voorjaar uit, terwijl de oogst, evenals bij de winterui, omstreeks begin Augustus van het volgend jaar valt. Zowel bij de cultuurmethode van de pootui als van de winterui bezigt men het grondras Zwijndrechtse Pootui.

Een bezwaar vormt bij beide cultuurmethoden de grote kans op uitvriezen hetgeen bij de teeltwijze als pootui somtijds, bij die als winterui zéér vaak voorkomt. Terecht wordt dan ook de cultuur der winteruien als zeer riskant gekenschetst.

Het grote voordeel, aan beide cultuurmethoden verbonden, wordt evenwel gevonden in de omstandigheid, dat men vroeg aan de markt kan komen, waardoor vaak goede prijzen worden gemaakt.

De sjalotten, die vanaf half Juni-Juli geogst worden, kunnen

immers slechts ten dele in de behoefte voorzien, zodat de vroege ui steeds een gewaardeerd artikel is.

Met dit voor ogen heeft de Nederlandse Uien-Federatie getracht, het bezwaar van uitvriezen te ondervangen door onderzoek op wintervastheid van herkomsten van de Zwijndrechtse Pootui; terwijl deze organisatie tevens, door invoering van de cultuur van de geprepareerde plantui, er in geslaagd is een product te vormen, dat vanaf half Juli aan de markt kan komen.

Bij laatstgenoemde cultuurmethode wordt gebruik gemaakt van in het voorafgaande jaar gewonnen, gedurende het winterseizoen bij hoge temperatuur (78-82° F.) en een relatieve vochtigheid van 60-70% bewaard plantgoed van de maten 10-15, 16-20 en 21-26 mm doorsnede.

Uiteraard ontbreekt hierbij het gevaar van uitvriezen, terwijl de cultuurmethode buitendien nog tal van voordelen biedt.

Een bijzondere aanbeveling verdienen de in deze Rassenlijst opgenomen vertegenwoordigers van het Rijsburger type, terwijl ook, wegens de duurzaamheid van het plantgoed, de weliswaar voor valse meeldauw gevoeliger Zittauer ui in aanmerking komt.

In de omgeving van Maastricht pleegt men voor dit doel de Noord-Hollandse Platte Bloedrode te gebruiken.

In prijscouranten van Nederlandse zaadhandelaren, worden soms rassen opgenomen, waarvan het plantgoed geen speciale behandeling zou behoeven te ondergaan.

Voorzover dit betreft het vermijden van schieters, is dit inderdaad in een aantal gevallen, bij gebruik van kleinere maten van het aanbevolen plantgoed, juist.

Men dient echter niet uit het oog te verliezen, dat, ongeacht het feit, of al of niet bloemstengels zullen optreden, de behandeling van het plantgoed steeds een krachtige groeibevorderende invloed blijkt uit te oefenen, die maar al te duidelijk in een aanzienlijke verhoging van de opbrengst tot uiting komt.

Een ieder, die zich met de teelt van uien en sjalotten bezig houdt, verzuime nimmer kennis te nemen van Mededeling 36 van de Rijkstuinbouwvoorlichtingsdienst, getiteld: „Proefnemingen met ui en sjalot”, welke Mededeling verkrijgbaar is door storting van f 0.32 op postrekening 425300 van de Rijksuitgeverij te 's-Gravenhage.

GEWONE ZAAIUI

Rijsburger type

G — Rijsburger Ui

Productieve, min of meer bolvormige, matig duurzame, blanke ui.

A — Galathee

Kweker en handelaar: Maarten C. van Nieuwenhuijzen, Achthuizen.

Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig, weinig inwendig rood.

Wordt ook buiten Goeree-Overflakkee steeds meer gewaardeerd. Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hoge productiviteit ook zeer wel voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien door middel van plantuien.

A — Primeur

Kweker en handelaar: M. van Zielst, Nieuwe-Tonge.

Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig, weinig inwendig rood.

Ondervindt evenals Galathee ook buiten Goeree-Overflakkee steeds meer waardering, en wel vooral in Zeeland.

Is wegens zijn vroegrijpheid en hoge productiviteit eveneens zeer geschikt voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien, d.m. v. plantuien.

A — Favoriet

Kweker en handelaar: N.V. Wed. P. de Jongh, Goes.

Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, duurzame ui met weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood.

Blijft in Zeeland steeds meer terrein winnen. Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hoge productiviteit wellicht ook goed voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantuien.

B — Westerloo

Kwekers: H. Lodder en P. Luijendijk. Voortkweker en handelaar: H. Lodder, Goedereede. Vroegrijpe, bolvormige, uniforme, productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig, tamelijk weinig inwendig rood.

Leent zich wegens zijn vroegrijpheid en hoge productiviteit wellicht ook goed voor de teelt van een zéér vroeg gewas uien d.m.v. plantuien. Ook voor dit ras neemt de belangstelling in Zeeland allengs meer toe.

B — Willemslover

Kweker en handelaar: Johan van Nieuwenhuijzen, Achthuizen. Vrij laatrijpe, bolvormige, tamelijk uniforme, productieve, duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Zeer weinig sterk uitwendig, weinig inwendig rood.

Is iets minder oogstzeker in voor de teelt van uien ongunstige jaren. Heeft in de practijk nog geen ingang gevonden.

Noord-Hollandse Strogele type

G — Noord-Hollandse Strogele Ui

Productieve, min of meer platte, matig duurzame, blanke ui.

A — Bola

Kweker en handelaar: Jacob Jong, Noordscharwoude. Vrij laatrijpe, bolvormige, uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Zeer weinig uitwendig, weinig inwendig rood.

Is iets minder oogstzeker in voor de teelt van uien ongunstige jaren.

Ondervindt waardering in N.-Holland, kan zich echter op Goeree-Overflakkee en in Zeeland niet handhaven.

B — Record

Kweker en handelaar: Bart van Loenen, Zuidscharwoude.

Tamelijk vroegrijpe, platte, tamelijk uniforme, zeer productieve, tamelijk duurzame ui met weinig dikhalzen. Tamelijk sterk uitwendig, zeer weinig inwendig rood.

Heeft tegenover Bola het voordeel, wat vroeger rijp te zijn, doch voor Goeree-Overflakkee en Zeeland misschien ten onrechte het bezwaar van een platte vorm. Beperkt zich nog slechts tot N.-Holland.

Zeeuwse Bruine type

G — Zeeuwse Bruine Ui

Matig productieve, omgekeerd peervormige tot bolvormige, zéér duurzame, roodgetinte ui.

A — Perijka

Kweker: Ir C. Koopman (1922 en 1928). Voortkweker en handelaar: Centraal Bureau, Rotterdam. Vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot bolvormige, tamelijk uniforme, tamelijk productieve, tamelijk duurzame ui met weinig dikhalzen. Tamelijk laag percentage sterk uitwendig, zeer veel inwendig rood.

Komt in duurzaamheid overeen met de vertegenwoordigers van het Rijnsburger type, terwijl de productiviteit beslist geringer is.

Bewaarprouven gaven de indruk, dat deze selectie iets minder gevoelig is voor koprot.

A — Wevo

Kweker en handelaar: P. Voogd, Goedereede. Vroegrijpe, omgekeerd peervormige tot bolvormige, tamelijk uniforme, productieve, duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Laag percentage sterk uitwendig, vrij veel inwendig rood.

Vertoont tamelijk veel overeenkomst met de Perijka ui.

A — Oranje

Kweker en handelaar: Ir J. B. Mijs, Sommelsdijk.

Zeer vroegrijpe, omgekeerd peervormige, tamelijk uniforme, tamelijk productieve, tamelijk duurzame ui met zeer weinig dikhalzen. Tamelijk laag percentage sterk uitwendig, zeer veel inwendig rood.

Is de meest karakteristieke vertegenwoordiger van het Zeeuwse Bruine type door kleur en vorm.

Uit bewaarprouven bleek, dat deze selectie minder gevoelig is voor koprot.

Noord-Hollandse Bloedrode type

G — Noord-Hollandse Platte Bloedrode

Grote, platronde, paarsrode, sterksmakende ui van uitstekende houdbaarheid. Wordt bij Maastricht o.a. ook als plantui gebruikt, speciaal door de mijnwerkers.

N — Sel. Jacob Kamper

Kweker en handelaar: N.V. Jác. Kamper, Bovenkarspel.

Tamelijk vroegrijpe, platte, tamelijk uniforme, weinig productieve, fraai gelijkmatige, paarsrode getinte ui met zeer weinig uitwendig bleekrood en zeer weinig dikhalzen.

Overtreft in duurzaamheid ver iedere selectie van de andere typen. De belangstelling voor deze ui draagt vooralsnog een zeer plaatselijk karakter.

VERGELIJKEND OVERZICHT VAN DE EIGENSCHAPPEN DER UIENSELECTIES

Het Nederlandse uiensortiment	Vroegrijpheid	Vorm	Uniformiteit van vorm	Prod. in % van Perijka 1943/47	Duurz.h. in % v. Perijka '43/47	Dikhalzen in % 1943/47	Roodkleuring in % 1943/47		
							sterk uitw. rood	inw. rood	uitw. bleekr.
Rijnsburger type									
Galathee	8	b	8	107	96	1,1	0,4	4	
Primeur	8	b	8	103	98	0,9	1	7	
Favoriet	8	b	8	109	103	1,5	0,5	6	
Westerloo	8	b	8	105	104	0,8	0,7	6	
Willemslover	6	b	7	104	104	2,2	0,8	5	
N. Holl. Strogele type									
Bola	6	b	8	109	98	2,2	0,8	5	
Record	7	pl.	7	107	92	1,6	0,2	2	
Zeeuwse Bruine type									
Perijka	8	ope/b	7	100	100	1,1	6	24	
Wevo	8	ope/b	7	101	103	0,5	2,1	13	
Oranje	9	ope	7	97	100	0,5	6,3	34	
N. Holl. Bloedrode type									
Sel. Jacob Kamper	7	pl	7	85	144	0,3	-	-	0,5

Bij vroegrijpheid en uniformiteit van vorm is een hoger cijfer gegeven, naarmate de betreffende eigenschap meer ontwikkeld is. b = bolvormig; pl = plat; ope = omgekeerd peervormig.

In bovenstaande tabel zijn geen gegevens verwerkt over het jaar 1945. Tengevolge van de toen heersende omstandigheden was het niet mogelijk de selectiewedstrijden normaal te laten doorgaan.

Pootui en winterui

G — Zwijndrechtse Pootui

Matig wintervaste, omgekeerd peervormige tot bolvormige, productieve, vrij zachte, blanke dan wel min of meer gevlamde ui.

Plantui

A — De in deze Rassenlijst opgenomen vertegenwoordigers van het Rijnsburger type.

A — Gelbe Runde Zittauer Riesen.

Herkomst: Samenzucht F. C. Heinemann, Erfurt, Duitsland (Russische zône). Zéér vroegrijpe, platte, uniforme, waarschijnlijk tamelijk productieve en duurzame ui met tamelijk weinig dikhalzen. Geen sterk uitwendig, weinig inwendig rood. Gevoeliger voor valse meeldauw dan Nederlandse uienrassen.

INMAAKUITJES
(*Allium cepa* L.)

Zoals de naam reeds aanduidt, worden deze uitjes uitsluitend voor inmaakdoeleinden gebruikt. De Zeeuwse eilanden Tholen en Sint Philipsland vormen de belangrijkste cultuurcentra.

Van het uit Italië geïmporteerde zaad zaait men tegen 80 à 90 kg per ha breedwerpig. Uiteraard speelt de verpleging van het

gewas een bijzonder grote rol. Het onkruid kan de teler geweldige parten spelen, zodat schoon land meer dan ooit een vereiste is. De oogst vindt plaats in de tweede helft van Juli. Het gebezigde ras wordt aangeduid als Zilverui. Opmerkelijk is, dat dit uitje resistent is tegen kroefziekte dan de rassen van de gewone zaai-ui.

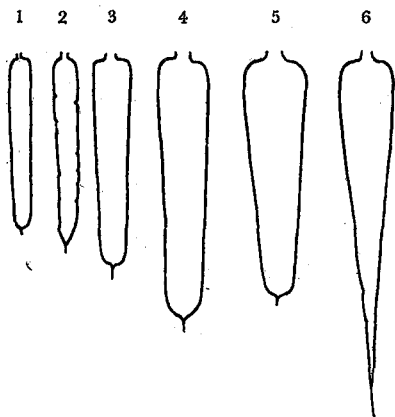
In de prijscouranten van de Nederlandse zaadhandel vindt men nog een aantal rassen genoemd, welke hieronder volgen. In hoeverre dit onderscheid in rassen op wezenlijke kenmerken is gebaseerd, vormt nog een onderwerp van studie. In de alleraatste tijd onderzoekt de Nederlandse Uien-Federatie de mogelijkheid tot het telen van zilveruienzaad in eigen land. Ook heeft de Nederlandse Uien-Federatie de aandacht gevestigd op het Pareluitje (*Allium ampeloprasum* L.). Botanisch behoort dit uitje derhalve tot een andere soort dan de overige vertegenwoordigers in de groep der inmaakuitjes, die gezamenlijk onder de soort *Allium coepa* L. vallen.

Evenals bij de sjalot geschiedt hier de vermeerdering niet door zaad, maar door jonge bolletjes, die in de grond gevormd worden (klisters). Men zaait bolletjes ter grootte van een erwt omstreeks half Augustus bij een rijenafstand van 22½ cm tegen 450 kg per ha. Het gewas, dat zéér wintervast is en op het eerste gezicht enigszins aan wintertarwe doet denken, wordt begin Juli van het volgend jaar geoogst. De cultuur is oogstzeker en daardoor bijzonder voor volkstuinders aan te bevelen.

- A — Zilverui (St Jansui)
- A — Koningin Zeer Vroege Kleine Witte (La Reine)
- A — Platronde Witte Inmaak (Nocera)
- B — Barletta Vroegste Zilverwitte
- B — Allervroegste Wonder
- B — Witte Parijse
- N — Parelui (*Allium ampeloprasum* L.)

WORTEL (*Daucus carota* L.)

In de tuinbouw worden alleen roodvlezige wortels geteeld. De teelt vindt plaats onder warm en koud glas en in de volle grond, volvelds of in combinatie met andere gewassen. Men kan een geleidelijk verlopende reeks van rassen opstellen, waarin aan de ene zijde de fijnste, kortlovige typen staan, die geschikt zijn voor broei onder glas, en waarin aan de andere zijde de grofste vormen der winterwortels staan. Over het algemeen wordt het gedrag van een wortelras vrij sterk beïnvloed door de groeiomstandigheden en verder zijn er veelal tal van verschillende selecties van eenzelfde ras.

- 1 = Amsterdamse Bak
- 2 = Amsterdamse Vollegronds
- 3 = Nantes
- 4 = Berlikumer
- 5 = Flakkece Stomppuntige
- 6 = Nijmeegse

Teelt voornamelijk onder glas

A — Amsterdamse Bak Extra Fijne Kortlof (Transparant)

Wortel fijner en korter dan gewone Amsterdamse Bak, stomppuntig met zeer fijne mergcylinder. Loof zeer fijn, staat op kleine kroon, ontwikkelt zich onder glas matig sterk. Voor warm platglas, kas, warenhuis. Op zeer lichte, humusrijke veengronden, ook wel onder koud platglas. Voor buiten als regel ongeschikt, niet sterk genoeg om de wisselende weersinvloeden te doorstaan.

Teelt onder glas en in de volle grond

A — Amsterdamse Bak

Wortel langer en flinker dan bovenstaande. Mergcylinder wat groter. Stomppuntig. Loof eveneens wat grover, maar toch nog fijn en kort in vergelijking met andere rassen. Wordt op de zand-, zavel- en kleigronden onder (meest koud) glas geteeld, maar op de humusrijke lichte- en op de veengronden minder, omdat daar de loofontwikkeling onder glas te sterk wordt. Op deze laatste kan men dit ras derhalve zeer goed in de volle grond telen. Op humusarme- en zware gronden daarentegen gaat dit minder goed, omdat daar de loofontwikkeling bij vollegrondsteelt te zwak wordt. Voor broeipepen minder geschikt, want dan meestal te veel loof. Zeer veel geteeld ras.

Teelt uitsluitend volle grond; halflange wortels

A — Amsterdamse Vollegronds

Wortel ongeveer als Amsterdamse Bak, maar grover en minder stomppuntig. Loofgroei krachtiger. Voor de volle grond en wel in hoofdzaak op de zwaardere gronden. Op de humusrijke lichtere gronden groei vaak te wild, althans in de zomer.

A — Nantes

Wortel cilindervormig, van boven tot beneden bijna even dik, stomppuntig. Langer en dikker dan Amsterdamse Vollegronds. Vormt spoedig een flinke, goed gekleurde wortel. Pit geel. Zoet. Loof tamelijk grof en krachtig. Als zomerwortel op veengrond vaak te grof, en te lang en te zwaar loof.

A — Touchon (Rode Kaars)

Nantes-type. Halflange, vroege, cilindervormige, rode, stomppuntige wortel, iets boven de grond groeiend. Stevig loof. Niet voor glasteelt. Kleur beter dan die van Nantes, pit rood (mits het goede type wordt geleverd).

B — Vertou (Venlose Broel)

Komt, wat de vorm betreft, het dichtst bij Amsterdamse Bak. Wortel donkerrood, zeer zoet met een weinig hart. Verenigt vroege van de Amsterdamse Bak met het forsere worteltype van de Nantes.

Stevig, vrij fors loof.

Teelt uitsluitend volle grond; lange of winterwortels

G — Berlikumer

Wortel tamelijk lang en dik, cilindervormig, stomppuntig, met voor een winterwortel betrekkelijk weinig merg. Helder-

rood van kleur. Loof tamelijk krachtig. Een winterwortel van betere kwaliteit, maar over het geheel wat zwakker en minder productief dan de Flakkeese. Goed bewaarbaar. Voldoet op alle gronden, mits in oude kracht geteeld.

Selecties:

A — Berlikumer, sel. Ids. Bierma

Selectie van Ids. Bierma, Holwerd, uit Berlikumer. Verenigt in zich hoge kwaliteit en hoge opbrengst en wijkt daarvoor iets van het gewone type Berlikumer af. Het loof is krachtig. De wortel is fors, recht, cilindervormig, stomppuntig, groter dan de gewone Berlikumer. Zowel in onvolgroeide als in volgroeide toestand betere kwaliteit dan de gemiddelde Berlikumer. Pit tamelijk dik, maar goed verbonden met het omringende vlees en meestal mooi, oranje-rood gekleurd. Smaak zoet.

A — Berlikumer, selectie B. J. Hiemstra

Selectie van B. J. Hiemstra, Tjummarum, uit de Berlikumer. Vertegenwoordigt meer het gewone type Berlikumer, in goed geselecteerde vorm. Behoorlijke opbrengst en kwaliteit.

G — Flakkeese Stomppuntige

Wortel middellang, zwaar, cilindrisch tot kegelvormig, meest stomppuntig, met tamelijk weinig merg. Lichtrood van kleur, merg lichtgeel. Loof krachtig. Goede opbrengst.

B — Nijmeegse

Wortel zeer lang, vrij dun, kegelvormig, met spitse punt en met tamelijk weinig merg. Loof krachtig. Voor lichte gronden.

VI. KEUKENKRUIDEN

Snijselderij

Peterselle

SNIJSELDERIJ (*Apium graveolens* L.)

Snij-, struik- of bosselderij dient tot het kruiden van spijzen. De voornaamste teeltcentra zijn IJsselmonde, het Westland met de kring daaromheen, Rijnsburg, de omgeving van Amsterdam, Utrecht en Noord-Oost Groningen. Verder volgen dan nog Venlo, Breda, IJsselmuiden en enige andere plaatsen.

A — Amsterdamse Fijne Donkergroene

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladstelen zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door. Speciaal voor de teelt onder glas. Bij Amsterdam geteeld op de bakken, waarop komkommers hebben gestaan.

A — Westlandse Fijne

Matig hoog wordend met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn, hoewel iets grover dan van de Amsterdamse Fijne Donkergroene.

A — Gewone Snij (Lange Bos, Grove Struik)

Forse groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zoveel bladstelen per plant als bij Amsterdamse Fijne Donkergroene. Voor voorjaarsteelt in de volle grond, speciaal voor de drogerij. Grote opbrengst.

B — Zwolse Krul

De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesneden, zodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard. Wordt bij Zwolle onder glas en in de volle grond geteeld.

B — Holpijp of Weeuwenselderij

Een fors, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

PETERSELIE

(*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw = *P. sativum* Hoffm.)

Bij peterselie onderscheidt men rassen, die geteeld worden voor het blad (snijpeterselie) en andere, die voor de wortel geteeld worden (wortelpeterselie). De laatstgenoemde vindt in hoofdzaak afzet bij particulieren.

Snijpeterselie

A — Gewone Snij (Amsterdamse Snij)

Fors gewas met grote, gladde bladeren. Kan dikwijls gesneden worden. Goed voor de fabriek.

B — Fijngekrulde (Moskrul, Dwerg)

Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.

B — Fijngekrulde Donkergroene

B — Kroeskop

Het laagst groeiende ras. Zeer fijn gekruld, heldergroen blad. Voor particulieren.

B — Varenbladige

Voor particulieren.

B — Emerald (Smaragd)

Voor particulieren.

Wortelpeterselie

B — Korté Dikke

B — Halflange

B — Lange

VII. BIJZONDERE GEWASSEN

Maïs

Tabak

Aardbei

MAIS

(*Zea mays* L.)

Van de maïs zijn er twee botanische variëteiten, die veel in de tuinbouw worden geteeld. Dat zijn:

- Suikermaïs (*Zea mays* L. var. *saccharata* (Koern.) Asch & Graebn.)
- Pofmaïs (*Zea mays* L. var. *everta* Bail.)

De suikermaïs wordt geteeld om de onrijpe (zgn. melkrijpe) kolven. Men kan deze in hun geheel op de wijze van asperges voorbereiden of zich uitsluitend tot de maïskorrels bepalen. Deze laatste eet men zo rauw van de kolf of men gebruikt ze op de wijze van doperwten. In plaats van zetmeel bevatten de korrels van suikermaïs veel dextrine en wat suiker, waardoor zij zoet zijn. Suikermaïs wordt geteeld op de wijze van gewone maïs, alleen met dit verschil, dat men iedere plant afzonderlijk in het oog moet houden, om de kolven in het juiste stadium te kunnen oogsten.

Pofmaïs is een harde maïsoort, die kolven met kleine korrels voortbrengt, bij welke het glazige gedeelte van de korrel over het melige deel overweegt. Er zijn rassen met spitse korrels en andere met ronde. De kolven van de pofmaïs moeten geheel rijp zijn, voordat men ze kan oogsten.

Over de rassenkeuze van deze twee maïsvariëteiten kan in dit stadium nog niet veel worden gezegd. Vóór de oorlog importeerde men het zaad meestal uit Amerika. Een veel gebruikt suikermaïsras was de Golden Bantam, een tamelijk vroeg ras. Door Ir J. Riemens is verder wel aanbevolen de Adam's Extra Early. Voor zover ons bekend, is er echter één bedrijf in ons land, dat met eigen suikermaïsrassen in de handel komt. Dit is het Amerikaanse Maïshuis van Herman A. Bennink te Apeldoorn. Dit bedrijf lanceert Bennink's Augustuspluk, een zeer vroeg ras, en Bennink's Septemberpluk, die wat forser en later is. Bijzonderheden over deze rassen vindt men in de mededelingen van de heer Bennink aan zijn afnemers. Dit zelfde bedrijf brengt ook een drietal pofmaïsrassen in de handel, nl. Geel Cnal-Coren, Zwart Cnal-Coren en Geelwit Cnal-Coren.

Ir D. Bloemsma teelde Golden Bantam en Mammouth in 1943 met succes als nateelt onder staand glas, tevoren met potkluit opgekweekt.

TABAK

(*Nicotiana tabacum* L.)

De tabak (*Nicotiana* L.) behoort tot de familie der Solanaceae; over de soortafbakening heerst geen volkomen overeenstemming; velen onderscheiden drie hoofdsorten met ongeveer 40 variëteiten n.l.:

I. *Nicotiana tabacum*, Virginiatabak of gewone tabak.

II. *Nicotiana macrophylla* of Marylandtabak.

III. *Nicotiana rustica* of Violtjes- of Boerentabak.

Bij al deze tabaksoorten treft men een groot aantal variëteiten aan, welke door natuurlijke en kunstmatige kruising nog steeds vermeerderen. Kruising kan niet alleen tussen de variëteiten van één soort plaats vinden, doch deze is ook mogelijk tussen de variëteiten van *N. tabacum* en *N. macrophylla* (hoewel niet vaak voorkomend volgens sommigen). Kruising tussen *N. rustica* en de twee andere soorten schijnt vrijwel uitgesloten te zijn.

Comes deelt de cultuurvormen van de tabak slechts in twee soorten in, n.l.: 1e *N. tabacum* en 2e *N. rustica*.

De tot *N. tabacum* behorende rassen zijn volgens hem meestal afgeleid van de zes hoofdvariëteiten: 1. var. *fruticosa*, 2. var.

lancifolia, 3. var. virginica, 4. var. brasiliensis, 5. var. havanensis, 6. var. macrophylla.

De tot *N. rustica* behorende soorten deelt hij eveneens in zes variëteiten in, n.l.: 1. var. texana, 2. var. jamaicensis, 3. var. brasilia, 4. var. asiatica, 5, var. humilis, 6. var. scarba.

Andere onderzoekers, zoals Anastasia en Preiszecker, volgen een gewijzigde indeling.

Wanneer we ons aan de indeling in drie soorten houden, dan komen we tot de volgende hoofdkenmerken van ieder:

I. *Nicotiana tabacum*, Virginiatabak of gewone tabak

De bladeren staan dicht tot betrekkelijk dicht aan de stengel en hangen meestal in rechte tot scherpe hoeken af. Vorm der bladeren lancet- tot eivormig, boven of onder het midden breder wordend. De zijnerfven staan scherphoekig op de middennerf. De bladsubstantie is dik en meestal iets blazig, ofschoon variëteit en teeltwijze hierop van invloed kunnen zijn. Stengel vertakt zich in de bovenste helft. Kleur der bloemen is van bleekrose tot vleesrood, zij staan in de vorm van een schijnkrans, soms ook als een tros. Sommige variëteiten hebben een meer compacte, andere weer een meer losse bloeiwijze. De kroonbuis van de bloem is lang, recht, rolrond en bovenaan klokvormig opgeblazen. Bloemslippen zijn lang, toegespitst en in meerdere of mindere mate omgebogen. De bloei valt in Juli, het zaad is in September rijp. Deze soort komt, zoals de naam aanduidt, uit de staat Virginia, evenwel is zij in tal van andere streken ingevoerd; in Europa is zij vooral in Duitsland en Nederland algemeen verbreid. Dit vindt vooral zijn oorzaak in de omstandigheid, dat de Virginiatabak voor zijn ontwikkeling niet zulk een warm klimaat nodig heeft als b.v. de Marylandtabak.

Van de Virginiatabak kent men twee ondersoorten, n.l. ongesteelde Virginiatabak met zittende bladeren en gesteelde, dus met gesteelde bladeren. De gesteelde, zowel als de ongesteelde Virginiatabak wordt verder nog onderverdeeld naar de vorm der bladeren in verschillende variëteiten.

II. *Nicotiana macrophylla* of Marylandtabak

De bladeren staan aan de stengel ver van elkaar verwijderd, de hoek, welke zij met deze maken is vrijwel recht. Bladeren zijn hartvormig, zowel breed als smal, eirond of eilancetvormig. Bladeren zijn geoord, d.w.z. aan de voet der bladeren bevindt zich een zgn. oortje. Zijnerfven staan vrijwel rechthoekig op de middennerf. De bladsubstantie is meestal iets blazig.

De stengel vertakt zich in de bovenste helft, de plant is over het geheel forser dan de Virginiatabak. Kleur der bloemen is rood tot roodachtig, vorm der bloemen gelijk aan die van de Virginiatabak. Het verschil hierbij is echter, dat het uiteinde van de bloemzoom bij de *N. macrophylla* zich meestal naar boven toe verlengt en verkort is toegespitst (stomper).

Aan de rand vertoont dan de bloemkroon (bij de oorspronkelijke vorm van *N. macrophylla* steeds, doch slechts zelden bij de variëteiten) een vijfhoek. De Marylandtabakken verlangen over het geheel warmere klimatologische omstandigheden; zoals de naam aanduidt zijn zij afkomstig uit de staat Maryland, welke zich door hete zomers kenmerkt. In onze streken wordt de Ma-

ryland niet veel verbouwd. Evenals bij de Virginiatabak, onderscheidt men ook hier een ongesteelde, zowel als een gesteelde soort, terwijl de onderscheiding verder ook hier wordt doorgevoerd naar de vorm der bladeren.

III. *Nicotiana rustica* of Viooltjes- of Boerentabak

De bladeren hiervan zijn langgesteeld, rond tot ovaal van vorm, van een geelgroene tot diepgroene kleur en staan vrijwel rechthoekig op de stengel. De bladsubstantie is blazig, glad en dik, de zinnerven staan rechthoekig op de zeer dikke hoofdnerf.

In groene toestand doen de bladeren veel denken aan koolbladeren, na het plukken en drogen zijn zij vrij dun en elastisch.

De stengel vertakt zich reeds van de grond af, de plant bereikt een hoogte van ongeveer 1 m. De stengel is minder recht, bovendien harder en gladder dan die van de beide vorengenoemde soorten. De bloemkleur is geelachtig-groen tot geel, de bloembuis is kort, van het begin af opgeblazen, omgekeerd eivormig en aan de bodem ingesneden. De bloemzoom is verbreed, gevouwen en heeft duidelijk afgeronde slippen.

Het land van afstamming is niet nauwkeurig bekend, men neemt ook hiervoor Amerika aan, alhoewel de plant hier niet zijn volle wasdom bereikt, doch veeleer in Syrië. In onze streken wordt de *N. rustica* weinig verbouwd, alhoewel zij de minste aanspraken maakt ten aanzien van het klimaat, hetgeen zijn oorzaak vindt in de mindere kwaliteit van het product, dat deze soort opbrengt.

Bij de *N. rustica* onderscheidt men naar de vorm der bladeren twee ondersoorten, n.l. de grootbladige *rustica*, waarvan de bladeren eirond tot hartvormig zijn met een leerachtige, glanzende en blazige bladsubstantie, terwijl de bloeiwijze een korte, in elkaar gedrongen tros is, en verder de kleinbladige *rustica* met kleinere, gladde, eironde, naar de voet toe smaller wordende bladeren, geen blazige bladsubstantie en met als bloeiwijze een losse, lange tros.

Terwijl de eerste een tabak oplevert van minder kwaliteit, geeft de tweede soort een kwaliteit tabak, welke redelijk goed tot goed is te noemen.

Voor de vervaardiging van tabaksfabrikaten komen, wanneer men tenminste aan kwaliteiten de hand wenst te houden, voor onze omstandigheden, slechts variëteiten van *Nicotiana tabacum* in aanmerking. De *Nicotiana rustica* is meer geschikt voor de nicotine-winning en dan nog die variëteiten hiervan, die een hoog nicotinegehalte hebben. Mogelijk is de *rustica* ook voor pruimtabak te gebruiken, alhoewel men onder de *Tabacum* variëteiten er ook meerdere aantreft, die hiervoor uitermate geschikt zijn. De rassenkeuze houdt enerzijds verband met het teeltdoel (sigaren-, kerf-, pruimtabak), anderzijds tot op zekere hoogte met de grondsoort. Hieronder volgt een overzicht van de meest aanbevelenswaardige rassen voor verschillende doeleinden, maar het rassenvraagstuk is hiermede nog geenszins opgelost; door importeren van zaad van belangrijke buitenlandse rassen, gepaard met een doelmatige selectie en kruising, zal men tot typen dienen te komen, welke — aangepast aan onze klimatologische omstandigheden en verschillende grondsoorten — aan het gestelde doel beantwoorden.

Naast vroegrijpheid, hetwelk van primair belang moet worden geacht, dient de kwaliteit, voornamelijk voor het verkrijgen van dek- en omblad, op de voorgrond te staan, terwijl andere factoren, zoals opbrengst en ziekteresistentie evenmin uit het oog mogen worden verloren. In hoeverre aan al deze eisen tegemoet kan worden gekomen zal de tijd moeten leren.

Sigarettabak

Bij de teelt van sigarentabak staat ons voornamelijk het verkrijgen van dek- en omblad voor ogen; de hiervoor gebruikte variëteiten kunnen in hun oogstamenstelling een meer of minder groot percentage hieraan opleveren, terwijl de rest van de oogst, al naar de hoedanigheid, geschikt is als sigaren-binnengoed of rooktabak (pijptabak). Geschikte sigarensoorten zijn:

Mont Calme Brun, geïmporteerd uit Zwitserland. Een zaadvast kruisingsproduct tussen de vroegere Amersfoorter (Maryland-type) en White Burley. Vroegrijp type, vrij dunne hoofdnerf, blad kleurt mooi op, goed aroma.

Zand en aardgoed zeer geschikt voor dek- en omblad; goede opbrengst. Moet tegen rijpaan geplukt worden.

Havanna Ilc (Slits No 11), een selectie van Forchheim (Duitsland). Middelvroeg type, vrij dunne hoofdnerf, blad kleurt mooi vaal op, vrij neutraal van aroma. Zand en aardgoed zeer geschikt voor dek- en omblad; goede opbrengst. Gevoelig voor ratelziekte. Moet tegen rijpaan geplukt worden.

Hongaars Gartenblatt, geïmporteerd uit Hongarije.

Vroegrijp type, matig dikke hoofdnerf, blad kleurt moeilijk egaal op (marmering!), neutraal tot zwak aromatisch. Zand en aardgoed zeer geschikt voor dek- en omblad; blad iets bros, met vooral in droge jaren neiging tot inscheuren aan de randen. Flinke opbrengst. Moet tegen rijpaan geplukt worden. Kan ook als kerftabak goede diensten bewijzen.

Havanna Connecticut, geïmporteerd uit Amerika; door de Stichting Proeftuin voor Tabak te Wageningen zuiver uitgeselecteerd. Middelvroeg type; vrij dunne hoofdnerf, fijne zijnerf, waardoor aardgoed en zandgoed zeer geschikt voor dek- en omblad. Vrij neutraal van aroma; flinke opbrengst. Moet tegen rijpaan geplukt worden.

Burley Ostmark, geïmporteerd uit Oostenrijk. Middelvroeg tot vrij laat type; matig dikke hoofdnerf. Droogt moeilijk op, zandgoed geeft onder gunstige omstandigheden goed dekblad, aardgoed geeft zeer goed ombladmateriaal, Zeer goed van aroma en goede brand. Flinke opbrengst; moet tegen rijpaan geplukt worden.

Levano, (No 19) een selectie van Prof. Honig uit een oud landras uit de omgeving van Achterberg. Middelvroeg type, smalbladig, vrij dun van blad met fijne nerven, kleurt vrij donker op, uitstekend van aroma en van zeer goede brandbaarheid. Heeft goede dekbladeigenschappen, echter de kleur en de bladvorm zijn hiervoor minder gunstig. Middelmattige opbrengst, moet tegen rijpaan geplukt worden.

Maas en Waalse, (Slits No 25) een selectie van de tabaksteler G. Jansen te Boven Leeuwen uit een oud landras. Laatrijp type, matig dun blad, vrij dikke hoofdnerf, droogt lastig op; kan goed ombladmateriaal leveren.

Onder gunstige omstandigheden is het zand- en het gedeelte van het aardgoed geschikt voor dekblad. Is overigens ook geëigend voor kerftabak. Neutraal van aroma; forse groei met flinke opbrengst. Moet tegen rijpaan geplukt worden.

Kerftabak

Bij de teelt van kerftabak zullen wij ons voorlopig slechts hebben te bepalen tot de z.g. luchtgedroogde (air-cured) tabakken, waarbij wij dan enigermate het onderscheid kunnen maken tussen „light air-cured” (lichtkleurige) tabakken, welke vrijwel neutraal van aroma zijn en als vulmateriaal in de kerf- en sigarettenindustrie kunnen worden aangewend en „dark air-cured” (donkergekleurde) tabakken, die iets meer aroma hebben en speciaal voor de kerf kunnen worden gebruikt en wellicht tot op zekere hoogte in sommige gevallen ook in de sigarettenfabricage. Als geschikte kerftabakrassen kunnen wij noemen:

White Burley, geïmporteerd uit Amerika; kenbaar aan de sprekend witte hoofdnerf. Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf, vroegrijp type, bladeren, evenals de stam, kleuren bij het rijpen geel. Kleur van het gedroogde blad geelbruin — lichtbruin; neutraal van aroma, waardoor geëigend als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet tegen rijpaan geplukt worden. Flink opbrengst.

Burley IV, geselecteerd uit de Burley Italiana. Geeft zeer grote bomen met vaak meer dan 40 bladeren (groen), van flinke grote en zeer goede vorm. Middelvroeg type; matig dikke hoofdnerf; plant vormt nagenoeg geen dieven en vertegenwoordigt het burley-type in optima forma. Kleur van het gedroogde blad lichtbruin tot egaal dogbruin; neutraal van aroma en smaak, waardoor geëigend als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet tegen rijpaan geplukt worden. Uitstekende opbrengst. Bij tegen rijpaan plukken door goede kleuren, neutrale smaak en zeer goede bladvorm waarschijnlijk voor de sigarenfabricage geschikt.

Virginia American Gold, geïmporteerd uit Amerika.

Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf. Vroegrijp type, bladeren kleuren bij het rijpen geel, aan de stam kleur van het gedroogde blad geel- tot roodbruin; vrij neutraal van aroma, waardoor geëigend als vultabak voor kerf en sigaretten. Moet rijp geplukt worden. Flink opbrengst.

Virginia Gold A, Selectie van Forchheim.

Grote bladeren met matig dikke hoofdnerf. Evenals de andere Virginia-typen in de aanvang traag groeiend. Vroegrijp type; bladeren aan de stam lichtgeel groen. Kleur van het gedroogde blad geel- tot roodbruin; vrij neutraal van aroma, waardoor geëigend als vultabak voor kerf en sigaretten. Goede opbrengst.

Muskateller Hong, geïmporteerd uit Hongarije

Grote, langwerpige bladeren met matig dikke hoofdnerf, middelvroegrijp type, kleur van het gedroogde blad licht tot donkerbruin; zeer goed van smaak en aroma en van goede brand. Geëigend als kerftabak, moet dan vrij rijp geplukt worden. Flink

opbrengst. Bij het rijpaan plukken is het zandblad zeer geschikt voor dekblad, het aardgoed kan dan stevig ombladmateriaal leveren.

Pruimtabak

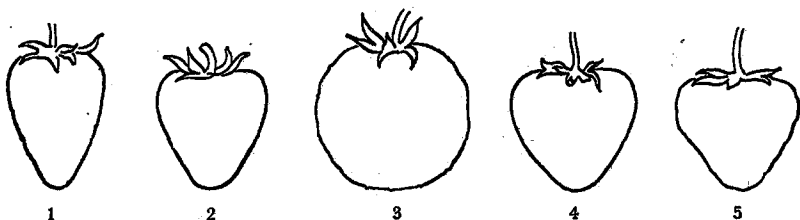
Als pruimtabak is de Kentucky het meest geschikt, ofschoon ook verschillende andere variëteiten bij een geëigende bemesting en op daarvoor geschikte grond een voor dit doel goed bruikbaar product kunnen leveren.

Kentucky Italia, geïmporteerd uit Italië.

Zeer grote bladeren met dikke hoofdnerf. Matig laatrijp type; kleur van het gedroogde blad van licht tot donkerbruin. Flinke opbrengst. Onder gunstige omstandigheden kan het zandblad ombladmateriaal opleveren, de overige bladeren kunnen dan als binnengoed voor sigaren of voor de kerf worden gebruikt en geven dan een geurige, pittige melange.

AARDBEI

(Ongewijzigd overgenomen uit de Beschrijvende Rassenlijst voor Fruit 1948)

1 = Deutsch Evern 2 = Madame Lefebvre 3 = Madame Moutot 4 = Oberschlesien
5 = Jucunda

A. Aanbevelenswaardige rassen

1. Deutsch Evern

Vroege Mof, Early Evern, Tuckswood Early, Rufus. In 1903 gewonnen door J. Böttner te Frankfort a. Oder, uit een kruising van (Helgoland x König der Frühen) x (Garteninspektor Koch x König der Frühen); in de handel gebracht door Soltwedel. Schaal, Stein-, Beeren- und Schalenobst, p. 90, gekl. pl.; Deutschl. Obsts. Bd. VII, No. 265, gekl. pl.; Journ. Royal Hort. Soc., 58, 1933, p. 166, afb.; Oldham, Strawberries, 1945, p. 9, afb.

Blad vlak, lichtgroen, middelste blaadje veel langer dan breed, bladsteel afstaand behaard. Vrij veel uitloperplanten, uitlopers rood. Verschillende typen. Gevoelig voor aardbeimijt, virus en aaltjes. Bloem tweeslachtig, zeer vroeg. Veel kans op schade door nachtvorst. Vrucht vroeg, eerste vruchten vrij groot, latere en aan meerderjarige pollen vrij klein, tamelijk lang kegelvormig, kleur vrij gelijkmatig bloedrood, inwendig wit, iets roodachtig; plukt tamelijk moeilijk zonder dop; vrij zacht, sappig, zeer goed

EIGENSCHAPPEN VAN DE AARDBEIRASSEN IN CIJFERS EN LETTERS

Rassen per groep in volgorde van rijptijd	Plant						Bloem		Vrucht							
	Groei- kracht	Ontwik- keling uitlopers	Vruchtbaar- heid	Winterhard- heid	Resistentie tegen aardbeemijf	Resistentie tegen virus	Bloetijd	Rijptijd vrucht	Pluk zonder dop	Grootte vrucht	Stevigheid vrucht	Sappigheid vrucht	Aantrekkelijk uiterlijk vrucht	Smaak vrucht	Geschiktheid voor pulp	Geschiktheid voor snelvruchten
A. Aanbevelenswaardige rassen																
1. Deutsch Evern	3	4	4	3	1	1	v 5	v 5	3	3	2	4	4	5	4	3
2. Madame Lefebvre	4	4	4	2	2	3	v 4	v 4	2	3	2	3	3	2	2	2
3. Madame Montot	5	4	4	2	2	2	m 3	m 3	5	3	3	2	2	3	3	1
4. Oberschlesien	4	2	4	4	1	2	m 3	m 3	2	4	3	3	4	3	2	4
5. Jucunda	4	3	4	1	1	2	1 1	1 2	3	3	3	4	3	4	4	3
B. Aanvallende rassen																
6. Scarlet	3	5	3	5	1	3	m 4	m 4	5	1	3	3	3	4	3	1
C. Beproevenswaardige rassen																
7. Roem van Apeldoorn (Laxton v. Glanerbrug)	4	4	4	3	1	-	v 5	v 5	1	2	3	3	3	4	2	2
8. Roem v. Ieperenburg	4	3 ¹⁾	4	3	1	-	m 4	m 4	2	4	3	4	4	3	2	2
9. Frau Miese Schindler	4	5	4 ¹⁾	3	-	3	1 1	1 1	2	3	2	4	4	4	1	3

Toelichting: In het algemeen geeft een hoog cijfer een gunstige ontwikkeling van de betrokken eigenschap aan.

Bloetijd: v = vroeg; m = middentijds; 1 = laat.

Rijpheid vrucht: v = vroeg; m = middentijds; 1 = laat.

1) Bij aanwezigheid van een bestuiver.

van smaak. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlies, gevoelig voor vruchtrot. Vruchtbaar. Voor verse consumptie en fabriek. Soms 2e bloei in de nazomer. Geschikt voor volle grond en onder glas; bij voorkeur als éénjarige teelt; leent zich goed voor najaarsteelt na korte-dag behandeling in Mei-Juni.

2. Madame Lefebvre

Anna Paulowna, Lacontabel, Marianne, President Roosevelt, Zuurtjes, Madame Lefebvre. Schaal, Stein-, Beeren- und Schalenobst, p. 101, gekl. pl.; Journ. Royal Hort. Soc., 47, 1922, p. 53; Oldham, Strawberries, 1945, p. 10, afb. In de handel gebracht door R. Hendriksen te Reeuwijk en genoemd naar een familie in die omgeving.

Blad sterk gegolfd en komvormig; vrij donkergroen, middelste blaadje ongeveer even lang als breed; bladsteel afstaand behaard. Vrij veel uitloperplanten, kleur uitlopers bruinig-oranje. Gevoeligheid voor aardbeimijt, aaltjes en bladvlekken vrij gering; gevoelig voor meeldauw; ongevoelig voor virus. Bloem tweeslachtig; vrij vroeg, veel kans op schade door nachtvorst. Vrucht vroeg, groot tot middelgroot, kegelvormig, bloedrood tot bessenrood, inwendig steenrood, plukt niet zonder dop. Vrucht matig zacht, matig sappig en flauw tot iets zuur van smaak. Zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlies. Vruchtbaar. Uitsluitend te gebruiken voor verse consumptie. Geschikt voor teelt in de volle grond en onder glas.

3. Madame Moutot

Madame Kooi, Prinses Juliana, Congo, Fraise tomate, Tomatenerdbeere. Schaal, Stein-, Beeren- und Schalenobst, p. 94, gekl. pl.; Deutschl. Obsts. Bd. VII, p. 276 c, gekl. pl.; Journ. Royal Hort. Soc., 47, 1922, p. 54; Oldham, Strawberries, 1945, p. 11; Les Meilleurs Fruits, 1928, p. 181. Franse aardbei, vermoedelijk uit het begin van deze eeuw.

Forse groeier. Blad vlak, blauw-groen, middelste blaadje ongeveer even lang als breed, bladsteel sterk afstaand behaard. Vrij veel uitloperplanten; uitlopers bruinig-oranje. Gevoeligheid voor aardbeimijt, bladvlekken en virus vrij gering; gevoelig voor meeldauw, zeer gevoelig voor aaltjes. Bloem tweeslachtig; vaak veel slecht ontwikkelde meeldraden; middelmatig vroeg. Kans op schade door nachtvorst vrij groot. Vrucht middelmatig vroeg, zeer groot en grof, zeer onregelmatig van vorm, kort kegelvormig tot hoogronde, grote vruchten sterk geribd en breed kamvormig; kleur ongelijkmatig, bessenrood tot matrood, inwendig oranjeachtig rood; plukt tamelijk moeilijk zonder dop. Vrucht vrij stevig, soms hol, matig sappig tot iets droog, vaak melig, matig tot goed van smaak. Zaadjes iets in het vruchtvlies ingezonken. Kan zeer productief zijn. Voor verse consumptie; bruikbaar voor pulp (grote en zeer rijpe vruchten vallen uiteen), ongeschikt voor snelvriezen. Uitsluitend voor volle grond, bij voorkeur klei. Voorzichtigheid met N-bemesting is geboden.

4. Oberschlesien

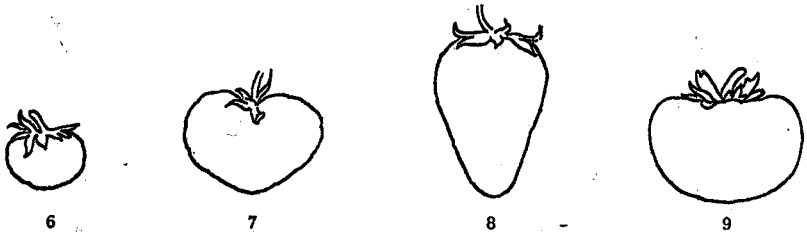
Moulin Rouge, Abenstein, Schaal, Stein-, Beeren- und Schalenobst, p. 98, gekl. pl.; Deutschl. Obsts. Bd. VII, no. 271 d, gekl. pl.; Journ. Royal Hort. Soc., 58, 1933, p. 162, 167; Oldham, Strawberries, 1945, p. 11. Vermoedelijk tussen 1914 en 1920 in Duitsland gewonnen door O. Schindler uit Sharpless × Ruhm von Köthen.

Blad zwak gegolfd, normaal groen, middelste blaadje even lang als breed, bladsteel afstaand behaard, vaak iets benedenwaarts. Matige tot vrij geringe ontwikkeling van uitloperplanten. Kleur uitlopers bruinig-oranje. Gevoeligheid voor aardbeimijt, aaltjes en bladvlekken vrij gering, matig gevoelig voor virus, zeer gevoelig voor wortelrot en verwante ziekten. Winterhardheid groter dan van Jucunda. Bloem tweeslachtig, middelmatig vroeg, lange, forse bloeiwijzen, kans op nachtvorstschade betrekkelijk gering. Vrucht groot tot middelmatig, kegelvormig, bloedrood, inwendig oranjerood; plukt moeilijk zonder dop, vrucht tamelijk stevig, vrij sappig, matig tot goed, iets zuur van smaak, zaadjes iets ingezonken in het vruchtvlees. Gevoelig voor verbranding in felle zon. Vruchtbaar. Door mooi uiterlijk veel gevraagd voor verse consumptie. Goed voor snelvriezen. Uitsluitend voor volle grond.

5. Jucunda

Amazone, Late Mof, Walluff, Elers Fruchtbare, Wüdericher Volltragende. Omstreeks 1854 gewonnen door J. Salter te Hammersmith, Engeland. Schaal, Stein-, Beeren- und Schalenobst, p. 96, gekl. pl.; Deutschl. Obsts. Bd VII, no. 272, gekl. pl.; Les Meilleurs Fruits, 1928, p. 173, afb.; Oldham, Strawberries, 1945, p. 14.

Blad vlak, normaal groen, middelste blaadje even lang als breed, bladsteel aanliggend behaard. Matig veel uitloperplanten; uitlopers groen met iets bruinig-oranje. Gevoelig voor aardbeimijt, vrij gevoelig voor virus, aaltjes, wortelrot en bladvlekken. Bloem tweeslachtig; laat. Weinig kans op schade door nachtvorst. Vrucht laat, middelmatig van grootte, kegelvormig, licht bloedrood, inwendig witachtig. Plukt gemakkelijk zonder dop. Vrucht tamelijk stevig, sappig, goed van smaak. Zaadjes iets buiten op het vruchtvlees. Vrij vruchtbaar. Zeer goed voor pulp; verse consumptie. Uitsluitend voor volle grond.

6 = Scarlet 7 = Roem van Apeldoorn 8 = Roem van Ieperenburg
9 = Frau Mieke Schindler

B. Aanvullende rassen

6. Scarlet

Bredase aardbei, Kleine Bredase, Nassauer, Skarlakans Smultron. Hedrick, Small Fruits of New York, 1925, p. 360, 382. Een van de weinige rassen van de winterharde, wilde Noord-Amerikaanse *Fragaria virginiana* Duch., die nog gekweekt worden. Zeer oud.

Blad vlak, dun, normaal groen, smal, middelste blaadje zeer

veel langer dan breed, scherp gezaagd. Bladsteel dun, aanliggend behaard. Zeer veel uitloperplanten; uitlopers rood. Gevoelig voor aardbeimijt en bladvlekken, verder geen ziekten; winterhard. Bloem tweeslachtig; vrij vroeg; rijkbloeiende bloeiwijzen; matige kans op nachtvorstschade. Vrucht matig vroeg, zeer klein, platronde; bloedrood, inwendig steenrood tot bloedrood; plukt goed zonder dop; matig stevig, vrij sappig, zeer geurig, goed van smaak. Zaadjes ingezonken in het vruchtvlees. Matig vruchtbaar; veel plukarbeid. Voor verse consumptie en fabriek (blik, jam); blijft heel bij koken. Volle grond. Nog slechts op kleine schaal bij Breda.

C. Beproevenwaardige rassen

7. Roem van Apeldoorn = Laxton van Glanerbrug

Roem van Apeldoorn minstens sinds 25 jaar rondom Apeldoorn onder glas geteeld; herkomst onbekend.

Laxton van Glanerbrug omstreeks 1920 door door A. Schuttevaër gevonden in Glanerbrug; via schooltuin te Frederiksoord bij Paterswolde in cultuur genomen.

Niet van elkaar te onderscheiden. Enige overeenkomst met Laxton's Noble, verschilt iets in blad en vrucht.

Blad iets komvormig en gegolfd, vrij donkergroen, middelste blaadje ongeveer even lang als breed, bladstelen afstaand behaard met wijnrode steunblaadjes. Middelmatic veel uitloperplanten, uitlopers bruinig-oranje tot rood. Gevoelig voor aardbeimijt, verder weinig ziekten. Bloem tweeslachtig; zeer vroeg, bloei van latere bloeiwijzen. Vrucht zeer vroeg, eerste vrij groot, latere matig groot tot vrij klein, breedronde tot niervormig, vrij gelijkmatig bloedrood tot besseroed, inwendig oranje-rood; plukt moeilijk zonder dop; vrucht vrij stevig, sappig, goed tot zeer goed, zoet van smaak. Zaadjes enigszins ingezonken in het vruchtvlees; rot minder dan Deutsch Evern; weinig gevoelig voor meeldauw. Voor verse consumptie. Onder glas; in volle grond vruchten te klein.

8. Roem van Ieperenburg

Kampioen, Zaailing Maarseveen.

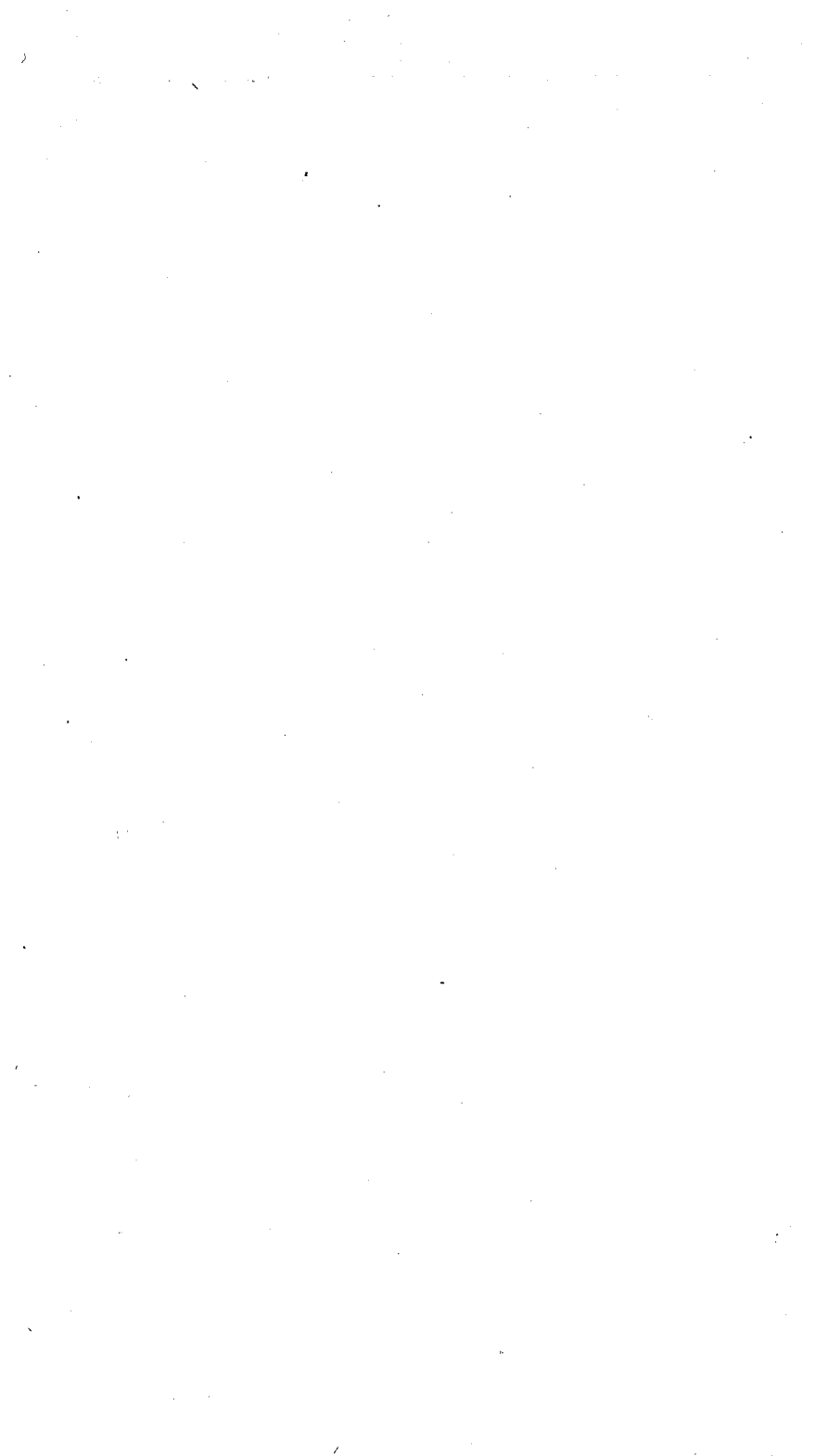
Fors, steil opgroeiend gewas. Blad groot, iets gegolfd, komvormig, lichtgroen, middelste blaadje iets langer dan breed; bladsteel fors, zeer lang, afstaand behaard. Matig veel tot weinig uitloperplanten uitlopers rood. Niet ongevoelig voor meeldauw. Bloem tweeslachtig, vrij vroeg, zeer lange bloeiwijzen. Vrucht matig vroeg, groot, blijft vrij groot tot eind oogst; lang kegelvormig, vrij gelijkmatig, bloedrood, inwendig steenrood; plukt moeilijk zonder dop. Aantrekkelijk uiterlijk, vrij stevig, sappig, homogeen van structuur, smaak vrij goed. Zaadjes enigszins ingezonken in het vruchtvlees. Productief. Voor verse consumptie. Volle grond; onder glas alleen waar latere rijping dan Deutsch Evern geen bezwaar is. Gevoelig voor droogte; speciaal geschikt voor veen en vochtige zandgrond. Zeer ruim planten.

9. Frau Mieke Schindler

Framboosaardbei. Door O. Schindler in 1925 gewonnen uit een kruising van *Lucida perfecta* en Johannes Müller. In 1938 te Beverwijk ingevoerd en sindsdien op zeer kleine schaal geteeld. Luckan, Erdbeerbuch, 1942, p. 19.

Vrij krachtige groeier. Blad vlak, leerachtig, meestal sterk glanzend, donker blauw-groen gekleurd. Bladrand gekarteld; middelste blaadje iets langer dan breed. Zeer veel uitloperplanten; uitlopers bruinig-oranje. Ongevoelig voor virus, vrij gevoelig voor wortelrot en bladvlekken. Bloem éénslachtig; laat; kans op nachtvorstschade zeer gering. Vrucht laat; middelmatig groot, latere vrij klein, breedronde, glanzend; donker besseirood, inwendig bloedrood; plukt niet zonder dop; matig stevig, huid kwetsbaar, sappig, zoet met typisch braamachtig aroma. Zaadjes ingezonken in het vruchtvlies. Vrucht zeer gevoelig voor meeldauw. Voor verse consumptie; jam; matig geschikt voor snelvriezen; niet geschikt voor pulp. Volle grond. Bestuiver (b.v. Jucunda) noodzakelijk. Uitdunnen van de bedden aanbevelenswaard. Voor particulieren.

REGISTER

- Aardbei 122.
 Abenstein 124.
 Achttiendaagse 103.
 Adam's Extra Early 117.
 Ailsa Craig 90.
 Alaska 72.
 Alderman 78.
 Algro 34.
 Allerheiligen 28.
 Allervroegste m. dr. 59.
 Allium ampeloprasum L. 113.
 Allium ascalonicum L. 106.
 Allium cepa L. 107, 112.
 Allium porrum L. 13.
 Alpha (bloemkool) 26, 27.
 Alpha Lichtgevlamde z. dr. 49.
 Alpha mit weissgrundigen Bohnen o.F. 49.
 Amager 32.
 Amazone 125.
 Amsterdamer of Beemster 79.
 Amsterdams Wonder 72.
 Amsterdamse Bak 114.
 Amsterdamse Bak Extra Fijne Kortlof 114.
 Amsterdamse Fijne Donker-groene 115.
 Amsterdamse, Halfhoge 40.
 Amsterdamse Vollegrond 114.
 Ananas, Amerikaanse Kleine Groenvlezige 87.
 Ananas, Amerikaanse Kleine Roodvlezige 87.
 Ananas, Oranje 87.
 Ananas, Groene 87.
 Ananas, Rode 87.
 andijvie 7.
 Angers, Vroege van 29.
 Anna Paulowna 124.
 Antvorskov 23.
 Apeldoorn, Roem van 126.
 Apium graveolens L. var. rapaceum (Mill.) DC. 11, 94.
 Aprildopper 72.
 Argenteuil, Vroege van 10.
 artisjok 9.
 Ascochyta Bolthauseri 44.
 Ascochyta phaseolorum 44.
 Ascochyta pisi 69.
 Asparagus officinalis L. 10.
 asperge 10.
 Attractie 17, 18.
 augurk 81.
 Augurk, Duitse 83.
 Aurora (erwt) 70.
 Aurora (tomaat) 93.
 Avantgarde m. dr. 59.
 Bacterieziekten (boon) 43.
 Bantam, Golden 117.
 Barendrechtse 38.
 Barletta, Vroegste Zilverwitte 113.
 Beemster 38.
 Beemster Ruige 83.
 Belgische Zwarte m. dr. 51.
 Belgische Zwarte z. dr. 50.
 Belleville, Reuzen van 25.
 Bennink's Augustuspluk 117.
 Bennink's Septemberpluk 117.
 Bennink, Herman A., Apeldoorn 117.
 Berg, Gebr. v. d., Naaldwijk 54, 91, 97.
 Bergen op Zoomse 10.
 Berlikumer 114, 115.
 Beta vulgaris L. var. cicla L. 20.
 Beta vulgaris L. var. rubra L. 95.
 Bierma, Ids., Holwerd 115.
 bindsla 16, 19.
 bitterkers 24.
 Blauwbloeiende (peul) 80.
 Blauwe Groninger Snijmoes 21.
 Blauwschokkers 78.
 Bleekblad 101.
 Bleekblad Bovengrondse 100.
 Bleekblad, Noord-Hollandse 101.
 Bleek, Grove 11.
 bleekselderij 11.
 Bliss Abundance 75.
 Bloemendaalse Gele 37.
 Bloemsma, Ir D., Apeldoorn 117.
 Bola 110.
 bonen 42.
 bonen, pronk- 60.
 bonen, snij- 55.
 bonen, spek- 55.
 bonen, stamsla- 45.
 bonen, stamsnij- 56.
 bonen, stoksla- 53.
 bonen, stoksnijs- 58.

- bonen, tuin- 64.
 Bontbloeiende 64.
 Bonte- of Sierkool 40.
 Boordevol 75.
 Born, F. H., Berlikum (Fr.) 95.
 Bos, Lange 116.
 Boston, White 18.
 Botrytis cinerea 69.
 Böttner, J., Frankfort a. Oder 122.
 Bountiful 76.
 Brabantse Winter 14.
 Brassica campestris L. var. Rapa (L.) Hartm. 93.
 Brassica cernua (Thbg) Forb. en Hemsl. 41.
 Brassica napus L. var. napobrassica (L.) Rchb. 95.
 Brassica napus L. var. pabularia (DC.) Rchb. 21.
 Brassica oleracea L. var. acephala DC. L. f. laciniata (L.) Schulz 39.
 Brassica oleracea L. var. botrytis L. 25.
 Brassica oleracea L. var. bullata DC. f. gemmifera (DC.) Schulz 37.
 Brassica oleracea L. var. bullata DC. f. sabauda (L.) Schulz 34.
 Brassica oleracea L. var. capitata L. f. alba DC. 29.
 Brassica oleracea L. var. capitata L. f. rubra DC. 32.
 Brassica oleracea L. var. gongylodes L. 41.
 Brassica pekinensis L. (Lour.) Rupr. 41.
 Bravo 99.
 Bredase (aardbei) 125.
 Bredase (spruitkool) 38.
 Bredase Fijne 35.
 Bredase, Kleine 125.
 Brede z. dr. 56.
 Breedblad Gele (postelein) 12.
 Breedblad Late Krop 7.
 Breedblad Nobel 25.
 Breedblad Scherpzaad Zomer, 22.
 Breedblad Scherpzaad Zomer, Verbeterde 22.
 Breedblad Volhart 7, 8.
 Breedblad Volhart Winter 8.
 Breedblad Volhart Zomer 8. brocoli 28.
 Brocoli, Late 29.
 Brocoli, Middelvroege 29.
 Broei, Beck's Groene 67.
 Broei, Lage Vroege Groene 67.
 Broei, Lage Vroege Witte 66.
 Broei, Lange Donkergroene 85.
 Broeidunsel, Wit 19.
 Broeidunsel, Zwart 19.
 Broeivet 24.
 Bruine Rotjes m. dr. 51.
 Bruine Rotjes z. dr. 51.
 Bruinsma, J. Naaldwijk 91.
 Bruinsma Jé-Bé 91.
 Brunswijk, Roem van 10.
 Brunswijker (asperge) 10.
 Brunswijker 31.
 Burley Ostmark 120.
 Burley IV 121.
 Burley, White 121.
 Buscapucijner Groene 77.
 Buscapucijner Witte 77.
 Camus de Bretagne 10.
 Canner, Asgrow 99.
 Canner, Ohio 99.
 Cantaloupen 86.
 Cantonner Witkrop 41.
 Capsicum frutescens L. (Cap. annum L.) 88.
 Caractacus 73.
 cardons 11.
 Carentan, Reuzen van 14.
 Carmes, Noir des 88.
 Casa Gevlamde z. dr. 48.
 Casa Witte z. dr. 48.
 Cavalier 103.
 Centraal Bureau, Rotterdam 111.
 Champagne Rood 15.
 Chemin Doré 11.
 Chili, Bonte 18.
 Chili, Delftse 16.
 Chinese Halflange Roserode 105.
 Chinese Halflange Witte 105.
 Chinese Lange Witte 105.
 Chinese Ronde Roserode 105.
 Chocolatebruine m. dr. 51.
 Chocolatebruine z. dr. 51.
 Cichorium endivia L. 7.
 Cichorium intibus L. 24.
 Citrullus battich Forsk. 88.
 Citrullus vulgaris Schad. 88.
 Cladosporium cucumerinum 82.
 Claytonia perfoliata Donn. 12.

Cnal-Coren, Geel 117.
 Cnal-Coren, Geel-wit 117.
 Cnal-Coren, Zwart 117.
 Coeur de Boeuf 30.
 Colletotrichum Lindemuthia-
 num 44.
 Comet 103.
 Confidence 74.
 Congo 124.
 Conqueror, Guernsey 87.
 Conserva (erwt) 75.
 Conserva z. dr. 48.
 Conserva Witte z. dr. 48.
 Conservanda z. dr. 48.
 Conservenkoningin 76.
 Conservo 67.
 consumptieraap 93.
 Corne de Bélier 81.
 Courte de Paris 8.
 Couturier 71.
 Crambe maritima L. 25.
 Crescent 80.
 Cromco 91.
 Cucumis melo L. 86.
 Cucumis sativus L. 81, 83.
 Cucurbita maxima Duch. 89.
 Cucurbita pepo L. 89.
 Cynara cardunculus L. 11.
 Cynara scolymus L. 9.
 Dattel Zuckerbrech o.F. 50.
 Daucus carota L. 113.
 Delfia 91.
 Delftlanders 26.
 Delftse Kortpoot 26.
 Delicatess (ramenas) 105.
 Delikatess (augurk) 83.
 Delikatess (erwt) 75.
 Delikatess, Balqur 83.
 Denemarken, Koning van 23.
 Detroit 98.
 Detroit Dark Red 98.
 Detroit, Kortloof 99.
 Detroit, Morse's Improved 99.
 Detroit Perfected 99.
 Deutsch Evern 122.
 Deventer 101.
 Dippe, Firma, Deutschland 30.
 Ditmarscher Treib 31.
 Dominant 92.
 doperwt 67.
 Driemaal Wit 64.
 Dubbele z. dr. 54.
 Dubbele Langschedige m. dr.
 47.
 Dubbele Stamprinces z. dr. 46.
 Dubbele Witte z. dr. 46.

Duc, Le 16.
 Dunsel, Wit 19.
 Dunsel, Zwart 19.
 Duplex 106.
 Dussel, Selectie 64.
 Dvorsky's Treib 41.
 Dwerg 116.
 Early Evern 122.
 Eclipse 72.
 Edelweisz 84.
 Eersteling 30.
 Eersteling m. dr. 56.
 Eerste Oogst 31.
 Eerste Pluk m. dr. 56.
 Eerste van de Markt m. dr.
 59.
 Egyptische Platronde 97, 100.
 Egyptische Platronde Fijne
 100.
 eierplant 83.
 Eis, Laibacher 17.
 EL-DE-ES 22.
 Electra 91.
 Elite Halflange 85.
 Emerald 116.
 Emergo 61.
 Eminent (bloemkool) 26.
 Eminent (erwt) 69.
 Eminent (tomaat) 91.
 Emma 66.
 Engelse, Vroege 15.
 Enkele z. dr., Verbeterde 53.
 Enkhuizen, Roem van 31.
 Epicure 91.
 Erecta 60.
 Erfurter Dwerg 26.
 Erysiphe polygoni 69.
 Eureka (knolselderij) 94.
 Eureka (tomaat) 91.
 Excelsior (radijs) 102.
 Excelsior (sla) 17.
 Excelsior (tomaat) 92.
 Excelsior z. dr. 53.
 Export, Venlose 82.
 Express (erwt) 72.
 Express (spitskool) 30.
 Express (tuinboon) 65.
 Express m. dr. 51.
 Favoriet 110.
 Ferry and Co. 99.
 Finette 69.
 Flakkeese Stomppuntige 115.
 Forchheim, Duitsland 120, 121.
 Fraise tomate 124.
 Franse Violette 10.

- French Breakfast 104.
 Fruca Media z. dr. 47.
 Fruca Minor z. dr. 48.
 Fruchtbare, Elers 125.
 Furore z. dr. 46.
 Fusarium orthoceras 68.
 Fusarium oxysporum 68.
 Fusarium solani 68.
 Fijne, Westlandse (snijselde-
 rij) 115.
 Fijngekrulde 116.
 Fijngekrulde Donkergroene.
 116.
 Fijngekrulde, Halfhoge Extra
 40.
 Fijngekrulde, Hoge Groene
 39.
 Fijngekrulde, Lage Groene
 40.
 Fijngekrulde, Tongvormige
 Halfhoge Extra 40.

 Galathee 109.
 Gartenblatt, Hongaars 120.
 Gaudflay 23.
 Gaudry 23.
 Géant d'Hiver 23.
 Geelbladige Witribbige 21.
 Geelgroene Italiaanse 24.
 Gekroesde Gele 20.
 Gekrulde Donkergroene Wit-
 ribbige 20.
 Gele, Amsterdamse Lange 84.
 Gele, Australische 20.
 Gele, Halflange 84.
 Gele, Leidse Halflange 84.
 Gele, Lentse Halflange 84.
 Gele Malse 14.
 Gele, Veurse 84.
 Gele, Westlandse Lange 84.
 Gele, Zwijndrechtse Lange 84.
 Gewone Fijnzaad 24.
 Gewone of Gras 25.
 Gladde Gele Gewone 20.
 Gladde Groene Gewone 20.
 Gladde Groene Witribbige
 Zilver 20.
 Gladoro 98.
 Glanerbrug, Laxton van 126.
 Globe 91.
 Glorie (bloemkool) 26.
 Glorie (tomaat) 91.
 Golden Plume 11.
 Goliath (prei) 14.
 Goliath (rabarber) 15.
 Goliath (radijs) 105.
 Goliath Blauwe Reuzen (kool-
 rabi) 42.
 Goliath Witte Reuzen (kool-
 rabi) 42.
 Goudbal 94.
 Goudblad 24.
 Gouden Akker 31.
 Goudgele Gekrulde 21.
 Goudgele Zelfblekende 11.
 Goudhart 24.
 Grace, De (erwt) 70.
 Grace, De (peul) 80.
 Gradus 75.
 Granaat 41.
 Great Lakes 17, 19.
 Griebowskaja 99.
 Groene, Fijne Vroege 35.
 Groene Gekrulde 21.
 Groene Gewone 14.
 Groene, Grote Late 35.
 Groene, Parijse 19.
 Groene, Spitse Vroege 34.
 Groenkop, Ronde Witte 94.
 Grofgekrulde, Hoge Groene
 39.
 Groninger, Vroege 30.
 Groninger Weekschil m. dr.
 47.
 Grootbladige Gele, Lyonse
 25.
 Grootbladige Verbeterde 12.
 Grote Gele, Duitse 17.
 Grote Gele Laatdoorschieten-
 de 18.
 Grijze, Vroege 78.
 Guernsey, Lange 101.
 Guernsey, Parson's 101.
 Gullaker m. dr. 51.

 Haarsteegse 72.
 Halfhoge, Brusselse 39.
 Halflange 116.
 Halflange Scharlakenrode 104
 Halflange Scharlakenrode
 Broei 103.
 Halflange Scharlakenrode
 Witpunt 104.
 Halflange Scharlakenrode
 Witpunt Broei 103.
 Halflange Witte 104.
 Halflange Witte Broei 103.
 Hangdown 66.
 Hangers, Blanke 66.
 Hangers, Extra 66.
 Hangers, Groene 66
 Hangers, Lange 66.
 Hangers, Leidse 66.
 Hangers, Witkiem 66.

Havanna IIc 120.
 Havanna Connecticut 120.
 Hazeloop, Ir J. G. 87.
 Hees, Roem van 40.
 Heinemann, F. C., Erfurt 112.
 Hendriksen, R., Reeuwijk 124.
 Hendrikspeul, Vroege 81.
 Heraut (erwt) 79.
 Heraut (spinazie) 22.
 Hercules 39.
 Herfstdeen 32.
 Herfstkoning 8.
 herfstrapen 94.
 Herfstreus 14.
 Herfst, Ronde Gele 94.
 Hiemstra, B. J., Tjummarum 115.
 Hinrichs Riesen Weiss o.F. 49.
 Hinrichs Riesen Weissgrun- dig o. F. 49.
 Hiver, Géant d' 23.
 Holkruin, Lange 101.
 Hollandia 22.
 Hollandia, Verbeterde 22.
 Holpijp 116.
 Honig, Prof. 120.
 Huisgele 37.
 Huizer 38.
 Hundredfold 74.

 Ideaal (bloemkool) 26.
 Ideaal (spinazie) 22.
 Ideaal (spruitkool) 39.
 Ideaal z. dr. 53.
 Ideal m. dr. 51.
 Ieperenburg, Roem van 126.
 Imperial 19.
 Inmaak Platronde Witte 113.
 Inmaakwitte 32.
 Italiaanse, Geelgroene 24.
 Italiaanse Vroege Platte Witte 93.

 Jansen, G., Boven-Leeuwen 121.
 Jong, Jacob, Noordscharwoude 30, 32, 34, 35, 110.
 Jongh, N. V. Wed. P. de, Goes 85, 110.
 Juliana, Prinses 124.
 Jumbo 14.
 Juniboon m. dr. 56.
 Juweel 100.

 Kaars, Rode 114.
 Kamper, N. V. Jacob, Boven-

karspel 111.
 Kampioen (aardbei) 126.
 Kampioen (sla) 17.
 Kampioen (tomaat) 91.
 Kamstra, J., Paterswolde 64.
 Kapper, Blauwrand 32.
 Karbonkel 88.
 Kardinal 104.
 kardoen 11.
 Kardoes 16.
 Karmeliter, Schwarze 88.
 Kassnijboon 58.
 Kelvedon Wonder 71.
 Kennemerland 87.
 Kentish Invicta 72.
 Kentucky Italia 122.
 Kleine Rheinländerin 69.
 Knol, Venlose Grote 94.
 knolselderij 94.
 Kogel (spruitkool) 39.
 Kogel, Allervroegste 33.
 Kogelronde 39.
 Kolom, Nunhem's 38.
 komkommer 83.
 Koning der Belgen m. dr. 51.
 Koningin Zeer Vroege Kleine Witte 113.
 Konserva mit weisgrundigen Bohnen o. F. 48.
 Konserva weiss o. F. 48.
 kool, bloem- 25.
 kool, boeren- 39.
 kool, Chinese 41.
 kool, rode 32.
 kool, savoye 34.
 kool, spruit- 37.
 kool, witte 29.
 koolraap 95.
 Koolraap, Friese Gele 95.
 koolrabi 41.
 Koopman, Ir C., Hoofddorp 111.
 Kopenhagener Markt 104.
 Korte Dikke 116.
 Kretschmer, Max, Görlitz 16.
 Kroeskop 116.
 Krombek, Blanke 76.
 Krombek, Edel 76.
 Krombek, Gele 76.
 Krombek, Heldense 76.
 Krombek, Horster 76.
 Krombek, Langschedige 76.
 Krombek, Limburgse Groene 76.
 Krombek, Mechelse 76.
 Krombek, Verbeterde Lange Gele 76.

Krombek, Vlijmse 77.
 Krombek, Vroegste Gele 73.
 Krombek, Witte 76.
 Kromkamp 91.
 kroot 95.
 kropsla 16.
 Krul, Fijne (andijvie) 9.
 Krul, Fijne, altijd gele 9.
 Krul, Gele 9.
 Krul, Groene 9.
 Krul, Kleine Groene 9.
 Krul, Zwolse 116.
 Kwekerstrots 91.

 Lacontable 124.
 Lactuca sativa L. 16.
 Lactuca sativa L. var. acephala Alef. 20.
 Lactuca sativa L. var. capitata L. 16, 19.
 Lactuca sativa L. var. longifolia Lam. 19.
 Lactuca sativa L. var. romances Gars. 19.
 Lange (peterselie) 116.
 Lange Brede m. dr. 56.
 Lange Niet Rankende Groene Gestreepte 89.
 Lange Niet Rankende Witte 89.
 Lange Roserode 104.
 Lange Scharlakenrode 104.
 Langendijker Gele Bewaarkool 37.
 Langendijker Herfstgele 36.
 Langendijker Herfstrode 33.
 Langendijker Late Herfstwitte 32.
 Langendijker Rode Bewaar 33.
 Langendijker Vroege Gele 36.
 Langendijker Vroege Herfstwitte 31.
 Langendijker Vroege Rode 33.
 Langendijker Vroege Witte 31.
 Langendijker Witte Bewaarkool 32.
 Langschedige m. dr., Extra 60.
 Langschedige, Roodbloeiende 64.
 Langschedige, Witbloeiende 64.
 La Reine 113.
 Lathyrusbloemige 79.
 Laxton, Thomas 75.

Laxton van Glanerbrug 126.
 Lecerf 27.
 Lentebode 17.
 Lentedopper, Vroege 72.
 Lentekrombek, Nunhem's 73.
 Lerchenzungen 40.
 Levano 120.
 Lierse 38.
 Lincoln 74.
 Little Marvel 72.
 Lodder, H., Goedereede 110.
 Loenen, B., Wilp 60.
 Loenen, Bart van, Zuid-Scharwoude 110.
 Lombokkers 28.
 Lone Star 103.
 Lucullus 20.
 Luyendijk, P., Goedereede 110.
 Lycopersicum esculentum Mill. 89.

 Maarseveen, Zaailing 126.
 Maas en Waalse 121.
 Madame Kooi 124.
 Madame Lefebvre 124.
 Madame Lefebvre 124.
 Madame Moutot 124.
 Madson, Thomas, Denemarken 23.
 Mammouth (maïs) 117.
 Mammouth (spinazie) 23.
 Mansholt's plukerwt 67.
 Maraichère, Blonde 19.
 Marianne 124.
 Market King 91.
 Markt, Hamburger 40.
 Markt, Zwijsrechtse 38.
 Marmerkogel 94.
 Marylandtabak 117, 118.
 Matador 69.
 Mazagan 66.,
 Mechelse 27.
 Meesterproef Perozo 17.
 Mei, Eerste Vroege 73.
 Mei, Platte Gele 93.
 Mei, Platte Witte 93.
 Mei, Reuzen (erwt) 74.
 Mei, Reuzen (sla) 17.
 Mei, Tweede 73.
 Mei, Vroege 73,
 Meidopper 73.
 Meikoningin (erwt) 73.
 Meikoningin (sla) 16.
 Meikoningin, Blanke 17.
 Meikrombek, Allervroegste 73.
 Meilof 24.

meiraap 93.
 Meiziekte 68.
 meloen 86.
 Meloen, Gladde 86.
 Meteor 69.
 Meteor m. dr. „Nunhem” 56.
 Mof, Late 125.
 Mof, Vroege 122.
 molsla 12.
 Mombacher Spek m. dr. 54
 Moneymaker 90.
 Mont Calme Brun 120.
 Morse and Co 99.
 Mosbacher Halfhoge 40.
 Moskrul (peterselie) 116.
 Moskrul, Extra Fijne 24.
 Moskrul, Halfhoge 40.
 Moskrul, Lage Groene 40.
 Moulin Rouge 124.
 Mozaiek (erwt) 68.
 Mozaiekziekte (augurk) 82.
 Multifold 74.
 Münchener Bier 105.
 Muskateller Hong 121.
 Mycosphaerella pinodes 68.
 Mijs, Ir J. B., Sommelsdijk
 111.

Namen, Gebr. van 15.
 Namenia 15.
 Nantes 114.
 Nanum 80.
 Nassauer 125.
 Net, Dubbele 87.
 Net, Enkele 87.
 Net, Gekruiste 87.
 Net, Westlandse 87.
 Net, Westlandse Enkele 87.
 netmeloen 86.
 New York 19.
 Nicotiana macrophylla 117,
 118.
 Nicotiana rustica 117, 118.
 Nicotiana tabacum 117, 118.
 Nicotianavirus 43.
 Nietplekker, Baarlose 82.
 Nietplekker, Venlose 82.
 Nietschieters, Eénjarige 106.
 Nietschieters, Verbeterde
 Reuzen 106.
 Nietschieters, Veurse 106.
 Nietschieters, Westlandse 106.
 Nieuwenhuyzen, Johan van,
 Achthuizen 110.
 Nieuwenhuyzen, Maarten C.
 van, Achthuizen 109.
 Nobel 23.

Noir Hatif de Belgique 51.
 Non Plus Ultra (erwt) 77
 Non Plus Ultra (kroet) 101.
 Non Plus Ultra (radijs) 102.
 Non Plus Ultra m. dr. 56.
 Noordhollandse, Grote 24.
 Noordhollandse Platte Bloed-
 rode 111.
 Noordhollandse Strogele Ui
 110.
 Noordland 23.
 Noordster m. dr. 56.
 Noort, H. van 17.
 Novum 35.
 Nummer 19 (tabak) 120.
 Nummer 20 (sla) 17.
 Nunhem, Groenteselectiebe-
 drijf 73, 75, 80, 83.
 Nijmeegse 115.

Oberschlesien 124.
 Octrooi 38.
 Olifant 14.
 Optimus 92.
 Oranje 111.
 Ossenhart 30.
 Ostergruss Rose 105.
 Ostergruss Witte 105.
 Ostfriesische Speck m. F. 47.
 Overmaasse, Hoge 38.
 Overvloed (augurk) 83.
 Overvloed (peul) 80.

Paarsnerf 38.
 Paarsnerf, Kennemer 38.
 Paartmans, Vroege 60.
 Painted Lady 62.
 Pannevis, C. W., Delft 64, 100.
 Pannevis' Extra 69.
 Pannevis' Glory 17.
 paprika 88.
 Paragon 15.
 Parel C. B. 67.
 Parelros z. dr. 53.
 Parelui 113.
 Paris Green Cos 19.
 Paris White Cos 19.
 Parijse, Witte 113.
 pastinaak 101.
 Pastinaca sativa L. 101.
 Perfect z. dr. (stamsla) 47.
 Perfect z. dr. (stoksla) 54.
 Perfecta 85.
 Perfection (spruitkool) 39.
 Perfection, Veitch's (erwt) 77.
 Peronospora pisi 69.
 Peronospora spinaciae 21.

Perijka 111.
 Petit Provençal 69.
 Petrofskische 94.
 Petroselinum crispum (Mill.)
   Airy-Shaw 116.
 Petroselinum sativum Hoffm.
   116.
 peul 79.
 peulvruchten 42.
 Phaseolusvirus 1 43.
 Phaseolusvirus 2 43.
 Phenomeen m. dr. 55.
 Phenomeen z. dr. 55.
 Phytomonas medicaginis var.
   phaseolicola 44.
 Pionier 26.
 Pisum sativum L. var. arvense
   (L.) Poir 67.
 Pisum sativum L. var. saccha-
   ratum Ser. 79.
 plantui 112.
 Platronde 101.
 Platronde, Egyptische 97, 100.
 pluksla 16, 20.
 Plume, Golden 11.
 Plume, White 11.
 Poepewitte 31.
 Pofmaïs 116.
 pompoen 89.
 Pootui, Zwijndrechtse 112.
 Portulaca oleracea L. 12.
 postelein 12.
 Postelein, Gele 12.
 Postelein, Groene 12.
 Potentaat 92.
 Prager Fijne Witte Broei 41.
 Prager Weisse Treib 41.
 Preferent z. dr. 53.
 prei 13.
 Premice 17.
 Premier 65.
 Premier m. dr. 60.
 Primeur 110.
 Primo m. dr. 59.
 Prince Albert 73.
 Princedopper 77.
 Princes, Vroege Roodbonte
   m. dr. 49.
 Prizewinner 62.
 Profusa z. dr. 48.
 Provençaalse 69.
 Prijswinner 62.
 Purity 26.
 Putjes, Bredase 36.
 Putjes, Deventer 36.
 Putjes, Westlandse 36.
 Putjes, Zwijndrechtse 36.

Putjeskool 35.
 Raapstelen 14.
 rabarber 15.
 Radio 91.
 radijs 101.
 ramenas 105.
 Raphanus sativus L. var. ni-
   ger (Mill.) Pers. 105.
 Raphanus sativus L. var. radi-
   cula Pers. 101.
 Ras Peeters 55.
 Ras VI van Tercken 82.
 Rasper Ruige Gele 77.
 Rasper Ruige Groene 77.
 Rattenkeutels m. dr. 51.
 Rattenkeutels z. dr. 51.
 Record (bloemkool) 26.
 Record (peul) 81.
 Record (ui) 110.
 Reeves, Port Hope, Ontario,
   Canada 99.
 Régence 24.
 Remme, Delft 26.
 Renova 92.
 Rentegevers z. dr. 54.
 Reuzen, Grijsze 81.
 Reuzen, Italiaanse 28.
 Reuzen, Late 28.
 Reuzen, Lichtgevlamde z. dr.
   49.
 Reuzen, Middelvroege 28.
 Reuzen, Prager 94.
 Reuzen, Witbloeiende 64.
 Reuzen, Witte z. dr. 49.
 Reuzen, Zwitserse 81.
 Reuzenblad, Amsterdams 22.
 Reuzenblad, Vroeg 22.
 Reuzenboter (radijs) 105.
 Reuzenboter Gekreuktzadig
   81.
 Reuzenboter Rondzadig 81.
 Rheum rhabarbarum L. 15.
 Rheum rhaponticum L. 15.
 Riesen, Gelbe Runde Zittauer
   112.
 Robusta 26.
 Rode, Spaanse Lange 88.
 Rode, Westlandse Lange 88.
 Roem van Apeldoorn 126.
 Roem van Barendrecht 38.
 Roem van Ieperenburg 126.
 Roem van Zwijndrecht 102.
 Roggli, Gebr., Hilterfingen 41.
 Roggli's Freiland 41.
 Roi des Belges 51.
 Rolmozaïek 43.

Ronde, Grote Gele 37.
 Ronde Rode Grootwitpunt
 103.
 Ronde Rode Grootwitpunt
 Broei 103.
 Ronde Rode Kleinwitpunt
 103.
 Ronde Rode Kleinwitpunt
 Broei 103.
 Ronde Roserode 104.
 Ronde Scharlakenrode 103.
 Ronde Scharlakenrode Broei
 102.
 Ronde Witte 104.
 Ronde Witte Broei 103.
 Rondo C. B. 67.
 Rood en Zoon, P. 17.
 Roodbloeiende, Lage Grijs
 80.
 Roodkop, Amerikaanse 94.
 Roodkop, Engelse Gele 95.
 Roodkop Fijnbladige, Hol-
 landse 95.
 Roodkop, Italiaanse 93.
 Roodkop, Ronde Witte 94.
 Roodnerf 38.
 Roodrand, Amerikaanse 20.
 Roosevelt, President 124.
 Rufus 122.
 Rumex acetosa L. 25.
 Rumex patientia L. 44.
 Rijnsburger Grote Gele 37.
 Rijnsburger Ui 109.
 Rijnse Spek 55.

 Sachs, David 48.
 Salter, J., Hammersmith,
 Engeland 125.
 Sappemeer, Gemeenteproef-
 tuin 30.
 Sappemeer, Vroege van 30.
 Saxa (erwt) 73.
 Saxa Broei 102. 103.
 Saxa o.F. 50.
 Saxa z. dr. 50.
 Scarlet 125.
 Scarlet Champion 105.
 Scarlet Emperor 64.
 Scarlet Globe 103.
 Scarlet Globe Reselected 103.
 Scherpmozaiek (boon) 43.
 Schimmelziekten (erwt) 68.
 Schindler, Frau Mieke 126.
 Schindler, Prof. O. 126.
 schorseneer 106.
 Schuttevaer, A., Frederiks-
 oord 126.

Scorzonera hispanica L. 106.
 Secundo m. dr. 60.
 Selecta 64.
 Senator 75.
 Senten, D. van, Vinkeveen 11.
 Serpette Guillotaux 76.
 Serpette Nain Cent Pour Un
 71.
 Serpettes, Roi des 77.
 Siegfried 14.
 Single Cross 91.
 Sint-Jansziekte 68.
 sjalot 106.
 Sjalot, Groningse 107.
 Sjalot, Noordhollandse Stro-
 gele 107.
 Sjalot, Ouddorpse Bruine 107.
 Skarlakans Smultron 125.
 sla 16.
 slaboon 45.
 Slagzwaard m. dr. 60.
 Slagzwaard m. dr., Lange Bre-
 de 60.
 Slagzwaard m. dr., Vroege
 60.
 Slierpeul 81.
 Slits No. 11 120.
 Slits No. 25 121.
 Sluis, Abr., Enkhuizen 14, 22,
 23.
 Sluis, Gebr., Enkhuizen 22, 60.
 Sluis en Groot, Enkhuizen 17,
 22, 23, 35, 36, 80, 99, 100.
 Smaragd 116.
 Sneeuwbal 94.
 Snij, Amsterdamse 116.
 Snij, Gewone 116.
 snijbiet 7, 20.
 snijmoes 21.
 Snijmoes, Blauwe Groninger
 21.
 snijselderij 115.
 snijsla 16, 19.
 Solanum lycopersicum L. 89.
 Solanum melongena L. 83.
 Spaanse 12.
 Spaanse Lange Rode 88.
 Sparkler 103.
 Speciaal 26.
 Specialis m. dr., sel. van Die
 59.
 Spiers en Zoon, B. M., Rotter-
 dam 85.
 Spiers, Donkere 85.
 Spiers, Elite 85.
 Spinacia oleracea L. 21.
 spinazie 21.

- Spinazie, Nieuw Zeelandse 23.
 Spiraal, Nunhem's 38.
 Spitse, Fijne Vroege 30.
 spitskool 30.
 Spottedisease Resister 86.
 Spotvrije 86.
 Sprenger, Prof. 50.
 Stam, Grote Grauwe 78.
 Stam, Lage Grijze Gespik-,
 kelde 78.
 Stam of Kruip (erwt) 70.
 Stam of Kruip (peul) 80.
 Stam of Kruip, Walcherse 70.
 Stam of Kruip Witte 71.
 Stamkrombek Gele 71.
 Steengrauw (boon) 43.
 Steenkrop, Vroege 16.
 sterrekers 24.
 Stichting Proeftuin voor Ta-
 bak, Wageningen 120.
 Stippelstreep (boon) 43.
 Stonor, Firma. Engeland 90.
 Struik, Grove 116.
 Stijfstro C. B. 67.
 Succes (tomaat) 91.
 Succes (witte kool) 32.
 Sugar, Dwarf Grey 80.
 Suiker, Kleinvruchtige Rode
 93.
 Suikermaïs 116.
 Suikermeloen Witte 87.
 Suikerwitte (witte kool) 31.
 Summer Squashes 89.
 Superator z. dr. 54.
 Superba (erwt) 73.
 Superba (stokslaboon) 54.
 Supra 23.
 Sutton and Sons, Reading,
 Engeland 72, 74.

 Taraxacum officinale Weber
 12.
 Telegraph, Improved 85.
 Tercken, J. H., Baarlo 82.
 Tetragonia expansa Murr. 23.
 Tetragonia tetragonoides
 (Pall.) O. Kuntze 23.
 Tidewater Globe 103.
 Timmers, Sel. H. van Noort 17.
 Tom Tumb 70.
 tomaat 89.
 Tomatenerdbeere 124.
 Tongblad 40.
 Torpedo 41.
 Touchon 114.
 Tours, van 11.

 Transparant 114.
 Transvaalse Bonte m. dr. 49.
 Triumph 91.
 Triumphator 18.
 Tros, Gele 86.
 Trosprinces z. dr., Franse 53.
 Tuckqueen 92.
 Tuckswood 92.
 Tuckswood Early (aardbei)
 122.
 tuinboon 64.
 tuinkers 24.
 Tuinkers, Extra Fijne Mos-
 krul 24.
 Tuinkers, Fijne Krul 24.
 Tuinkers, Gekrulde 24.
 Tuinkers, Gewone 24.
 Turkenburg, Bodegraven 54,
 66, 79.
 Tussensoort 28.
 Tweekleurige 62.
 Tijgerananas 87.

 Uberreich 76.
 ui 107.
 Uitkijkers m. dr. 56.
 Unica 67.
 Universalis (peul) 81.
 Universalis (pronkboon) 61.
 Utrechtse 34.

 Vahle Leader 91.
 Valerianella eriocarpa Desv.
 24.
 Valerianella locusta (L.) Bet-
 cke 24.
 Valerianella olitoria (L.) Poll.
 24.
 Varenbladige 116.
 Veense, Late (erwt) 73.
 Veense, Vroege (peul) 81.
 Veense m. dr., Vroege 58.
 Veense m. dr., Vroege Lange
 58.
 Veense z. dr. 59.
 Veense z. dr., Vroege 59.
 Veentje 26.
 Veentjes, Gekruiste 26.
 veldsla 24.
 Venlose Broei (wortel) 114.
 Venlose Lage 70.
 Venlose Vroege Gele m. dr.
 49.
 Venus 84.
 Vermeer, J., Nieuw-Hardings-
 veld 58.
 Vermeer m. dr. 58.

Verona, Late van 28.
 Verschoor m. dr. 58.
 Vertou 114.
 Vertus 35.
 Vervlekkenziekte 44.
 Vicia faba L. 64.
 Victoria (bloemkool) 26.
 Victoria (kropsla) 17.
 Victoria (rabarber) 15.
 Victoria, Queen 15.
 Victory 90.
 Viking 23.
 Violette, Halflange 83.
 Violette, Lange 83.
 Viooltjes- of Boerentabak 117,
 119.
 Virginia American Gold 121.
 Virginia Gold A. 121.
 Virginiatabak 117, 118.
 Viroflay 22.
 Virusziekten (boon) 42.
 Virusziekten (erwt) 68.
 Vis, N.V. Gebr., Enkhuizen 97.
 Vlekkenziekte 44.
 Vleuten, Roem van 84.
 Voetziekte 68.
 Volhart (molsla) 12.
 Volltragende, Wüdericher
 125.
 Volribbige Zonder Doornen
 12.
 Voogd, P., Goedereede 111.
 Voorburg, Wonder van 17, 18.
 Voorburgers z. dr. 54.
 Voorpost m. dr. 59.
 Vorbote (erwt) 72.
 Vorbote (sla) 17.
 Vreeken Sr., C. N., Dordrecht
 47, 48, 54, 60, 61, 81.
 Vriend, Daniël 47, 54.
 Vries en Zoon, F. de 22, 26.
 Vroege Juni m. dr. 56.
 Vruchtvuur 82.
 Vuurkogel 102.

Wagenaar, Dubbele m. dr. 50.
 Wagenaar, Vroege m. dr. 49.
 Wagenaar, Vroege z. dr. 50.
 Wagenaar z. dr. Selectie
 „Nunhem” 50.
 Walcherse Groene Punt 36.
 Walkyria 22.
 Walluff 125.
 wasboon 51.
 Wasboon Brittle Wax z. dr.
 51.
 Wasboon Mont d'Or z. dr. 51.

Wassenaar, J. O., Menaldum
 95.
 watermeloen 88.
 Weggiser, Niedrige 80.
 Weibull, W., Zweden 22.
 Westerloo 110.
 Westerwoldse 39.
 Westlandia (bloemkool) 26.
 Westlandia (prei) 14.
 Westlandia (tomaat) 91.
 Westlandia z. dr. 54.
 Westlandse 38.
 Westlandse, Halfhoge Fijnge-
 krulde 40.
 Westlandse Lange Rode 88.
 Westlandse Zoete 88.
 Wevo 111.
 Willemshover 110.
 William Hurst 72.
 Windsor, Groene 66.
 Windsor, Langschedige 66.
 Windsor, Witte 66.
 Winter, Brabantse 14.
 Winter, Deense 32.
 Winter, Erfurter Lange Witte
 106.
 Winter, Lange Zwarte 106.
 Winter, Limburgse 19.
 Winter, Ronde Zwarte 106.
 Winter, Utrechtse 23.
 Winterkoning 36.
 Winterpostelein 12.
 Winterreus 14.
 Winterreuzen 23.
 wintersla 18.
 winterspinazie 23.
 Winterspinazie, Engelse 24.
 Withart, Groninger 40.
 Witkiem 65.
 Witkiem, Brede 65.
 Witkiem, Hangers 66.
 Witkiem, Langschedige 65.
 Witkiem, Verbeterde., Sel.
 Rijk Zwaan 65.
 Witkiem, Vroege Brede 65.
 Witkiem, Vroege Conserven
 65.
 Witkiem, Witbloeiende Wit-
 blijvende 66.
 Witkiem, Zwijndrechtse 65.
 witlof 24.
 Witte, Deense 32.
 Witte, Delftse Halflange 84.
 Witte, Westlandse Halflange
 84.
 Witzadig (watermeloen) 88.
 Wolf (spinazie) 21.

Wonder, Allervroegste 113.
Wonder van Amerika 72.
Wonder van Voorburg 17, 18.
Wonder van Witham 72.
wortel 113.
Würzburger 105.

IJskegel 104.
Ijsslarassen 19.

Zaaiui 109.
Zandraap 94.
zeekool 25.
Zeempjes 105.
Zeeuw, de, Barendrecht 58.
Zeeuwse Bruine Ui 111.
Zelfsluitende, Parijse Gele 19.
Zenith 33.
Zesweekse 27.
Ziekten (bonen) 42.
Zielst, M. van, Nieuwe-Tonge
110.
Zilverhart 40.
Zilverui 113.
Zoete, Westlandse 88.
Zomer, Franse 14.

Zomer, Fijne Vroege Gele 105.
105.
Zomer, Lange Zwarte 105.
Zomer, Ronde Zwarte 105.
Zonneschijn 93.
Zucchetti 89.
Zuil, Witte 14.
zuring 25.
Zuurkoolwitte 32.
Zuurtjes 124.
Zwaan Jr., A., Enkhuizen 53.
Zwaan, Rijk, Rotterdam 30,
34, 46, 84, 85, 92, 97, 98.
Zwaan en de Wiljes, Scheem-
da 22, 74, 80, 99.
Zwaan en Zoon, A. R., Voor-
burg 22, 23, 54, 59, 69, 70,
100, 105.
Zwart Duits 17, 19.
Zwart Zeeuws 17.
Zwartbladige, Lange Donker-
rode 101.
Zwarte Vaatziekte 43.
Zwartzadig (watermeloen) 88.
Zwijndrechtse (knolselderij)
94.
Zwijndrechtse (kroot) 101.

AANTEKENINGEN

AANTEKENINGEN

AANTEKENINGEN

MEDEDELINGEN *)

VAN HET INSTITUUT VOOR DE VEREDELING VAN TUINBOUWGEWASSEN

1. **Hubbelling, N.**, Vatbaarheid van stamslabonenrassen voor ziekten, welke met het zaaizaad overgaan.
2e druk, Maart 1946 . . . . . f 0,10
2. **Banga, O.**, Onderzoek naar de cultuurwaarde van enige nieuwe tuinbonenrassen.
September 1945 . . . . . Uitverk.
3. **Banga, O.**, Sluikoolproblemen in Amerika. September 1946 0,50
4. **Algemene Veredelingsdagen 1946**, Verslag van voordrachten en discussies. Maart 1947 . 0,50
Veldhuyzen van Zanten, N., Richtlijnen voor de verdere ontwikkeling van het contact tussen Begunstigers en Instituut.
Banga, O., Perspectieven voor de veredeling van tuinbouwgewassen in Nederland.
Wellensiek, S. J., (Lab. v. Tuinb. pl.t.). De methode der herhaalde terugkruisingen.
Frakken, R., (Lab. v. Erfelijkheidsleer). Een en ander over plantenveredeling in Zweden.
Nannenga, E. T., Ervaringen bij de identificatie van vroege kersnassen.
Sonnerville, P. de, Nieuwe fruitrassen, die in Nederland op de voorgrond treden.
Floor, J., Nieuws op het gebied van fruitrassen in Engeland.
Kronenberg, Hester G., Selectie van aardbeien op gezondheid.
Heide, R. van der, Ervaringen bij het kweken van ziekteresistente tomatenrassen.
Hubbelling, N., Ervaringen bij het kweken van ziekteresistente bonenrassen.
Sneep, J., Photoperiodiciteit, vernalisatie en veredeling.
5. **Banga, O.**, Rassenkeuze en rassenveredeling bij groentegewassen in Oostenrijk.
November 1947 . . . . . Uitverk.
6. **Banga, O.**, Krotenstudies. Nov./Dec. 1947 0,25
I. Invloed van de zaaitijd op de productiviteit van de kroten.
II. Invloed van de zaaitijd op de loofontwikkeling van kroten.
7. **Banga, O.**, De veredeling van de aardbei in de V.S. van Amerika. December 1947 . 0,60
8. **Algemene Veredelingsdagen 1947**, Verslag van voordrachten en discussies. Juli 1948 1,15
Banga, O., Voor welke gewassen en op welke wijze is veredelingswerk economisch gerechtvaardigd en gewenst. I. Algemene inleiding.
Zwaan, Rijk, (Zaadproducent, R.dam). Idem. II. Groentegewassen.
Rietsma, L., (R.K. Land- en Tuinb.schoon, Breda). Idem. III. Fruitgewassen.
Koopman, G., (Vered.bedrijf Centr. Bureau, Hoofddorp). Kostenberekening bij veredelingswerk.
Wellensiek, S. J., (Lab. v. Tuinb. pl.t., Wageningen). Vegetatieve vermeerdering bij de veredeling, speciaal van groentegewassen.
Floor, J., Over vegetatieve vermeerdering van fruitgewassen.
Sneep, J., Toepassing van de vegetatieve vermeerdering bij de veredeling van koolgewassen.
9. **Banga, O.**, De veredeling van tuinbouwgewassen in de V.S. van Amerika. Juli 1948. Uitverk.
10. **Banga, O.**, Krotenstudies. November 1948 0,25
III. Vernalisatie en devernalisatie van bieten.
IV. Verschillen in schiet-neiging bij verschillende rassen en selecties van platte of ronde kroten.
11. **Algemene Veredelingsdagen 1948**, Verslag van voordrachten en discussies. December 1948 . . . . . 1.05
Banga, O., De huidige stand van de mogelijkheden voor bescherming van de kwekers-eigendom. I. De perspectieven van het Kwekersbesluit 1941 voor verschillende tuinbouwgewassen.
Erkelens, M. A., (N.A.K.-B., Den Haag). Idem. II. Contrôle op de vermeerdering van moeilijk te determineren rassen van fruitgewassen.
Barten, D., (Fa Jacob Jong, Noordscharwoude). Idem. III. De mogelijkheid van bescherming bij toepassing van het „Deense systeem” bij niet-determinabele rassen van groentegewassen.
Hiele, T. van, (Rijkstuinb. cons. voor koelaangelegenheden, B'kom). Richtlijnen voor het kweken van rassen van fruit- en groentegewassen, die geschikt zijn voor bewaring, conservering of diepvriezen. I. Bewaring.
Zweede, A. K., (Inst. Bewaring en Verwerking Tuinb. prod., Wageningen). Idem. II. Verwerking.

*) Zolang de voorraad strekt, kunnen deze publicaties franco worden toegezonden, na ontvangst van het vermelde bedrag op giro no. 425340 van het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen, onder vermelding van wat verlangd wordt.